

Projekt RITA
– rättvis ingång
till arbete

Projekt RITA

–

rättvis ingång till arbete

Ett projekt i Fastighetsanställdas Förbund
med stöd från
Näringsdepartementet
och
Europeiska flyktingfonden

I kampanjen "Justice for Janitors" i USA kämpar papperslösa medlemmar i fackförbundet SEIU för rättvisa villkor

RITA - Rättvis ingång till arbete

En rapport om papperslösa i städbranschen

Projekt inom Fastighetsanställdas Förbund finansierat av Fastighets, Näringsdepartementet och Europeiska flyktingfonden

Rapporten skriven av Anna Holmgren
annaholmgren@telia.com

Projektledare Sten-Erik Johansson, Fastighets

Innehållsförteckning

Bakgrund 7

RITA – rättvis ingång till arbete 7

EU och de papperslösa 9

Olika europeiska staters försök att legalisera papperslösa 10

Europafackets hållning till de papperslösa 12

The blue card 14

Frivilliga hjälporganisationer i Europa och de papperslösa 16

Intervjuer med papperslösa i Sverige 17

Varifrån kommer de papperslösa i Sverige och hur många är de? 32

De papperslösa i Sverige 33

De papperslösas rättigheter 33

Hjälp till de papperslösa 34

Hjälporganisationer 34

Rosengrenska 34

FARR – flyktinggrupperna och asylkommittéernas riksråd 35

Ingen människa är illegal 36

Läkare utan gränser 36

Röda korset 36

Deltastiftelsen 37

Rädda barnen 37

Arbetsmarknaden och de papperslösa 38

Försök av papperslösa att organisera sig 38

Den svenska fackföreningsrörelsen och de papperslösa 41

Stärka de papperslösa 41

Bekämpa ekonomisk brottslighet 42

En effektiv asyl- och flyktingpolitik 42

Att organisera de papperslösa – eller inte 43

Löftet och de papperslösa 44

Hur ska det gå till att företräda den man inte organiserar? 45

Syndikalisterna organiserar 45

TCO har antagit nya riktlinjer 46

Europafacket har tagit ställning 47

SEIU i USA organiserar papperslösa 48

Vad säger de papperslösa 50

Intervjuer med papperslösa i städbranschen 51

Fastighets, de papperslösa och städbranschen 103

Fastighets arbete mot ekonomisk brottslighet 105

Ett fackligt dilemma 105

Utstuderat fusk 107

En ohelig allians 109

Jurister bland soporna 110

Arbetsgivarna i städbranschen och de papperslösa 112

Utanförskap 113

Alla lurar alla 114

Samarbete mot fifflare 115

Äpplen och päron 116

Gemensamt intresse 118

Avskaffa människohandeln – analys och slutsatser 119

Vision om lika villkor 121

Motion för de papperslösas rättigheter från Fastighets till LO-kongressen 2008 122

Bakgrund

I Sverige och i hela Europa finns en åldrande befolkning och ett ökande behov av arbetskraft från övriga världen för att klara tillväxten och välfärden. EU har lagt fram ett förslag om ett "blue card" som sak underlätta för personer i tredje land inom bristyrken att få arbetstillstånd i Europa. I Sverige talar de politiska partierna om behovet av arbetskraftsinvandring för att säkra välfärden i framtiden.

I dag är de som får arbetstillstånd i Sverige från tredje land kvalificerade personer i bristyrken som får komma hit efter en arbetsmarknadsprövning som utförs av staten arbetsgivare och fackföreningar i samverkan.

Det finns också en växande grupp människor som tagit sig in i Sverige som lever och verkar här som papperslösa utan arbets- och uppehållstillstånd. För att dessa papperslösa ska överleva tvingas de ofta arbeta svart till löner långt under kollektivavtalen.

Arbetsgivarna som anlitar svart arbetskraft med eller utan papper är ekonomiska brottslingar som profiterar på de papperslösa. Dessa vågar sällan protestera av rädsla att bli utvisade och hemskickade till en ännu värre situation av politisk förföljelse eller fattigdom.

Inom hela Schengenområdet finns enligt polisen cirka två miljoner papperslösa. I Sverige beräknas antalet papperslösa ligga någonstans mellan 30 000 och 50 000 personer. Mörkertalet är stort, men tendensen är att antalet ökar i takt med globaliseringen och ökade ekonomiska skillnader mellan världens länder.

RITA – rättvis ingång till arbete

Den här rapporten handlar om vad som kan göras för att synliggöra och stärka de papperslösa på arbetsmarknaden i Sverige, särskilt inom städbranschen, och är framtagen inom ramen för RITA – Rättvis ingång till arbete. RITA-projektet bedrivs av Fastighetsanställdas förbund i samarbete med Näringsdepartementet och Europeiska flyktingfonden, som också finansierat projektet.

Med papperslös avses i det här projektet en person som bor och arbetar i Sverige utan att ha uppehållstillstånd och arbetstillstånd. Det kan vara före detta asylsökande som valt att stanna i Sverige. Det kan också vara personer som inte sökt asyl, men som ändå rest till Sverige utan utsikter till uppehållstillstånd för att bo och arbeta här.

Syftet med projektet RITA är att bättre förstå de papperslösas situation och att utveckla metoder för att stärka integrationen, motverka diskriminering och ekonomiskt utnyttjande av de papperslösa.

Målet med RITA är att
- utveckla kunskaper om de papperslösas situation

- utveckla metoder för fackliga och andra organisationer att motverka diskriminering och utnyttjande av de papperslösa
- vidga de papperslösas kunskaper om och relationer till arbetsmarknad och samhälle
- etablera nätverk med arbetsmarknadens och andra parter för kunskapsspridning, erfarenhetsutbyte och förslag till åtgärder.

RITA har fyra delprojekt. De handlar om att utveckla kunskap, bygga lokala nätverk, ge information och rådgivning och att studera möjligheterna för de papperslösa att gå från svart till vitt arbete.

Målgrupp för projektet är papperslösa – asylsökande som arbetar, asylsökande som fått avslag på sin asylansökan, samt övriga papperslösa som inte sökt asyl men ändå bor och arbetar i Sverige. Även andra grupper, till exempel nykomna EU-medborgare som arbetar i den informella sektorn kan ingå i projektet.

Deltagare i projektet är medlemmar, förtroendevalda och anställda i Fastighetsanställdas förbund, samt konsulter och frilansar:

EU och de papperslösa

I RITA-projektet samarbetar Fastighets med näringsdepartementet och med Europeiska Flyktingfonden (*the European Refugee Fund, ERF*)

ERF ska underlätta för medlemsstaterna i EU att ta emot asylsökande och flyktingar. Medel ur fonden ska användas för att utveckla mottagandesystem för asylsökande, för integrationsinsatser och för att hjälpa personer att återvända eller återvändra till sitt hemland. (Ansvarig myndighet i Sverige: Migrationsverket)

Till Europas gränser kommer varje år hundratusentals människor på flykt från sina hemländer på jakt efter ett bättre liv i Europa. Ett exempel som ofta visas på TV-nyheterna är de människor som färdas över Medelhavet i skrangliga båtar till Spanien och Italien under svåra strapatser. Ett annat exempel är flyktingar som på olika vägar smugglas till Västeuropa från krig och konflikter i Mellanöstern.

1990 antog FN en konvention för migrantarbetare som omfattar både legala och irreguljära migranter. Bland annat innebär konventionen skydd mot slaveri, skydd mot övergrepp, rätt till identitetshandlingar och skydd mot kollektiv avvisning av migranter.

Konventionen har bara ratificerats av 34 länder i världen och trädde inte i kraft förrän 2003. Inget EU-land har ratificerat konventionen, inte heller Sverige.

På överstatlig nivå har EU och en rad afrikanska länder kommit överens om en politik för hur migration ska gynna ekonomisk och social utveckling i både Afrikas och Europas länder. Inom FN kopplas allt mer frågan om migration samman med frågan om social och ekonomisk utveckling globalt, och diskuteras mellan länder i Europa, Afrika, Asien och Latinamerika.

I praktiken handlar EUs politik för legal migration främst om att underlätta invandring av högutbildade och att ge dem en enhetlig rättslig status. Samtidigt har illegal migration har blivit en huvudfråga inom det europeiska samarbetet.

Den fria rörligheten av personer inom EU gäller i första hand de tretton länder som undertecknat Schengenavtalet. Avtalet innebär att människor kan röra sig fritt mellan dessa EU-länder, men att alla som rör sig mellan Schengenländerna och omvärlden kontrolleras noggrant. Det är tretton EU-länder som deltar i Schengen: Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Grekland, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Portugal, Spanien, Sverige och Tyskland. Österrike, Norge och Island är inte med i EU, men har samma villkor för rörlighet som Schengenavtalet ger. Den som inte är medborgare i ett Schengenland kan resa fritt inom Schengen i tre månader, om man fått till exempel ett turistvisum. Schengenländerna har gemensamma regler för visum. Asylsökande och personer med nationellt visum (kan utfärdas av humanitära skäl) i ett Schengenland får inte resa fritt inom Schengen.

EU vill inte ha en oreglerad anstormning av medborgare från tredje världen och bekämpar all oreglerad invandring. Det sker bland annat med att förstärka övervakningen av gränserna mot omvärlden bland annat med hjälp av Frontex, EUs

gemensamma byrå för gränskontroll, och genom ökat samarbete med länder utanför EU, främst i Afrika.

EU-kommissionen arbetar aktivt för att minska den illegala migrationen och konstaterar att det inte bara är många utan papper som försöker komma till Europa. Det finns också många arbetsgivare som vill anställa dem och det är en stor och ökande efterfrågan på arbetsmarknaden inom EU på denna extremt billiga arbetskraft, särskilt inom byggsektorn, restaurangbranschen, städbranschen och inom textilindustrin. Många kvinnor rekryteras också till familjer som hembiträden, ofta från till exempel Filippinerna och Ukraina.

EU-kommissionen vill sänka efterfrågan på papperslösa och har därför uppmanat medlemsländerna att införa hårdare straff mot arbetsgivare som utnyttjar papperslösa. Kommissionen har också i maj 2007 lagt fram ett förslag till direktiv med skärpta sanktioner inom hela EU mot arbetsgivare som anställer papperslösa. Syftet med direktivet är att motverka illegal invandring.

Förslaget går ut på att det ska vara förbjudet att anställa en papperslös. Arbetsgivare till papperslösa ska få betala böter, kostnader för hemresan för den papperslöse samt utestående lön enligt normala nivåer i respektive bransch. Den papperslösa ska som regel anses ha varit anställd i minst sex månader. Den papperslöse kommer inte att utvisas förrän arbetsgivaren betalat, och det är enligt förslaget respektive EU-lands skyldighet att se till att så sker. Arbetsgivaransvaret ska omfatta både huvudarbetsgivaren och underleverantörer.

Om arbetsgivaren begått särskilt grovt utnyttjande av en papperslös ska det inte bara ge böter, utan ska också klassificeras som kriminellt enligt brottsbalken. Det gäller till exempel om den papperslöse är utsatt för trafficking, eller har särskilt svåra arbetsförhållanden. Det gäller också om arbetsgivaren upprepade gånger anställt papperslösa.

Medlemsstaterna ska göra det lättare för papperslösa att klaga på sina arbetsgivare, och de ska också regelbundet kontrollera minst tio procent av företagen i landet om de har papperslösa anställda.

Olika europeiska stater försök att legalisera papperslösa

Det bor många papperslösa i Europa som troligen aldrig kommer att återvända till sina ursprungsländer. EU-kommissionen uppskattar antalet till mellan 4,5 och 8 miljoner. Flera medlemsländer i Sydeuropa har genomfört omfattande regulariseringskampanjer för att ge arbets- och uppehållstillstånd till de papperslösa migrantarbetare som lever där, ofta under miserabla förhållanden.

Omfattande regulariseringar har skett i Spanien 2005 och i Italien 12 006. I Holland utfärdades en flyktingamnesti under 2007. I Portugal infördes en lag för regularisering i augusti 2007. Efter fem dagar hade det totalt kommit in 900 000 ansökningar från papperslösa som hävdade att de var bofasta i Portugal. Lagen drogs tillbaka efter bara några veckor med motiveringen att det kom papperslösa också från andra länder i Europa och försökte bli regulariserade i Portugal.

I Storbritannien har liberaldemokraterna föreslagit en selektiv amnesti för de cirka 500 000 papperslösa där. Storbritannien har också infört strängare regler mot de arbetsgivare som riskerar böter och fängelse om de anställer papperslösa. Lagen träder i kraft 2008.

Spanien har tagit kontakt med Senegal och ska bland annat öppna yrkesskolor i Senegal för att stödja spanska företag som vill rekrytera senegaleser på plats i Dakar. Syftet är att minska vågen av illegal migration från Afrika till Spanien.

Europafackets hållning till de papperslösa

Europafacket, EFS, organiserar fackförbund med totalt 60 miljoner medlemmar i Europa och Turkiet. Ordförande för EFS sedan maj 2007 är Wanja Lundby-Wedin, som också är LOs ordförande. Hon tog upp de papperslösas rättigheter i sitt linjetal i Sevilla som nyvald ordförande för EFS:

”Europafacket ska arbeta för att stärka Europas löntagare när de rör sig över gränserna. Det måste för oss vara en utgångspunkt att i Europa ska inga löntagare stå ensamma när de väljer att jobba i ett annat land än sitt hemland. Men det handlar inte bara om arbetskraftens rörlighet inom Europa. Till vår region kommer människor från olika delar av världen. Det handlar om människor som flyr undan krig och förtryck och fattigdom. Många av dessa är vad vi brukar kalla papperslösa. En stor del av dem rör sig inom EU och jobbar en kortare tid och sedan får de inte stanna. De rör sig mellan länderna i en informell sektor. De är de mest utsatta på Europas arbetsmarknad.

Det är vår uppgift att fackligt engagera oss i migrations- och flyktingpolitiken i Europa. Vår linje kan inte vara att stänga gränserna. I stället vill vi hitta former för att ge stöd och kanske organisera dessa människor. När människor flyr från krig och förtryck och för att de inte kan försörja sig, då är det en facklig angelägenhet. Situationen är ett stort bekymmer för de individer som berörs. Men det är också ett hot mot sammanhållningen mellan löntagarna. Vi ska aldrig låta arbetare ställas mot arbetare - aldrig låta grupp ställas mot grupp.”

(Wanja Lundby-Wedin, EFS kongress, 24 maj 2007)

Europafacket har sitt kansli i Bryssel, och bevakar EU-kommissionens olika utspel samt fungerar som samordnare av de europeiska fackförbundens arbete på europanivå. Kansliets chef heter John Monks.

EFS pekar på de mängder av exempel som finns på att papperslösa blir exploaterade och tvingas arbeta under slavliknande förhållanden i Europa. - Vi är chockerade att sådant kan förekomma inom EUs territorium. Detta är en väckarklocka för medlemsländerna, EUs myndigheter, fackförbund och arbetsgivare på alla nivåer, och det visar att den nuvarande politiken är inriktad på fel frågor och i stort sett ineffektiv när det gäller att skydda människor från exploatering. Vi vill se mer förebyggande arbete med migration och utveckling, säger John Monks.

EFS anser att det viktigaste när det gäller miljonerna papperslösa i Europa är att värna deras mänskliga rättigheter och att bevaka att de får betalt enligt gällande normer och att deras övriga rättigheter på arbetsmarknaden tillgodoses.

Arbete är inte en handelsvara, anser EFS. Varje människa – med eller utan papper - måste värderas och respekteras som människa och tilldelas samma grundläggande mänskliga rättigheter och en miniminivå av villkor i arbetet (inklusive anständiga arbetsvillkor, rätt att organisera sig och skydd mot tvångsarbete) som alla medborgare i EU-länderna.

EFS tycker kommissionens förslag är bra att arbetsgivarna och andra som utnyttjar de papperslösa ska få strängare straff. EFS efterlyser en insikt hos kommissionen hur viktigt det är att se till att de papperslösa har minimivåer på löner och arbetsvillkor, och att skydda deras mänskliga rättigheter. Även de seriösa arbetsgivarna och deras organisationer behöver engagera sig för de papperslösas rättigheter på arbetsmarknaden, säger EFS.

EFS trycker hårt på att EU-länderna måste skapa broar ut ur den irreguljära arbetsmarknaden för miljonerna av papperslösa och deras familjer och göra det möjligt för dem att vittna om hur exploaterade de blir utan att de ska behöva vara rädda för att omedelbart utvisas ur landet.

-Detta är en nyckelfråga om vi vill få ett slut på dessa vidriga villkoren för papperslösa, säger John Monks.

EFS analys av läget är tydlig och klar: De miljoner som flyr undan krig konflikter förföljelse, undan fattigdom och otrygghet förser Europa med en tyst arbetskraft som lätt kan exploateras med lönejobb i sektorer som jordbruket, byggsektorn och olika servicesektorer.

Många EU-länder har på senare år antagit en mycket restriktiv flyktingpolitik och en nollpolitik när det gäller okvalificerat arbete. Indirekt har det betytt ett stöd för människohandeln över gränserna med papperslösa. Skrupulösa arbetsgivare utnyttjar de papperslösa och tvingar dem arbeta under inhumana villkor. När det uppdragas blir det arbetaren snarare än arbetsgivarna som bestraffas.

De flesta av EUs medlemsstater är också ovilliga att ge de papperslösa en möjlighet att bli regulariserade och sätter upp legala hinder för att ge stöd till papperslösa eller för att organisera dem i facket. Detta är ett flagrant övertramp mot den fundamentala rätten att organisera sig som alla arbetare har till enligt internationell lag.

Däremot har de flesta länder tillämpat öppna gränser för personer från tredje land med höga kvalifikationer och i bristyrken. Det innebär att kvalificerade arbetare och tjänstemän försvinner i en brain-drain från utvecklingsländerna samtidigt som asylsökande som har höga kvalifikationer inte släpps in.

Globala förändringar medför också ett starkt tryck på de europeiska länderna och leder till struktumvandling och outsourcing av jobb. Det bidrar till en otrygghet på arbetsmarknaden, samtidigt som man misslyckas med att möta behovet av integration och social sammanhållning särskilt i de stora städerna. Otryggheten är grogrund för främlingsfientlighet och det blir de papperslösa och de asylsökande som blir syndabockar för de europeiska arbetarnas oro.

Myndigheterna sänder ut motsägelsefulla budskap. Å ena sidan sägs att det behövs mer invandring för att klara Europas demografiska problem. Å andra sidan kommer budskapet att det är enorma problem med att integrera invandrarna, de asylsökande och de papperslösa, som ofta bott i EU i årtal. Budskapet om dessa är att de inte är välkomna och att de bör utvisas. Detta skapar en atmosfär där migration ses som ett stort problem.

Trots att det flesta internationella lagar och regler om mänskliga rättigheter, inklusive ILO:s regler gäller migranter oavsett om de har papper eller inte så har EU och EU-länderna fortfarande problem med att erkänna dessa rättigheter. De flesta EU-länder (inklusive Sverige) har inte ratificerat FN:s och ILO:s deklARATIONER till skydd för migrantarbetare och deras familjer.

De grundläggande ILO-konventioner om rättigheter på arbetsmarknaden gäller alla arbetare oavsett legal status, oavsett om de har papper eller inte. Dessa rättigheter gäller alla arbetares

- rätt att organisera sig,
- rätt att sluta kollektivavtal,
- rätt att inte diskrimineras i anställning och yrke,
- samt förbuden mot tvångsarbete och barnarbete.

EFS anser att det är hög tid att EU erkänner sina gamla och nya invånares fundamentala sociala rättigheter och att EU startar en politik för migration och integration baserad på de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter och rättigheter på arbetsmarknaden.

EU-länderna bör öppna för att släppa in ekonomiska flyktingar med gemensamma regler för inresa och boende. Det ska baseras på en trepartsöverenskommelse om behoven på arbetsmarknaden. Det är viktigt att förebygga en tudelad politik som släpper in de kvalificerade men stoppar de lägre kvalificerade arbetarna.

EFS anser att är arbetsgivarna som utnyttjar de papperslösa som ska straffas, inte de människor som är deras offer. EU bör skapa broar ut ur papperslösheten för invandrare utan dokument, inklusive för asylsökande som fått avslag på sina ansökningar, med respekt för deras mänskliga rättigheter.

”The blue card”

John Monks kommentar till kommissionens förslag hösten 2007 om ett ”blue card” för att lösa Europas behov av kvalificerad arbetskraft är trots allt försiktigt positiv.

- Invandring får inte bli en enkel lösning för att hantera brister på arbetsmarknaden och demografisk förändring. Parterna på arbetsmarknaden måste delta i att mäta behoven på arbetsmarknaden och insatser för att utbilda arbetslösa – inklusive arbetslösa invandrargrupper – är av högsta prioritet. Vi behöver också göra bristyrken mer attraktiva för de anställda (i medlemsländerna) när det gäller löner och arbetsvillkor.”

EFS ser vissa positiva möjligheter med ”the blue card”, men varnar för att ett sådant system kan sänka nivån för arbetare som redan finns i Europa, och riskerar att motverka att man investerar i utbildning för dem. EFS varnar också för att metoden med ”the blue card” kan dela upp invandrare från tredje land i två grupper ”dem vi vill ha” och ”dem vi inte vill ha”.

Det är viktigt att alla invandrare får möjlighet att integreras i samhället och att de inte behandlas som en andra klassens medborgare. Lika behandling när det gäller

löner arbetsvillkor och avtal för också för migranter är viktigt, och ett tillträde till EU för vissa grupper med ett "blue card" måste baseras på lika villkor på arbetsmarknaden, anser EFS.

Frivilliga hjälporganisationer i Europa och de papperslösa

Picum är en paraplyorganisation för hjälporganisationer i Europa som stöder papperslösa och verkar för deras rättigheter som människor och som arbetstagare. Picum betyder The Platform for International Cooperation on Undocumented workers.

Medlemmar i Picum är enskilda och frivilligorganisationer som på olika sätt arbetar för att förbättra de papperslösas villkor. Många kyrkliga och ideella organisationer från en lång rad länder är medlemmar. Svenska organisationer som är medlemmar i Picum är Asylkommittén i Stockholm, Caritas, FARR, Ingen människa är illegal, Läkare utan gränser, Rosengrenska i Göteborg, Sociala missionen i Stockholm, Svenska kyrkan, SAC - Sveriges Arbetares Centralorganisation - och Terrafem, en hjälporganisation för kvinnor.

Picum beskriver hur deras medlemmar dagligen bevittnar hur papperslösa utnyttjas och exploateras på arbetsmarknaden med långa arbetsdagar och farliga arbetsvillkor. Många får inte lön eller mindre lön än avtalat, de får sparken utan vidare, och den som drabbas av en arbetsskada får ingen vård eller ersättning för arbetsskada eftersom de inte kan bevisa att de haft en arbetsgivare. Om den papperslösa åker fast blir de vanligen utvisade direkt innan de hinner få sin lön. Picum vänder sig mot att de papperslösa kriminaliseras och jagas, samtidigt som de är efterfrågade och utnyttjade av kriminella arbetsgivare.

Picum vill främja rättigheter för papperslösa som till exempel rätten till bostad, hälsovård, bra arbetsvillkor, rätt att organisera sig fackligt, rätt till utbildning och utveckling, rätt till en minsta levnadsnivå, rätt till familjeliv, rätt till moralisk och fysisk integritet och rätt till rättshjälp.

När det gäller de papperslösas rättigheter kritiserar Picum Sverige för att personnumret används här för att kontrollera tillgången till sociala och ekonomiska rättigheter. De papperslösa utesluts effektivt från de flesta av dessa rättigheter i Sverige eftersom de inte tilldelas något personnummer, skriver Picum på sin hemsida.

Intervjuer med papperslösa i Sverige.

Lois, 29 år, från Ecuador
Av Liz-Marie Nilsen

Intervjun med Lois inleds med litet småprat. Jag har tidigare intervjuat hans sambo. Jag frågar hur det är med henne och så kommer intervjun igång:

Vad gjorde du i Ecuador? Studerade du? Arbetade du?

Jag arbetade med textilier på en fabrik. Vi tillverkade tyger.

Och när du fattade beslutet att du skulle åka till Sverige, var det för att du förlorade ditt arbete?

Nej, det var för att försöka skapa en större stabilitet, det var därför jag kom hit till Sverige.

Och hur tänker du? Tänker du att du ska stanna i Sverige?

Ja, det är det jag skulle vilja.

Försöker du ordna dina papper här i Sverige?

Nej, inte än.

Har du funderingar på hur du skulle kunna göra det?

Jo, det är klart att jag har en del idéer. Visst.

Får jag fråga vad har du för plan?

Jag tänker försöka hitta en partner och betala. Man måste ta till vad som helst för att få stanna här.

Och hur gör man för att hitta nån? Frågar man bara?

Ja...du vet ibland dyker det upp någon, en granne, vänner, du vet...och erbjuder sig. Och dom säger, om du vill...Vi kan hjälpa dig, å så...ahm.. jo.

Och hur mycket...några måste ju betala, eller hur?

Jo, du måste betala. För tillfället tar dom runt 120 000 kronor ungefär.

Jo, det är det jag hört. 120, 150 200.

Du måste vänta det är en lång process...vänta i Ecuador...

Så då måste du återvända till Ecuador?

Jo, exakt.

Och...har du kommit nån vart med det?

Nä...inte än ...jag tar det lugnt (skrattar)

Och hur lång tid har du varit i Sverige?

Sex år blir det.

Sex år...utan att ha återvänt till Ecuador?

Utan att ha återvänt till Ecuador, ja.

Från vilken stad kommer du?

Från Quito.

Har du barn där?

Jo, jag har två barn... en flicka och en pojke

..och hur gamla är dom?

Min flicka är åtta år nu och min pojke är sex.

Oh vad jobbigt.

Jo...jag åkte när han var, ...under graviditeten.

Var ni överens du och dina barns mamma om att du skulle åka?

Hon var mitt ex då.

Och skickar du pengar dit?

Jaa, jag måste ju skicka så dom kan gå i skolan, mediciner till dom, kläder, allt. Allt det där, eller hur? Det dom behöver. Själv behåller man bara det man behöver för att kunna betala hyran, och äta..dom nödvändigheterna man måste ha.

Hur kom du till Sverige? Jag vet att några har blivit inbjudna.

Jag kom som student och, hur ska jag förklara, där i Ecuador finns olika sätt för att komma hit ...det finns inbjudan som kostade ...de erbjuder exempelvis visum för studenter. Jag, till exempel kom hit med ett inbjudningsbrev, som student.

Aha..och vad stod det i pappret att du skulle göra?

Jag kom som turist bara. Långvarig turism.(skrattar)

Ja, och utan att se så mycket av landet. (båda skrattar) Och inte så mycket sol heller...

Men du vet man vänjer sig. I Quito finns det inte heller så mycket sol. Så det påverkar inte mig så mycket med solen.

Var du tvungen att låna för att komma hit?

Jo, exakt. Flyget kostade mig , vid den här tiden 1200 dollar. Och så ytterligare andra saker jag gjorde. 1500 dollar lånade jag...

...Jag förstår litet svenska jag.

Har du studerat svenska?

När jag kom hit så gick jag till Migrationsverket och de erbjöd mig skola. Jag var där ungefär tre månader. Du vet eftersom man inte ser så svensk ut och för att förstå så måste man anstränga sig lite extra.

Men nu kan du inte studera?

Nej, inte nu.Jag skulle kunna studera, men det kostar.

Menar du studieförbunden?

Ja, ja, ja, det finns organisationer som erbjuder sådan undervisning men då kostar runt 2000 – 3000 kronor per termin. Det kan jag inte betala.

Vad hade du hört om Sverige innan du kom hit? Visste du något?

Jag hade aldrig hört talas om Sverige. Jag hade aldrig heller tänkt lämna mitt land. Men så kom några släktingar och berättade att livet i Europa är bättre. Du kan ta bättre hand om din familj. Förstår du mig?

Ja. Har du kunnat ta bättre hand om din familj här?

Ja, ja, ja, eftersom jag är den ende som är utomlands är jag ännu viktigare för familjen. Jag är den ende som kan hjälpa och det är det enda jag kan hjälpa till med, eftersom för närvarande är jag inte är där.

Har du vänner och bekanta som är svenskar?

Ja, visst, visst.

Så du har även ett svenskt nätverk?

Jo, på måndagar går jag till jobbet, med svenskar och vi umgås, pratar på jobbet, skrattar men...längre än så... ingen har till exempel sagt "kom och hälsa på" inget så...vi är bara arbetskamrater, inget annat.

Det är det vanliga i Sverige. Och med vad arbetar du?

Jag arbetar på byggen.

För byggföretag?

Ja, precis.

Och vad gör du?

Jag arbetar med allt som handlar om golv. Olika sorters trä.

Har det varit lätt för dig att hitta arbete?

Nej, för ibland säger dom att man måste sticka hit eller dit för det finns fackföreningar, och dom kommer och då är det bara att sticka.

Å då är det bara att sticka?

Jo... så är det.

Så fackföreningarna hjälper er inte då?

Nej nej nej nej nej...här måste du ha allt...du vet för företaget skulle det inte vara så bra att de får tag i en illegal vet du. ...böterna som dom måste betala till staten att det kan bli problem för företaget ..så därför är det inte så lämpligt...Du vet på min arbetsplats så kan man klara sig på det att man talar svenska. Och därför så lämnar dom oss i fred...Det händer nästan aldrig sånt eftersom man talar språket.

Jag klarar mig, jag klarar mig på jobbet och så. Inom mitt arbetsområde klarar jag mig mycket bra på svenska. Men så där att prata hos doktorn och andra saker du vet...då klarar jag mig inte.

Har du personnummer som du använder, som du lånat från någon ifall det kommer någon för att kontrollera?

Ja, visst...exakt så...självklart! Självklart!

Och hur bor du? Bor du i en lägenhet?

Ja, vi hyr här...svart som vi säger

Och vad kostar det och hur stort är det?

Eftersom dom som hyr ut lägenheten är bra människor... först så misstrodde dom mig, men med tiden har dom lärt känna mig och nu har han lämnat allt till mig och jag fortsätter att betala hans räkningar .

Aha!

Ja, som vilken annan person som helst

Normalt...

Ja, jag betalar inget extra. Förut tog dom extra när jag bodde så där med många människor obekvämt.

Är du ofta rädd för att bli anmäld för polisen till exempel.

Ja, till exempel när dom kontrollerar biljetter och månadskort...men när dom tar dig på Connex och säger, vänligen skriv här ditt personnummer och din adress ...inget

mer och eftersom man förstår vad dom säger så fyller man bara i där ...några siffror och en adress och ...men man skriver allt falskt.

Är det kanske så att språket är en nyckel?

Exakt! Men samtidigt finns det gånger då dom tar dig och ber om id-handlingar och då..ja, där försvann turen. (Suckar djupt)

Och en till fråga; har du behövt gå till doktorn någon gång?

Jo, men jag till exempel, när jag gick till doktorn, jag passade på när dom hade den där lagen till exempel (**menar den tillfälliga amnestin**)...samma sak när man känner sig dålig, då letar man upp doktorer som kostar 1200 per besök.

Är det riktiga läkare?

Ja, om någon behöver någon medicin så frågar man folk. Det finns läkare som talar spanska . Och till dom kan jag säga, kolla jag är i den här situationen, och dom förstår. Och så finns det läkarna på Röda Korset också. Förr fanns ju läkare utan gränser också, men nu finns dom inte längre.

Finns dom inte?

Ja, jag vet inte, tidigare fanns dom men nu vet jag inte.

Vad gör du dom gånger då du förlorar lusten och hoppet?

Du menar humöret? Låt mig säga så här...ditt humör bestämmer du själv över. Vill du vara lessen så är du lessen vill du vara glad så är du glad. Jag är aldrig deprimerad eller nåt. När det är saker som inte beror på andra.

Det kanske har att göra med personlighet?

Ja, så är det Hur ska jag säga...när man nyss kommer från vårt land hit så mår man dåligt ett par tre år för man tänker för mycket på familjen ...en dag så har tiden gått och man har köpt systemet som vi befinner oss i ...vi har köpt systemet och sedan glömmer man. Inget annat!...då menar jag inte att glömma helt, för det är familjen. familjen ringer dig alltid...för att se hur du mår..

Pratar du mycket med din familj. Regelbundet? Hur kommunicerar ni?

Internet och så använder vi telefonen. För, tillexempel, här ifrån är det billigare med internet och telefon. För dom att ta kontakt med oss är dyrt. Vi hörs via internet en gång i månaden...ibland dröjer det tre månader. Med telefon är det mycket lättare Vi köper ett kort och ..."las Comvik" (skrattar)

Och en annan fråga, din familj. Vilken klass tillhör dom?

Dom är arbetare.

Arbetar dom också i fabrik?

Nej, min pappa är kontraktsarbetare.

Han arbetar periodvis?

Exakt, han har tillfälliga säsongsarbeten ibland arbetar han, ibland arbetar han inte.

Okej...tror jag har allt för den här gången.

Tackar, avslutar intervjun.

Intervju med Samir, 47 år, och Muhammed, 58 år, från Bangladesh

Av Liz-Marie Nilsen

Vi ses utanför ett café. Vi väntar på en tolk. Det dröjer innan tolken kommer så vi börjar intervjun efter en liten stund. Det är Muhammed som pratar mest innan tolken kommer, eftersom hans engelska är bättre.

Hur gammal är du?

47 nu

Och du?

58...(säger sitt personnummer)

Hur länge har ni varit i Sverige?

Muhammed: 2001, oktober 2001

Samir: Maj samma år.

Har ni sökt asyl i Sverige?

Ja, i oktober 2001.

Av politiska skäl? Hur är situationen i Bangladesh?

Muhammed:

Vid den tiden var jag aktiv i ett politiskt parti i Bangladesh. Vi förlorade valet och kom inte in. Så polisen letade efter oss och jag kunde inte vara säker i mitt land vid den tiden. Jag var tvungen att åka till ett annat land. Så jag kom till Sverige och i sex år har jag varit här. Jag har inget nu.

Vad säger myndigheterna?

De säger att jag inte har någon chans att få uppehållstillstånd i Sverige. Men jag vill inte åka tillbaks, jag har inte någon chans där. Bangladesh är inget bra land för mig. Jag har ett "fall" i mitt land. Polisen skulle ta mig så jag kan inte åka tillbaks. Jag är rädd för att åka tillbaks.

Har du fått slutgiltigt avslag här?

2003 hade jag det slutgiltiga avslaget. Och så sökte jag igen 2005 med den tillfälliga lagen. Vi sökte alla igen, så i fem sex månader var jag här lagligt igen. Och sen igen fick jag ett nej. Nu har vi ingenting. Inget jobb. Ingen stans att bo. Vi har inget. Ibland så är det någon vän som hjälper oss. Någon ger mat, ibland får vi bo här, ibland får vi bo där.

Hur länge har du haft det så?

I fyra år, fyra år. Sova här, sova där. Ingen läkarvård, ingenting. Ibland så hjälper X oss med medicin och ibland syster Y på Z vårdcentral hjälper oss. Inte med mediciner men vi får prata med henne. Hon ger psykiatrisk hjälp.

Du får prata med henne?

Ja hon hjälper mig med mina psykiatriska problem.

Och nu. Arbetar du nu?

Nej, jag har inte jobbat en enda dag på fyra år. Jag har ingenting. Ibland är det en vecka man inte kan sova, inte äta någonstans. I fyra år har vi haft det så. I fyra år har

vi inte arbetat. Man kan inte ha det så. Vi arbetar inte. Så hur ska vi kunna leva? Det är våra liv nu.

Och det finns inga svarta jobb du kan få?

Svartjobb...folk vill att du ska ha ditt arbetstillstånd. Dom är också rädda. På restauranger kan vi inte arbeta, dom är rädda också. Dom vill att vi ska ha arbetstillstånd. Polisen kan komma ibland. Så jag har inte en chans att få jobb.

Har du haft kontakt med "Ingen människa är illegal" eller någon annan organisation?

Vi har inte haft kontakt med dom. Jag vet inte hur dom hjälper folk. Men en del andra hjälper oss. 200 kronor här. 100 kronor där. En vecka sover vi här en vecka där.

Hos vänner?

Ja, hos vänner, men nu tänker vi att det inte går längre. Jag tänker bara på självmord. Ibland tänker jag att jag ska ta livet av mig. Jag har hela tiden huvudvärk och tänker att det är bättre att begå självmord. Vi bor i ett fint land, men vi har ingenting.

Det är fruktansvärt.

Man bli ledsen och arg. Med mina ögon har jag problem. Jag kan inte se utan glasögon och jag kan inte få behandling. Mitt hjärta. Jag kan inte få medicin.

Men har ni försökt ta kontakt med "Ingen människa är illegal"?

Jag vet inte om dom kan hjälpa oss. X hjälper oss. Han brukar hjälpa oss. Han är en bra vän. Han organiserar och är en bra organisatör.

Var bor du nu?

Jag har inget permanent ställe. Ibland bor vi här ibland där. Hos vänner.

Ni behöver inte betala?

Nej, vi bor gratis. En natt där och efter några nätter andra ställen.

Vet du om det finns fler som lever så här?

Många, många människor, och dom gråter. Deras hjärtan gråter. Dom kan nästan inte gå ut alls. Dom är så rädda för polisen. Vi har inga SL-kort. Utan SL-kort kan du inte ta dig någonstans. Det kan hända när som helst att polisen tar dig.

Är du Sakir i samma situation?

Sakir: Ja, jag har inget jobb och ingenstans att bo.

Muhammed: Ibland ringer nån och säger att vi kan bo någonstans. Nån lånar en bil och hämtar oss och då kan vi bo där.

Vad är det som får er att orka fortsätta?

Jag tänker ..ibland jag tänker, varför ska jag dö. Jag får energi ibland. Annars tänker jag att varför ska jag leva? Jag har inga pengar, varför ska jag leva så här? Det är bättre när jag inte tänker.

Har du nån religion?

Ja, jag är muslim

Ger det dig kraft att gå vidare?

(skrattar) Eftersom jag är muslim kan jag inte ta livet av mig, för vår gud accepterar oss inte om vi tar livet av oss. Om vi dör när vi ska, då får jag komma till honom. Men annars kommer jag till helvetet, men hur länge ska jag orka leva så här? Ett år, två år, inte fyra år. Det är nästan fyra år jag har levt så här.

Fruktansvärt...

Ja, det är fruktansvärt. När du har hört våra historier om hur vi har levt här...

Ja, jag vet inte om jag hade klarat av att leva som ni. Man måste vara väldigt stark för att klara av det ni klarar av.

Ja, inte vilken svensk som helst skulle klara av att leva som vi lever. Fyra år klarar inte många av.

Och så rädslan. Är du ofta rädd när du går ut?

Ja, jag är väldigt rädd. Jag är rädd hela tiden. Ibland slår hjärtat hårt, hårt.

Vad gjorde du i Bangladesh?

Politik. Bara politik. Politiken har förstört mitt liv. Jag hatar nu politik. Våra liv är förstörda.

Och du varför kom du till Sverige?

Sakir: Jag vill vänta till tolken kommer.

Har du familj i Bangladesh?

Ja, min mamma och pappa, bror och syster bor där.

Och tillhör du Yasins grupp nu?

Ja, vi går ibland till Mynttorget. Vi går dit fem sex tio personer tillsammans. Och när det är stora demonstrationer. Vi har en stor demonstration den 22 augusti.

Stannar folk och pratar med er vid Mynttorget?

Nej, dom går bara förbi.

(Det åker förbi en polispiкет, båda männen är uppenbart skrärade. Jag känner mig också rädd att de ska åka fast när de vågat åka in till stan för att träffa mig.)

Åh jag är rädd nu. Ser du bilen?

Ja, jag känner mig också orolig, inte för mig, för er.

Ja, det är hemskt. Fruktansvärt.

Har du försökt med migrationsverket igen?

Jag ska söka i oktober igen. Då har det gått fyra år och jag får försöka igen.

Men Samirs tid är lång. Han har fått avslag och har inte fyra år förrän om ett år.

Så när man får avslag så kan man försöka efter fyra år igen?

Ja, efter fyra år, men vem kan leva i fyra år?

Utan arbete, hur kan man leva?

Men jag vet många från Latinamerika som arbetar svart. Det är ganska tufft eftersom dom ibland inte får sin lön. Dom får kanske 25 kronor i timmen dom som har det värst.

Ja, jag vet. Det är inte humant. Och dom hittar på att dom inte har pengar att betala.

Kan du förstå att folk hungerstrejkar?

Den här hungerstrejken kommer inte fungera.

Ja, dom har sagt att en hungerstrejk ändrar inga asylskäl.

Oj... Dom ska kanske ändra lagen nu så man får komma och bara jobba. Men det är 10.000 människor som gömmer sig i Sverige idag och inte kan jobba varför inte ge dom bara ett arbetstillstånd. Men det vill dom inte. Dom vill att andra människor ska komma. Varför inte ta dom som redan är här och gömmer sig, så att dom kan leva

bra här? Jag förstår inte hur regeringen tänker. Migrationsministern förstår inte. Hans ögon är blinda. Tänk dig, det finns människor som lever så här fyra fem år.

Du har aldrig tänkt på att återvända till Bangladesh?

Nej, om jag åker tillbaka så har jag ingen säkerhet. Kommer jag till flygplatsen så tar dom mig och då har jag tio års fängelse. Bättre att dö här. Svenskt fängelse och fängelse i Bangladesh är mycket olika. Så jag stannar hellre här. Polisen där torterar. Jag har varit torterad två gånger. Ah! Jag kan inte förklara hur hemskt det är. I Sverige så gör inte polisen så. Dom band mina armar och droppade skållhett vatten i mina ögon två gånger. Och dom band mina händer och ben. Det var hemskt!

Migrationsverket, tror dom dig inte?

Nej, dom tror mig inte.

Jag tänker ibland att jag inte orkar leva mer. Jag vill dö här. En gång försökte jag hänga mig. En gång. Men det var i min väns hem. Men min väns fru kom in och min vän skar ner mig och han skickade mig till sjukhus. Det är ofta jag står framför tågen och tänker att jag ska hoppa. Jag kan inte gå ut själv. Jag har alltid någon med mig. För jag är så deprimerad. Jag kan inte vara själv.

Det verkar som att du har goda vänner här.

Ibland ...jag planerar alltid mitt självmord. Jag kan inte läsa tidningar och jag kan inte se på teve. Jag orkar inte.

När började det?

Vid mitt sista nej från migrationsverket. Då tänkte jag att jag inte har något hopp. Det är tufft att leva så här. Jag kan inte klara mig längre. Jag vet inte hur länge jag kan ta 200 kronor här och 200 kronor där. Dom är trötta på mig nu.

Vad för politiskt parti var du involverad i ditt hemland?

Det var för oppositionspartiet. Jag var organisationssekreterare. Det är ett stort parti. Bangladesh Amili. Jag organiserade folk och var sekreterare. Jag gjorde flygblad och delade ut.

Tyckte du om det livet?

Ja, men det är inget riktigt liv. Politik är korrupt i hela världen. Det är ingen vald regering i Bangladesh nu. Dom har tagit makten. Nu är det arméadministration.

Dina föräldrar?

Min mamma har psykologiska problem. Hon är orolig för mig. Jag ringer ibland. Inte ofta för jag har inte pengar. Men när jag ringer så gråter och gråter hon: När kan du komma?

Dom kanske dör innan jag ser dom. Min pappa är väldigt gammal. Jag kommer att förlora dom. (Suckar djupt) Vad är problemet? Varför kommer inte tolken? Hon är väldigt sen?

Vad visste du om Sverige innan du kom?

Inte mycket. Bara att de mänskliga rättigheterna värnades. Så jag valde Sverige. Den förra regeringen var socialdemokratisk och gav asyl åt barnfamiljer, men dom tänkte inte på oss ensamstående. Är det bara barnfamiljer som har mänskliga rättigheter? Och en del av oss har familjer i Bangladesh dom gråter och sörjer. Våra liv är inga riktiga liv. Det är gömda liv.

Dom tänker bara på barnfamiljer, okej, barn behöver skyddas. Men regeringen har inte tänkt.

Och dina vänner här, är de flesta från Bangladesh?

Ja, från Bangladesh.

Är det många från Bangladesh som lever som ni?

Ja, många. Bangladesh är...(lång tystnad) Dom flesta behöver inte gömma sig. Gömda är det 100-150 från Bangladesh. Men jag tror det är 7000 som finns här.

Och dom flesta har sina papper?

Dom kan ge 100, 200, 1000, 2000 personer i Sverige tillstånd, men inte oss. Man ger uppehållstillstånd för att folk kommer hit och jobbar, men vi som är gömda tänker ingen på. Vi som behöver asyl.

Vad jobbade du med innan?

Jag jobbade med diskning och servering

(Tolken kommer nu. Hennes man är med. Tolken förklarar att de är på väg till en aktivitet där dom ska samla in pengar till Bangladesh för det har varit översvämningar där, enligt henne värre än 1988. Jag berättar att jag gör intervjuer för Fastighets, att jag ska samla information för en större studie. Eftersom jag pratat mest med Muhammed pratar jag nu med Samir, som även han är från Bangladesh.)

Vad gjorde du i Bangladesh?

Samir:

Jag hade en affärsrörelse. Jag var aktiv i politiken. Man skulle kunna säga att politiken var min huvudsyssla och att vid sidan av var jag affärsman.

Varför bestämde du dig för att komma till Sverige?

På grund av min politiska aktivitet var jag tvungen att lämna Bangladesh. Jag var aktiv i ett litet parti som heter Freedom Party. Det ville jag aktivera mig med. Målet var att alla är lika. Efter valet var det många som var aktiva i högsta position, partiledare och så, som blev arresterade. Och jag ville aktivera partiet. Då hände så att själva Amili var vid makten då. Både de och polisen var arga på oss för att vi var politiskt aktiva.

Jag var jagad från två håll och jag blev torterad. Jag har alla tortyrmärken, som du ser och jag blev ordentligt torterad den tiden tre gånger för min politiska aktivitet. Jag var tre gånger häktad.

Man kan vara häktad en längre period i vårt land och det var jag. För att jag var med i en demonstration en gång. Dom plockade mig från demonstrationen. Jag var häktad tre gånger, väldigt lång tid varje gång.

Jag var inlagd på sjukhuset. När jag var inlagd sista tiden på sjukhus blev jag utskriven. Då började jag ta kontakt med mina gamla kamrater igen och försökte organisera oss bättre, men den tiden varade inte länge, det blev ohållbart.

Varför blev det just Sverige?

Jag har inte valt något land, det var inte i min hand att jag skulle välja något land att åka till, varken till Sverige eller nåt annat land. Jag levde gömd i Bangladesh och jag kunde inte jobba mer. Det går inte att vara beredd hela tiden på att polisen ska komma och man ska bli torterad, det går inte.

Vi lever i Bangladesh i ett korrumpert land där den som vill ha någon förbättring i landet systematiskt blir torterad. Oavsett vilken politisk regering som är vid makten så blir man torterad om man vill något annat.

Då var jag gömd en tid och försökte bara fly därifrån och jag visste att jag inte kunde vara kvar i Bangladesh. Och då kom jag till de människosmugglare som finns i vårt land och ger hjälp att fly. Och jag fick hjälp av mina partikamrater att samla lite pengar.

Då kom jag till honom (smugglaren), som partiledare eftersom andra tipsat mig om att han kunde hjälpa mig att lämna landet. På den tiden ville jag bara bort och vara någonstans där jag inte behövde vara rädd hela tiden. Man ...med en värdighet och en respekt för livet, där man kan leva liksom. Då jag gick till smugglaren, och jag visste inte förrän jag satt på flygplanet till vilket land jag skulle åka till.

Sökte du asyl direkt på Arlanda?

Nej, det hände lite annorlunda när jag kom ut på flygplatsen där med den personen som var människosmugglare och då liksom han sa till mig. Nu har vi landat i Sverige och jag hade min destination här och resten är till dina händer. Sedan fick jag mitt pass i handen och då satt jag där och visste inte vad jag skulle göra nu och jag frågade någon och berättade om min situation. Då följde han faktiskt mig, det var en jättesnäll person som följde mig till Migrationsverket.

Det var den 30 maj 2001 och det var efter tolv, efter lunch och dom sa att jag fick åka till migrationsverket och då var jag där en natt, och klockan 8 nästa dag då kom jag till Solna till migrationsverket. Då tog dom mitt pass och jag blev intervjuad och efter intervjun åkte jag tillbaka till Karlslund. Sen var jag i Karlslund och jag brukade då och då åka in till Stockholm och då träffade jag olika personer.

En snäll person jag träffade under den tiden sa att du kan göra så att du kan lämna min adress och säga att du bor här så kan du lämna Karlslund, Stockholm är en större stad. Och då fick jag ett brev från Migrationsverket där dom sa att dom gör undersökningar.

Och sen fick jag ett brev igen att dom hade tagit mina skäl och att dom skulle kalla mig. Och när utredningen pågått fick jag bidrag från dom som alla asylsökande. Sen kallade dom mig en dag till en bredare intervju som varade i tre timmar.

Handläggare var där och min advokat och en tolk. I april 2002 fick jag ett negativt besked att jag inte fick stanna här. Man jag hade ett skäl att överklaga, det var utlänningsnämnden och migrationsdomstolen och dit har jag överklagat. Då blev det september 2002 när vi har överklagat. Och dom sa att migrationsverket skulle gå igenom asylprocessen igen och kolla noggrannare.

Sen 2003 i januari, när jag väntat 19 månader, gav de mig igen ett negativt beslut och då överklagade jag igen till utlänningsnämnden. 2005 i mars sade utlänningsnämnden nej igen. Då hade det gått många år. Jag ville inte godta beslutet så jag har överklagat igen i juli 2005. Efter en månad cirka fick jag igen ett beslut att nej, att dom inte godtar mina skäl.

Sedan dess har de kallat mig hela tiden och sagt att jag behöver åka hem. Jag har varit där och lyssnat vad dom har att säga och det är att dom inte ska behålla mig här.

2005 i november fick vi en ny chans med den tillfälliga lagen och vi tänkte att här kommer en ny chans att prova mitt ärende. Så efter åtta månaders väntan fick jag veta igen att dom inte är eniga, de sade igen att jag inte kan stanna. Det är sex gånger jag har fått avslag

Har du nån gång funderat på att åka tillbaka till Bangladesh?

Nej, jag har aldrig tänkt så. Varenda gång jag tänker, då får jag en flash-back jag mår jättedåligt. Och då ser jag direkt alla bilder, man kan säga som en hallucination som visar hur jag blev utsatt för tortyr. Jag har inte bearbetat det så att jag klarar att tänka på det.

Hur lever du idag?

Bedrövligt liv. Det är svårt att förklara med ord. Vi lever på ett sånt vis att det är plågsamt. Varenda dag och varenda morgon måste jag tänka på hur jag ska överleva den här dagen. Ibland ringer kompisar som jag lärt känna under tiden och frågar om vi har ätit och ibland säger som kom och ät här.

Och så restauranger som har så där gammal mat dom ska kasta och då vi säger dom behöver inte kasta dom där matrester, det är mycket viktigt för oss, så då hämtar vi dom. Ibland vi äter, ibland det är många mål vi inte äter.

Man kan inte tänka att i ett sånt land att vi lever så där att man måste gå och tigga till restaurang. Vi har inga pengar och vi kan inte betala hyra och på grund av det kan vi inte heller bo i nåt ställe och vi själv heller vill inte bo nånstans en månad så vi bor på olika ställen och frågar. Ibland vill folk att vi ska bo hos dom ibland säger dom nej.

X brukar köpa mediciner åt oss ibland. Vi har inte varit aktiva i kyrkan så mycket och har inte fått så mycket hjälp därifrån.

Brukar ni gå och äta hos kyrkorna?

För oss är det problem från alla håll. Vi har ingen SL kort. Du vet nu för tiden så fort SL ser att du inte har några papper så kallar dom polisen. Tänk att jag så lång tid har levt ett så plågsamt liv! Och i mitt hemland jag har inget och kan inte göra business. Och alla mina kamrater är i fängelse. Vi som är här i Sverige har väldigt liten plåga om man jämför med dom. Varje dag jag dör lite och lite. Och mina barn får ta allt skit kan man säga för jag är inte där och kan hjälpa dom. Dom har det svårt.

Vi är rädda, alltid rädda. Ibland kanske folk undrar vad vi gör när vi kanske bara vandrar runt.

(Jag tackar för intervjun med Samir och han tackar för att jag tagit mig tid att lyssna. Tolken berättar att hon tolkat för Samir och Muhammed tidigare och att hon känner sig förtvivelad över att de inte får asyl. Hon säger vidare att hon är bekymrad eftersom hon vet hur det fungerar i Sverige och att det kommer att vara svårt för de två männen att få asyl. Intervjun fortsätter nu med Muhammed.)

Jag har ju frågat dig lite innan men varför kom du till Sverige?

Muhammed:

Jag hade varit fängslad och blivit torterad och då kunde jag inte vara kvar i mitt land. Jag visste inte vad jag skulle göra och då tog jag kontakt med en kompis.

Då tog du kontakt med en person för att komma till Sverige?

Han var en väldigt snäll person den där kompisen. När han träffade mig då sa jag att han måste hjälpa mig och då sa han att jo, det är vänskap för, att när man har problem då ska man ändå försöka hjälpa varandra och hålla ihop. Han sa "jag vill se dig vid liv. Lämna landet och rädda ditt liv".

Det var den kompisen faktiskt tog kontakt med smugglare och som kunde hjälpa mig att ta mig ur landet, för jag satt ju i fängelse då. För mig var det omöjligt att fly. Han fixade så att jag kom ut med en stor summa han lämnade till polisen. När

jag kom ut var det han som sa, nu måste du vara beredd att lämna landet. När jag frågade vart jag skulle åka, sa han att han inte visste.

Det viktiga är att du är vid liv så att du kan lämna landet, sade han. Sen när jag kom till Stockholm, Arlanda här då fick jag veta var jag var. Då sa dom att du är i ett land där dom vill skydda ditt liv i alla fall. Att du har rätt att leva ditt liv. Dom kommer att tro på dig och dina problem.

När jag kom till Arlanda så följde han mig ut hela vägen och jag tänkte, jaha, han känner det här landet. Så han bokade en taxi som körde mig till Centralen. Nu jag vet att det är Centralen. Men han sa att nu får du klara själv att hoppa av. Jag kan inte hjälpa dig mer.

Då var jag helt ensam och jag kan inte säga...om han inte ville hjälpa mig jag kan inte kräva. Det är bara så. Då tänkte jag okej. Jag kan gå runt här och se om jag kan få nån hjälp här. På Centralen gick jag runt nästan en halv dag. Sen träffade jag en från Bangladesh. Någon sade att det finns en indisk restaurang här där ägaren är från ditt land. När jag berättade mina problem så tyckte han det var helt absurt att jag skulle gå runt här på Centralen så han visade mig att till restaurangen.

Den mannen pratade Bengali och när han hörde mig så sade han att jag fick stanna hos honom en natt i alla fall. Sen nästa dag måste jag gå till Migrationsverket. För så kan man aldrig göra med migration. Man kommer inte direkt så där.

Sen när jag kom till Migrationsverket dom tog mitt pass, fingeravtryck allt möjligt. De gav mig en kupong, en biljett och dom tyckte jag skulle åka till Karlslund.

Det var andra personer där också skulle till Karlslund så då åkte vi tillsammans och då hamnade jag där.

När jag hamnade i Karlslund hade jag redan ett ställe med vänner här i Stockholm. Så jag var ofta hos honom. Så fort jag kände att Karlslund var ett tråkigt ställe, så var jag hos honom.

Jag mådde väldigt dåligt och hade depression och då var jag hos honom. Jag brukade ibland komma dit och då tyckte han att jag skulle jobba. Men man kan inte bara jobba i Sverige utan arbetstillstånd. Efter tre månaders väntan så fick jag en arbetstillstånd och då tog jag kontakt direkt med honom. Jag tänkte, jag har rejäla skäl att få stanna i Sverige, man mår dåligt av att inte bara göra nåt. Jag tänkte att nu börjar mitt nya liv i Sverige. Jag måste arbeta och kämpa här. För att komma in i samhället.

Då fixade han ett jobb åt mig. Första dagen på min arbetsplats hade jag en upplevelse som var ganska hemsk faktiskt. Tio personer som kom med civila poliser. De kom till restaurangen för dom hade kontroll. Och jag satt där och var ganska ny. Jag hade precis tagit på mig mina arbetskläder. Och då visade jag mitt arbetstillstånd och dom skrev upp mina uppgifter och så.

Och då sa min arbetsgivare: "Det är din första dag men det är bra att du har haft den här upplevelsen. Men jag vill att du ändå ska meddela migrationsverket att du jobbar här hos mig. Det är vitt, alla som jobbar hos mig jobbar vitt."

På den tiden låg Migrationsverket Skärholmen så jag sprang dit med mina papper och berättade att jag hade jobb. Från den dagen avslutade de mina bidrag och

jag fick börja betala skatt. 18-19 månader jobbade jag och betalade skatt. Men jag fick ändå ingen hjälp. Jag tänkte att det skulle hjälpa min process.

Du har också fått avslag på avslag?

Från och med 2003 till och med idag är jag helt arbetslös. Jag har inget arbete. Du vet i så många år, inga pengar, vem har så mycket rikedom i Sverige. Jag vill äta nångång och inte kan äta och det är ofta. Just nu det känns att det är ingen framtid. Man kan inte leva så där.

Det finns inget ljus i livet och man får tänka varenda morgon till kväll: hur ska jag klara den här dagen. Hur ska jag leva? Den natt som kommer, om jag kan sova nånstans. Jag är spänd...det är en rädsla...får jag äta idag...sen alla egna bekymmer. Det är så ofta, jag funderar och tänker att jag ska begå självmord. Om dom kallar det här ett liv. Om det är så här man ska leva. Då vill jag inte leva längre. Det är så svårt, ett plågeri...den varelse jag är just nu.

Och du har inte haft något jobb sedan 2003? Får du pengar av kompisar ibland eller hur klarar du dig?

Kompisarna, dom är också trötta på mig just nu. Jag lovar. För hela tiden måste vi titta och be och man kan inte lämna tillbaka, så dom är också trötta på oss just nu. Dom undrar - hur länge, hur många år dom ska behöva hjälpa oss?

Det är hemskt att alltid behöva be pengar. Det är inte roligt. Mitt psyke är väldigt svagt just nu. Det känns att jag bara vill dö. Jag börjar hata mig egentligen nu. Jag har gjort livet surt för mig själv. En gång jag planerade att jag skulle dö på en gång. Att jag skulle begå självmord.

Intervjun är slut. Jag frågade om Muhammed är gift och har barn. Han är inte gift. Tolken säger: Jag har tolkat för Muhammed tidigare, fast jag har aldrig frågat. Tror du det finns någon ändring med den här regeringen? Dom är emot tror jag.

- Om vi ska bo här. Hur ska det gå för oss? Vi har redan bott här i sju-åtta år. Vi kan bevisa att vi har jobbat och så, säger Muhammed.

Samir och Muhammed måste gå till sin aktivitet så jag tackar för intervjuerna och önskar lycka till.

Intervju med Yacine Asmani, 36 år, från Algeriet

Av Anna Holmgren

Vi träffas på ett café vid Sergels Torg. Yacine söker asyl för andra gången, och har tillfälligt uppehållstillstånd under tiden. Han behöver inte se sig över axeln, utan vi kan prata i lugn och ro. Yacine är 36 år och har bott i Sverige i sex år. Större delen av de åren i Sverige har Yacine varit papperslös. Han kommer från Algeriet som han flytt från på grund av sitt politiska arbete. I ansiktet bär han spår efter sparkar och har ärr på vänster kind efter att ha blivit biten i ansiktet av polishundar.

- Jag kom till Sverige med hopp om att få skydd. Jag sökte asyl och fick nej. Jag fick avslag flera gånger. Efter fyra år kan man göra en ny ansökan, så vi gömde oss i fyra år, jag och min fru. Under tiden föddes våra två döttrar.

- Det är svårt att förklara vad det betyder för en familj att gömma sig. Det var svårt. Vi bodde hela tiden med vänner, svenska vänner som hjälpte mig att stanna och vi flyttade kanske tolv gånger från olika ställen. Att gömma sig i ett land som Sverige är svårt, det är så organiserat, säger Yacine.

Hans fru som är journalist kommer också från Algeriet. Döttrarna är tre och fyra år gamla. Familjen höll sig gömd i fyra år efter att ha fått avslag på sin asylansökan. När barn nummer två skulle födas åkte Yacine fast. Samtidigt som hustrun åkte till sjukhuset i Stockholm för att föda deporterades Yacine med polishjälp till Portugal där han skulle söka asyl eftersom han först hamnade där efter att ha flytt från Algeriet.

- På flygplatsen i Lissabon lät myndigheterna mig bara passera, så jag tog direkt bussen tillbaka Sverige och hann fram precis när barnet skulle födas. Flickan var svag och måste vårdas i tjugo dagar på sjukhus. Nu mår hon bra, men familjen en vårdnota på 73 000 kronor för de två förlossningarna.

I dag bor Yacine öppet med sin familj i Stockholm. Alla fyra, även barnen trots att de är födda i Sverige, har sökt asyl, och väntar på besked från myndigheterna. De hoppas på ett positivt svar enligt den tillfälliga asyllagen. Under tiden de väntar på besked behöver de inte gömma sig. De har inga planer på att lämna landet.

Yacine är elektroingenjör. Som papperslös har han haft många svartjobb. I början reparerade han elektronisk utrustning åt ett stort företag i Liljeholmen. Det första arbetet han hade var att laga små boxar till en satellitsändare. Företaget betalade en krona per apparat och det tog 5 minuter att laga en. På en dag från 0900 till 2100 kunde Yacine tjäna 900 kronor. Pengarna fick han svart och kontant i handen i slutet av månaden. Han fick inte arbete varje dag, bara när det behövdes och han kunde tjäna upp till 15000 kronor i månaden.

- Men om man blir sjuk blir det problem. Som papperslös jobbar man svart för att man måste. Och företagen gömmer systemet, det är ett sätt för dem att hitta mycket billigt arbete. Som papperslös måste jag acceptera det för jag måste överleva, jag och min fru och mina barn.

-Problemet när du inte har papper är att allt är stängt för dig. Det gäller att överleva hederligt, eller att åtminstone försöka leva hederligt. Så när man hittar ett arbete gör man allt för att behålla det, det är med arbetet du överlever.

- Arbetsgivarna vet att de använder papperslösa men de har en taktik, de ger inte arbete varje dag, bara när de behöver dig, och de kastar ut dig när de vill.

- Vi papperslösa lever mellan två system, det som arbetsgivaren tvingar på oss och det landet tvingar på oss. Vi är i mitten och det finns ingen lag som skyddar oss.

- Och arbetsgivarna gömmer sig. Det är ett system där alla är medbrottslingar, även samhället. Samhället frågar inte frågor om dem som arbetar svart, samhället accepterar svart arbete.

- I Sverige talar man om mänskliga rättigheter och säger att man ska skydda dessa människor, jag undrar, när vi papperslösa demonstrerar, varför kommer inte myndigheterna och hjälper oss?

Yacine anser att problemet med migration ska ses globalt och att det största problemet är att den rika världen inklusive Sverige håller diktaturer under armarna främst av ekonomiska skäl.

- Lösningen på flyktingfrågan är att sluta stödja diktatorer. Sluta stödja dem som har diktatur i våra länder! När EU och USA har intresse av att samarbeta med diktaturer så gör de allt för att skydda diktaturen.

- Det är därför är jag här i Sverige, för att vi har en diktatur i Algeriet. Algeriet är det bästa landet i världen tycker jag, varför skulle jag resa till Sverige? Det var situationen i Algeriet som tvingade mig att flytta hit

- Ni talar om mänskliga rättigheter i era böcker och tidningar, men samtidigt säger Sverige till mig att det finns inget problem i mitt land, vi måste åka tillbaka.

- Allt är manipulerat. Ta mitt fall. Om Sverige skulle ge mig skydd, vad skulle hända då?

- Låt oss vara ärliga, läget är helt enkelt det att Algeriet har olja och gas som Sverige köper väldigt billigt.

- Om Sverige erkänner min rätt till asyl, vad kommer då Algeriet att göra när de får veta det? Då säger Algeriets regering: Va!!! Vad är detta!!! Tycker Sverige att vi inte har mänskliga rättigheter i Algeriet?

- Det är konflikten, och alla är medbrottslingar, säger Yacine.

Hans vision är att alla papperslösa i Sverige ska få uppehållstillstånd, att världen ska öppna sina gränser och att det ska bli ett globalt stopp för stöd till diktaturerna i världen.

Varifrån kommer de papperslösa i Sverige och hur många är de?

Nätverket denna onsdag uppskattar antalet papperslösa i Sverige till 25 000 – 35 000. En stor del av denna siffra är de personer som gett sig till känna och sökt förnyad asyl när den tillfälliga asyllagen infördes. Då sade migrationsverket nej till 13 021 personer. Ytterligare 4 163 har fått tillfälliga uppehållstillstånd som löper ut, totalt över 17 000 personer. Nätverket bedömer att de flesta av dessa personer fortfarande lever i Sverige utan papper. Till dessa 17 000 kommer ständigt en ström av människor från olika oroshärdar och diktaturer i världen. Nätverket uppskattar antalet till minst 10 000 papperslösa. Utöver alla de som vänt sig till migrationsverket finns också papperslösa som aldrig söker asyl.

- Många vet redan när de kommer hit att de kommer att få avslag, så de tar inte risken att ge sig till känna för migrationsverket. De föredrar att hitta ett ställe att bo och leva i Sverige som papperslösa, säger Yacine Yasmani, från nätverket Papperslösa i Stockholm.

Sedan EU-utvidgningen med Östeuropa har antalet personer från EU som fått arbetstillstånd i Sverige fördubblats, medan ansökningarna från personer från länder utanför EU halverats. EU-medborgare som väjer att arbeta i Sverige är skyldig att anmäla sin närvaro i landet inom tre månader.

Efter EU-utvidgningen har antalet personer som arbetar tillfälligt i Sverige troligen ökat, men antalet som söker arbetstillstånd har minskat. (Migration och arbetsmarknad, LO, 2007.) De yrkesgrupper som fått tillstånd är bland annat musiker, artister, trädgårdsarbetare och byggnadsarbetare. I Stockholm är det främst inom underhållning, i Västsverige inom industrin och i Skåne inom jordbruket som tillstånd utfärdas.

De papperslösa i Sverige

Fram till 1968 rådde fri arbetskraftsinvandring till Sverige. Därefter infördes ett system där staten samarbetar med arbetsmarknadens parter för en arbetsmarknadsprövning. Numera är Sverige med i EUs inre marknad. Reglerna i dag innebär att lediga arbeten i första hand ska utlysas inom det egna landet och inom EU. Om det sedan kvarstår någon brist på arbetskraft kan företagen söka anställda utanför EU/EES området.

Löner och anställningsvillkor ska lägst motsvara kollektivavtalen i branschen. Bostad ska vara ordnad. Och arbetstillstånd krävs före inresan till Sverige.

I dag utfärdas cirka 20 000 sådana arbetstillstånd varje år. Enligt LO finns det beräkningar som tyder på att det kan komma att behövas cirka 400 000 nya personer i arbetskraften per år för att klara välfärdsnivån i landet på sikt.

När detta skrivs förebereder regeringen en proposition som innebär att arbetsgivarna själva ska få avgöra om det föreligger arbetsbrist, utan samråd med facket. Förslaget innebär också en avreglering. Liksom före 1968 ska bli möjligt att resa till Sverige och söka jobb (under tre månader), och därefter söka arbetstillstånd.

För de papperslösa kan en sådan avreglering innebära att de under tre månader kan befinna sig legalt i landet och söka jobb som alla andra, (efter att först ha åkt till något annat EU-land och sökt tillstånd att komma till Sverige för att leta jobb.) Den som inte lyckas hitta ett reguljärt arbete inom tre månader återgår därefter till sin status som papperslös - om man inte lämnar landet.

Reglerna om arbetstillstånd finns i Utlänningslagen, utlänningsförordningen och i AMS riktlinjer för handläggning av arbetstillstånd.

De papperslösas rättigheter

De papperslösa bor och arbetar i Sverige utan att ha uppehållstillstånd och arbetstillstånd. Det kan vara före detta asylsökande eller personer som inte sökt asyl, men som ändå rest till Sverige för att bo och arbeta här utan arbetstillstånd.

Papperslösa i Sverige har rätt till akutsjukvård och tandvård om de betalar fulla kostnaden för den. Akutvården ska utföras oavsett om den papperslöse just då kan betala eller inte. Barnen till de papperslösa har rätt till samma hälso- och sjukvård som bosatta barn efter en överenskommelse 2000 mellan regeringen och SKL, Sveriges kommuner och landsting.

Som nätverket Picum påpekar i sin genomgång av de papperslösas rättigheter i olika europeiska länder, så innebär det svenska systemet med personnummer att de papperslösa blockeras från en rad områden i samhället. Den som bor i Sverige utan personnummer kan till exempel inte teckna försäkringar mot olycksfall, arbetslöshet och pension, man kan inte låna böcker på biblioteket, man kan inte få annat än akut sjukvård, man kan inte gå med i facket, inte öppna ett bankkonto och plusgirokonto, inte heller betala sociala avgifter och skatt.

Dessutom är det olagligt i dag i Sverige att arbeta utan arbetstillstånd, ett brott som straffas med böter och åtföljs av utvisning.

Hjälp till de papperslösa

Det finns en rad internationella konventioner för mänskliga rättigheter och för arbetstagares rättigheter till skydd för de papperslösas rättigheter. Sverige har skrivit på de flesta av dessa konventioner. Enligt Paul Hunt, FNs rapportör om mänskliga rättigheter - "the right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health" - lever Sverige inte upp till dessa regler om mänskliga rättigheter i praktiken, särskilt när det gäller rätten till sjukvård. Den som vill fördjupa sig i dessa internationella konventioner kan till exempel studera följande texter som handlar om sjukvård:

- 25 (1) of the Universal Declaration of Human Rights (UDHR)
- article 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)
- article 24 of the Convention on the Rights of the Child (CRC)
- article 12 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)
- article 5 (e) (iv) of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (ICERD)
- Committee on the Rights of the Child General Comment No. 3 on HIV/AIDS and the rights of the child
- Committee on the Rights of the Child General Comment No. 4 on adolescent health and development
- Committee on Economic, Social and Cultural Rights. General comment No. 14 (2000) on the right to the highest attainable standard of health
- Committee on the Elimination of Discrimination

Hjälporganisationer

I Sverige finns det många, både organisationer och privatpersoner, som är kritiska mot att papperslösa och deras barn behandlas som andra klassens människor i samhället och exploateras på arbetsmarknaden.

Rosengrenska

Rosengrenska stiftelsen startade 1998 i Göteborg och är ett nätverk av medicinsk personal som hjälper gömda flyktingar och deras barn. Rosengrenska arbetar ideellt och rycker in när den vanliga sjukvården inte gör sitt jobb. Grunden för Rosengrenskas verksamhet är FN:s deklARATION om de mänskliga rättigheterna och FNs barnkonvention, som säger att alla barn har lika värde och att barnets bästa alltid ska komma i första rummet.

- Det viktigaste med Rosengrenska kliniken är att vi finns utan att ifrågasätta eller kritisera, säger Henry Ascher, läkare och medicinska ansvarig för Rosengrenska.

Enligt experter inom sjukvården så är det många flyktingbarn som krossas av att leva gömda, skriver Aftonbladet. De lever totalt isolerade och går

aldrig ut. För barnen tar livet paus. Livet för de gömda barnen blir bara en enda lång väntan.

- Barnen lever i ett vakuum, säger Henry Ascher.

- Till en början är asylsökande ofta väldigt hoppfulla, och drömmer om att snabbt få asyl så att de kan påbörja sitt nya liv. Efter ett tag börjar de dock tviola, och inser att de kanske inte ens får asyl över huvud taget. Då blir man mer nedstämd, framförallt om det drar ut på tiden. Man undrar om det är någon idé att skaffa sig svenska vänner eller studera språket, säger Henry Ascher.

Framförallt är den här väntan extra jobbig för barn.

- Jag är barnläkare och vet att tidsperspektivet för barn är annorlunda än för en vuxen. En fyraåring som väntar i ett år har väntat i halva sitt liv som hon kan minnas. Jämfört med en vuxens perspektiv så skulle det röra sig om en väntan i kanske tjugo år, säger Henry Ascher.

Barnen är också inne i ett viktigt skede i livet, där utveckling pågår hela tiden. Men sitter deras asylärende fast på Migrationsverket riskerar de också att gå miste om en viktig del i sin utveckling. (Dagen 20070817)

Rosengrenska har en jourtelefon och genom den kan flyktingar få kontakt med vårdgivare inom eller utanför sjukvården. Rosengrenska sprider också kunskap om flyktingars situation, främst när det gäller bristen på sjukvård. Rosengrenska ger även medicinsk hjälp till gömda flyktingar som inte får vanlig sjukvård.

Rosengrenska lever av gåvor och stipendier. Man tar emot mediciner i obrutna förpackningar som man förmedlar till sjuka flyktingar. En flykting som ordinerats en receptbelagd medicin får betala fullpris på apoteket. I vissa fall kan Rosengrenska betala medicinen. Gåvor till Rosengrenska stiftelsen sätts in på plusgiro 462154-6. Jourtelefon till Rosengrenska är 0704 – 066670, hemsida www.rosengrenska.org

FARR – flyktinggruppernas och asylkommittéernas riksråd

FARR, www.farr.se, bistår flyktinggrupper, asylkommittéer och enskilda. FARR är en paraplyorganisation för flyktingrörelsen i Sverige och medlemmarna i FARR arbetar helt ideellt och med personliga kontakter och erfarenheter. Bland medlemmarna finns enskilda personer, jurister och organisationer.

FARR verkar för att Sverige ska slå vakt om internationella konventioner och att svenska lagar ska följas med en human tillämpning och med stor hänsyn till barns skäl till asyl. FARR ger råd till asylsökande, sammanställer kunskaper om till exempel hur utlänningslagen ska tillämpas och arbetar för

- rätten att söka asyl
- att internationella konventioner och svenska asyllagstiftning ska efterlevas
- att ytterligare flyktinggrupper och asylkommittéer ska bildas
- ökad förståelse mellan lokalbefolkningen och flyktingar

FARR stöder flyktingar och asylsökande och bildades 1988.

Ingen människa är illegal

IMÄI, www.ingenillegal.org, är ett nätverk som anser att alla människor har rätt att röra sig fritt och bosätta sig var som helst i världen. Nätverket anser också att alla har rätt att delta i samhällslivet under jämlika förhållanden och att delta i uppbyggnaden av ett rättvist samhälle. Nätverket IMÄI stödjer flyktingar som söker asyl eller som lever gömda och är för allmän amnesti. Nätverket samarbetar med andra grupper som kämpar för migranternas rättigheter och verkar för öppna gränser i hela världen. Nätverket har lokalgrupper i Östersund, Uppsala, Stockholm, Norrköping och Göteborg. Det praktiska arbetet handlar bland annat om att sprida kunskap om de gömdas villkor och att hjälpa gömda och papperslösa med mat, fickpengar, bostad och sociala kontakter.

Läkare utan gränser

Läkare utan gränser, eller Médecins sans Frontiers, www.lakareutangranser.se, är en humanitär organisation som verkar i 80 länder i världen. MSF bistår människor i nöd oavsett etnisk eller politisk tillhörighet. MSF verkar också för att öka medvetenheten om utsattheten hos de människor man hjälper. MSF är neutralt och opartiskt och arbetar enligt internationell medicinsk etik.

Erfarenheterna inom MSF visar att papperslösa, eller "gömda" är en oerhört sårbar och marginaliserad grupp som möter stora hinder när de söker få tillgång till vård. Papperslösa har enbart tillgång till "omedelbar vård". Det innebär akutvård på ett sjukhus. De har ingen tillgång till primärvård eller mödravård. En undersökning som MSF gjorde 2005 bland hundra patienter visade tydligt på de hinder som papperslösa möter när de söker vård.

Sammanfattningsvis leder bristen på regler i Sverige för att möta de papperslösas behov liksom bristen på en statlig finansiering till ett avvisande bemötande och krångligt omhändertagande av sjuka papperslösa. Bristerna ökar stigmatiseringen och diskrimineringen av papperslösa. Rädslan att söka vård ökas också av de höga kostnaderna för vård och läkemedel.

Sedan januari 2004 erbjudet MSF hjälp till gömda i Stockholm med cirka femtio frivilliga läkare, barnmorskor, sjukgymnaster, sjuksköterskor och psykologer.

MSF anser att den svenska regeringen bör se till att de papperslösa får tillgång till offentlig hälso- och sjukvård enligt FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. Hälso- och sjukvård samt läkemedel för papperslösa måste subventioneras och regeringen måste inrätta ett statligt system för att ge ersättning till vårdinrättningar för den vård som ges till gömda, anser MSF.

Röda korset

Röda Korset, www.redcross.se, har sex behandlingscentra i Sverige för krigsskadade och torterade – i Stockholm, Malmö, Skövde, Uppsala, Falun och Skellefteå. 2004

startade Röda Korset ett projekt "Vård till Gömda" när Läkare utan gränser visat på sådana brister i sjukvården för papperslösa som att de måste betala hela kostnaden för sjukvård och riskerar att bli avvisade från landet när de söker vård.

Sedan 2006 förmedlar Röda Korset sjukvård till papperslösa. Röda Korset bedriver också opinionsbildning för att de papperslösa ska få tillgång till offentlig subventionerad hälso- och sjukvård.

Till Röda Korsets verksamhet kommer patienter med samma vårdbehov som andra patientgrupper. Det kan vara kroniska sjukdomar som diabetes, ryggvärk högt blodtryck och magbesvär, men också akuta tillstånd som urinvägsinfektioner, halsfluss och gynekologiska besvär. Många gravida kvinnor som inte har tillgång till offentlig mödravård vänder sig till Röda Korset. Röda Korset förmedlar kontakt för papperslösa i behov av vård till cirka femtio ideellt arbetande läkare, barnmorskor, psykologer och psykiatriker.

Deltastiftelsen

Delta bildades 2001 och är ett sjukvårdsnätverk i Malmö som för ett år sedan startade en egen sjukvårdsmottagning med 30 läkare, fem psykiatrer, psykologer kuratorer, en optiker några tandläkare, sjuksköterskor och studenter. Mottagningen har öppet en kväll varannan vecka och alla patienter telefonbokas. Stiftelsen har E-postadress: deltastiftelsen@gmail.com

Rädda barnen

Rädda Barnen har en webbsida med en hjälptelefon för papperslösa barn och ungdomar i Sverige, www.utanpapper.nu. Barnen som hör av sig till hemsidan har ofta kommit till Sverige som asylsökande. Det finns också barn som ringer som kommit illegalt, genom besök hos anhöriga, genom trafficking eller som är på flykt utan att söka asyl. Rädda barnen konstaterar att dessa barn behandlas som om de vore rättslösa. I första hand behandlas de som papperslösa, i andra hand som barn. Dessa barn får inte tillgång till den läkarvård och det sociala stöd som de formellt har rätt till. I de flesta EU-länder får papperslösa barn gå i skolan, men inte i Sverige. Enligt FN:s barnkonvention som Sverige skrivit på har alla barn rätt till skolgång. Men den regeln är inte införd i svensk lag. Här är det godtycket hos enskilda rektorer och lärare som avgör om barnen ska få någon skolgång i Sverige, enligt Rädda Barnen.

Arbetsmarknaden och de papperslösa

Problemet för de papperslösa själva, men också hotet mot andra löntagare, är att den som är papperslös tvingas acceptera löner och arbetsvillkor långt sämre än de som avtalats för arbete i branschen.

- Gå till Hötorget och se hur de har det! Där arbetar många papperslösa från sex på morgonen till sex på kvällen, de får 150 kronor per dag, det är 12 kronor i timmen. De är papperslösa som bor här och de säljer blommor, säger Yasmine Asmani.
- När du handlar där är du glad att köpa billigt, om du handlar i en annan affär får du betala dubbla priset, de beror på de låga lönerna, tänk på det nästa gång du handlar på Hötorget!
- Jag menar att den som inte har papper, den personen accepterar att arbeta för 20 kronor i timmen, men med papper accepterar han inte den lönen. Med papper vill och kan han arbeta enligt reglerna på arbetsmarknaden, säger Yacine Asmani.
- Vinnare blir både samhället och immigranterna. Han vill överleva och det är bra för samhället och svenska folket på samma gång så att de kan hitta arbete i framtiden. Nu är det svårt för dem att hitta arbete eftersom den som är papperslös accepterar allt i sin situation.
- Och det gör att den svenske killen inte kan få jobb. Det beror inte på att det inte finns arbete, det finns arbete. Utan det beror på priset. Jag som papperslös accepterar jobb för 20 kronor i timmen, det gör inte den som har papper.

Försök av papperslösa att organisera sig

Yacine Asmani lägger ner mycket tid på att organisera papperslösa och är talesman för Nätverket Papperslösa i Stockholm. Första gången vi ses är på Mynttorget vid riksdagshuset i Stockholm. Där samlas de papperslösa varje onsdag för att demonstrera för sina rättigheter och väcka opinion för sin sak.

Nätverket bildades hösten 2007 av papperslösa som en reaktion mot att sjuttontusen människor åter tvingats gå under jorden efter den tillfälliga asyllagen.

- Folk tror att vi inte har några rättigheter som är papperslösa men det är fel, säger Yacine.

Fastighets har gett ut en broschyr där de papperslösas rättigheter finns beskrivna. Till exempel har de rätt till akut sjukvård och tandvård. På jobbet gäller det för fackföreningen att göra det omöjligt för arbetsgivarna att profitera på de papperslösa och att bevaka att de papperslösa får avtalsenliga löner.

- Broschyerna är bra, men det är en dröm att vi papperslösa ska ha dessa rättigheter. I praktiken är det ju inte så för oss papperslösa, men vi vill gärna att det ska bli verklighet, säger Yacine.

Han föredrar dock Fastighets optimism framför uttalanden om de papperslösa som "medicinska" och "sociala" turister.

- Det var migrationsministern i förra regeringen Barbro Holmberg som sade att vi var medicinska turister, och sociala turister tror jag Göran Persson kallade oss.

- Det är fel. Papperslösa betalar allt här, till exempel tunnelbanekort varje månad, ett ställe att bo, kanske tre, fyra hyr ett rum, i skolan ska allt betalas, om vi köper en yoghurt betalar vi moms. Vi kämpar för våra rättigheter för vi arbetar och är positiva för samhället, säger Yacine.

Det är svårt att uppnå målet, att alla ska få sina papper och få leva som laglydiga medborgare i Sverige. Det är inte heller lätt att organisera människor som vill förbli anonyma.

- Om någon som tror på samma sak som du tror på, OK, det är min vän, då hittar du en till som tror på det du säger.

Yacine började organisera de papperslösa när han själv levde som papperslös och träffade folk som var i samma situation. De hade fått avslag på sina asylansökningar i Sverige och riskerade att sändas tillbaka.

- Migrationsverket tänker bara på hur de ska kunna skicka folk tillbaka när de kommer hit för att söka skydd, säger Yacine.

- När jag träffade alla dess papperslösa sade vi att det är dags att vi organiserar oss och gör något för oss själva.

När arbetet med att organisera de papperslösa började gick Asmani till olika svenska organisationer för hjälp åt de papperslösa. Han vill inte nämna några namn eftersom han är kritisk.

- Hjälporganisationerna sade åt oss papperslösa att vi skulle låta svenskarna göra jobbet åt oss och att vi skulle vänta och stanna gömda. Det var många organisationer som sade så till mig, jag vill inte nämna namn, men deras idé är inte att ge rättigheter till de papperslösa, deras idé är egentligen att behålla dig som papperslös hela livet. De är hjälporganisationer och lever på det. Det finns en del organisationer som lever på dessa frågor, det är det djupa problemet. Jag kan förstå dem, de lever på detta, utan oss kan de inte existera.

- Men vi säger att vi inte längre vill vara papperslösa! Vi arbetar här, vi lever här, vi är positiva för landet, och vi måste kämpa för oss själva!

Det var svårast i början att bygga upp nätverket.

- Den första kontakten är svår, kanske ses man i tunnelbanan och när vi setts första gången får jag kanske telefonnumret, och så ses vi och dricker kaffe, det är så vi organiserar oss.

Nätverket har en samordningsgrupp för hela landet, som i sin tur samarbetar med en mediagrupp som för ut budskap från nätverket. Nätverket arbetar aktivt med möten och opinionsbildning för att hitta personer, bland annat politiker som stödjer nätverket.

- Vi hittade två partier som är i första linjen bland dem som stöder oss, det är de gröna och vänsterpartiet. Jag gick dit och pratade med dem. De lyssnar på vilket stöd vi behöver och ger oss det.

Nätverket får till exempel material som flygblad, affischer, ljudsystem, banderoller. Varje onsdag demonstrerar nätverket på Mynttorget utanför riksdagen för att göra människor uppmärksamma på att det finns papperslösa i Sverige och att något måste göras för dem.

Nätverket bedriver opinionsarbete. Bland annat medverkar nätverket i en film, en bok skrivs om dem, de ger ut en tidning som heter Papper, som handlar om de papperslösas situation, de har kontakt med politiker och de har deltagit i ett seminarium i riksdagen om de papperslösas situation.

- Vi papperslösa kämpar att få en bättre situation. Jag vill inte bygga ett permanent nätverk. Vi har vår plattform för regularisering. När vi fått vad vi vill kommer vår rörelse att försvinna, säger Yacine Asmani.

Nätverket dennaonsdag, www.dennaonsdag.org, omfattar papperslösa i hela Sverige och det finns kontaktpersoner bland annat i Stockholm, Göteborg och Malmö. Nätverket består av en rad lokala grupper av papperslösa, ofta organiserade kring sin nationalitet.

- Vi har lokala nätverk med medlemmar från Bolivia, Kongo, Azerbadjan, Indien, Bangladesh, Peru, Eritrea, Etiopien, Somalia, Iran. Det finns ingen lokalgrupp från Irak eftersom dessa flyktingar hittills haft lätt att få uppehållstillstånd, säger Yacine.

- Det är fel att organisera papperslösa bara från ett land, tycker jag, vi har samma problem, och frågan kräver att man är öppen för alla papperslösa, inte bara med dem som kommer från det land man sympatiserar med.

Nätverkets samlar papperslösa oavsett nationalitet. Plattformen för nätverket är:

"Vi kräver en regularisering av alla papperslösa som vistas i Sverige, d v s uppehållstillstånd för alla papperslösa."

Nätverket har nu organiserat offentliga möten i ett år och har haft kontakt med politiska partier och olika hjälporganisationer. Nätverket vill arbeta med fredliga medel och genom att väcka opinion för de papperslösas sak. Man tror inte på hungerstrejker och andra mer militanta metoder.

- Vi hungerstrejkar inte och vi stöder det inte. Jag säger nej när många föreslår det. Vi förlorade till exempel en grupp från Iran, de hungerstrejkar, det gör inte vi. Jag menar att vi kan få våra rättigheter genom att visa vår situation. Folk lyssnar, det är fel att använda force.

De papperslösa grupperna i Stockholm samlar inte pengar bland allmänheten på gatan.

- När man samlar pengar blir nätverket ett business network, vi vill inte det. Vi ber organisationer om stöd för opinionsbildning och det vore bra med ett informationscenter för papperslösa så att de får veta sina rättigheter.

- Vi vill inte bygga ett permanent nätverk. Vi vill förändra vår situation. När vi gjort det kommer vår rörelse att försvinna.

Den svenska fackföreningsrörelsen och de papperslösa

När det uppdagades att papperslösa städade tunnelbanan i Stockholm för svältlöner fungerade det som en väckarklocka för fackföreningsrörelsen i Sverige. Det gick inte längre att blunda för problemet, och, SEKO, det förbund som organiserar de anställda i tunnelbanan, väckte frågan om de papperslösa på LO-kongressen 2002

LO-kongressen beslutade då att utreda frågan om de papperslösa. Uppdraget från kongressen till LO:s styrelse blev att "ta fram en policy för att hantera frågan om papperslös arbetskraft på våra arbetsplatser". Ett förslag till policy ska läggas fram till beslut på LO-kongressen våren 2008.

Samtidigt pågår en debatt om avreglering av arbetskraftsinvandringen och regeringen förbereder ett förslag att ta bort arbetsmarknadsprövningen och låta arbetsgivarna bestämma behovet av arbetskraft, vem som ska få ett arbete och därmed i praktiken också vem som ska få stanna i landet.

LO:s utgångspunkt är att arbetskraftsinvandring är bra under förutsättning att det inte medför lönekonkurrens.

"Svensk fackföreningsrörelse har aldrig motsatt sig arbetskraftsinvandring. Vår uppgift är inte att stänga ute någon – vår uppgift är att se till att alla arbetstagare på svenska arbetsplatser oberoende av nationellt och etniskt ursprung behandlas på samma sätt" (Erland Olauson, LO:s avtalssekreterare 20070713)

För att klara lika villkor för alla löntagare i Sverige säger LO nej till avregleringen av invandringen, vill ha kvar arbetsmarknadsprövningen och förordar ett fortsatt samarbete mellan arbetsgivare och fackliga organisationer kring migrationsfrågor.

TCO har samma hållning som LO, SACO är mer positivt till en avreglering.

Förslaget till LO-kongressen om en policy för de papperslösa har tre huvudpunkter:

Det gäller att

- 1 - stärka de papperslösas ställning,
- 2 - bekämpa den ekonomiska brottsligheten och att
- 3 - effektivisera asyl- och flyktingpolitiken.

1 Stärka de papperslösa

För att stärka de papperslösa ställning på arbetsmarknaden vill LO att riksdagen avkriminaliserar de papperslösa och tar bort det nuvarande bötesstraffet i Utlänningslagen mot den som arbetar utan papper. I linje med förslaget till EU-direktiv anser LO att straffen för arbetsgivare som utnyttjar papperslösa måste bli strängare. Lagen måste ändras så att oseriösa arbetsgivare som utnyttjar den som vistas i Sverige utan uppehålls- eller arbetstillstånd får betala ett högt pris.

Arbetsgivare som utnyttjar papperslösa ska bli skyldiga att betala mellanskillnaden mellan den lön de betalat och den lön som gäller i branschen. Dessa arbetsgivare ska också betala skadestånd för kränkande behandling. LO-förbunden ska enligt förslaget till policy åta sig att företräda de papperslös i domstol för att de

ska få ut sin rättmätiga ersättning. (En domstol kan jämka en oskälig lön enligt 36§ avtalslagen.) LO förordar också att de papperslösa och deras barn ska få rätt till sjukvård och skolgång.

2. Bekämpa ekonomisk brottslighet

"Arbetsgivare som anställer den som är papperslös är inga välgörare. De sysslar med ekonomisk brottslighet. Någonstans i verksamheten kommer svarta pengar in. Annars är det omöjligt att betala ut svarta löner. Ekonomisk brottslighet skadar arbetstagarnas villkor och snedvrider konkurrensen till de oseriösa fördel." (Erland Olauson, 2007)

Branscher särskilt utsatta för ekonomisk brottslighet är servicejobb inom städ, hotell och restaurangbranschen, snöskottning på tak, bär- och mossplockning, inom handeln är det speciellt arbete med att plocka varor, inom byggbranschen arbete med rivning och byggstädning, inom transportsektorn finns många papperslösa som kör svarttaxi.

Många kriminella arbetsgivare klarar sig undan på grund av att myndigheterna inte har resurser att sätta fast dem. LO anser att det är viktigt att det finns resurser för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten - som är en förutsättning för de papperslösas arbete.

Polisen, skatteverket och ekobrottsmyndigheten har en rad metoder för att hitta och sanktionera ekonomisk brottslighet. Personalregister och godkända kassaregister är exempel på effektiva åtgärder, liksom riktade kampanjer som till exempel operation krogspaning.

Fackföreningarna kan bidra till att sanera sina branscher genom att sluta avtal med arbetsgivarna om kontroll och förteckning av entreprenörer. Ett exempel är det avtal som SEKO slutit med Connex Tunnelbanan AB efter att det uppdragades att Connex anlitate underentreprenörer som använde sig av papperslösa.

3. En effektiv asyl- och flyktingpolitik

LO är emot regulariseringskampanjer i stil med den tillfälliga asyllagen 2006. LO anser också att asylsystemet måste bli effektivare. Det behövs en snabbare handläggning i asylsystemet. Dagens långa handläggningstider låser in människor i svart arbete och medför ofta att de som rotat sig i landet, bildat familj och fått barn här, sedan utvisas. LO anser också att systemet med arbetstillstånd för asylsökande måste förbättras. I dag är det den asylsökande som ska anmäla när de fått ett arbete och asylersättningen kvittas då bort mot lönen. I stället bör det vara arbetsgivarens ansvar att kontakta myndigheterna när de har en asylsökande anställd.

Kring flyktingprojekt i Sverige har det förekommit att arbetsförmedlingen blivit en rekryteringscentral för svart arbete. Arbetsförmedlingen har ett ansvar för att de asylsökande få lagliga kontakter med arbetsgivare, och arbetsförmedlingen bör bli skyldig att informera den asylsökande om deras rättigheter på arbetsmarknaden. De fackliga organisationerna bör också bli betydligt mer aktiva för att värna de asylsökande som är i arbete och till exempel organisera dem i sina förbund.

Till LO-kongressen lägger LO:s styrelse fram en rapport, LO-förbund i samverkan. Där föreslår LO:s styrelse till beslut för kongressen

- Att LO ska utveckla gemensamma former för hur förbunden ska kunna företräda papperslösa arbetare.
- Att LO ska verka för att regelverket för de papperslösa förändras. Det bör bli möjligt att begära skadestånd av arbetsgivaren för den kränkning som arbetstagaren utsatts för. Straffen för arbetsgivare som utnyttjar papperslösa bör skärpas.
- Att LO ska verka för att handläggningstiderna för både ansökan och överklagande inom asylsystemet hålls korta.

Att organisera de papperslösa - eller inte?

Förslagen till LO-policy om de papperslösa landar i att LO-förbunden ska utreda hur de kan företräda de papperslösa, men fortfarande utan att organisera dem. Redan i dag är det fullt möjligt för fackförbund som ideella organisationer att organisera de papperslösa, men LO-förbunden avstår från detta. Ett skäl som anförs är att det inte går att företräda de papperslösas intressen i domstol eftersom det inte går att hävda den ena brottslingens (den papperslöses) rätt gentemot den andre (den kriminella arbetsgivarens) i en domstol. En avkriminalisering av de papperslösa förändrar deras rättsliga status och det skulle då bli möjligt för facket att representera papperslösa i domstol oavsett om de är medlemmar eller inte.

I radions Studio ett den 13 november 2007 medverkade LO:s avtalssekreterare Erland Olauson i en debatt om de papperslösa.

- (Som papperslös)... har man inga maktmedel att ta till. Man kan inte strejka eller gå till domstol som papperslös. Så fort man bli känd för myndigheterna så verkställs utvisning, sade Olauson.
- Det är bra att försöka hjälpa de papperslösa, men man får inte lura människor att tro att man kan göra sådan som inte går. Det går inte att gå till domstol och se till att de (papperslösa) får försäkring, eller pension eller kollektivavtalsenliga löner.
- Vi (i LO) vill ändra lagstiftningen så att arbetsgivaren blir ordentligt straffad och så att man (de papperslösa) kan vända sig till facket så att man kan få hjälp att få mellanskillnaden mellan den lön man fått och som man borde ha fått.

Reportern:

Men vem vågar gå till domstol när man riskerar att åka ut?

Olauson:

- Skillnaden med en sådan lagändring är att då kan vi se till att man åtminstone fått schyst lön för det jobb man gjort i Sverige när man blir utvisad.

Reportern:

Men då blir man ändå utvisad?

Olauson:

- De flesta av dessa människor har lånat pengar hemma för att få jobb i Sverige

Man kan inte åka hem utan ett öre på fickan. Därför tvingas man stanna kvar och finna sig i vad som helst. Vi (LO) vill skapa ett system där man inte hamnar i den tvångssituationen. Att vi (LO) sedan accepterar reglerad invandring, det beror på att det är garanten för att man i normalfallet ska ha ett jobb med schysta villkor redan när man kommer hit.

- Vi kan inte säga att de (papperslösa) ska bli medlemmar hos oss men vi vill göra något reellt för dem för att hjälpa dem i deras situation.

- Vi kan inte lura de papperslösa att de ska komma till oss och bli medlemmar så fixar vi det här. Vi vill stödja dem, vi är inte myndigheter, vi ska hjälpa dem och vi vill göra något reellt åt deras situation, sade Erland Olauson.

Löftet och de papperslösa

Ett skäl som förs fram i debatten inom LO för att inte organisera de papperslösa är bedömningen att det skulle hota att sänka lönenivåerna i kollektivavtalen om facket skulle organisera de papperslösa eftersom dessa inte klarar att kräva avtalsenliga löner.

Motargumentet är att det är just för att orka med att hävda avtalsenliga löner som de papperslösa borde få bli medlemmar i facket. Ett annat motargument är de deklARATIONER om mänskliga och fackliga rättigheter som den svenska fackföreningsrörelsen skrivit under på och som omfattar alla arbetare oavsett legal status.

Den praktik som tillämpas inom LO-familjen i dag är att inte organisera papperslösa. Samtidigt kan man konstatera att kollektivavtalen i vissa branscher där det finns många papperslösa är utsatta för hård press, särskilt i servicebranscherna, där ekonomiskt brottsliga arbetsgivare förvridit konkurrenssituationen mellan företagen.

Inom fackföreningsrörelsen pågår en omprövning av tidigare ståndpunkter, bland annat inför LO-kongressen. I ett första möte mellan organisationer för de papperslösa och företrädare flera LO-förbund har man också börjat sondera möjligheterna att stödja de papperslösa. Några aktuella förslag - som dock inte omfattar organisering av papperslösa - är:

- ett center för papperslösa där de kan få rådgivning om sina rättigheter på arbetsmarknaden och vägledning till hjälporganisationer som bedriver sjukvård
- stöd att bedriva opinionsbildning för bättre villkor för de papperslösa och.
- stöd från fackförbund att driva pilotfall mot arbetsgivare som utnyttjat papperslösa för att få ut korrekt ersättning för arbete. Att den som får hjälp av facket riskerar upptäckt av polisen att utvisas ur landet kan kringgås genom att fackföreningen får fullmakt av den papperslöse.

Hur ska det då gå till att företräda den man inte organiserar?

Så här resonerar en förtroendevald inom SEKO Stockholm:

"Papperslösa ska ha mänskliga och fackliga rättigheter, men, grunden för att organisera sig är att man har ett jobb. Inom LO har vi delat upp arbetsmarknaden mellan oss. Vi organiserar inte de som är arbetslösa från start utan de som har ett jobb. Blir man sen arbetslös har vi säkrat förmågan att upprätthålla löftet genom A-kassan som skydd för avtalet.

Men grunden för att "papperslösa" har ett jobb är att de bjuder under avtalet. Jobbade de enbart svart, dvs om de hade uppehålls- och/eller arbetstillstånd, så vore det enbart en föraktlig verksamhet. Men det är ju själva situationen med att de saknar uppehålls-/arbetstillstånd och att de riskerar att kastas ut om de kontakter någon myndighet/fack/odyl som gör att LO vill kriminalisera användandet av "papperslösa" så att drivkrafterna för att ta strid med sin arbetsgivare blir starkare än oron/vissheten för att bli utvisad. Drivkraften för oss att inte agera som om de enbart är svartarbetare är ju just denna speciella situation.

Det svåra är ju att avgöra hur man ska agera för att inte medverka till att en papperslös blir utvisad. Kanske kan en asylrätt eller tillfälligt uppehållstillstånd uppnås just genom att man utnyttjats på arbetsmarknaden?

Vi är inte en myndighet, vi är en förening som verkar för våra medlemmar. Både kortsiktigt och långsiktigt. Vi har en uppsättning etiska regler som styr vårt arbete. Några av dem är att kämpa för mänskliga och fackliga rättigheter och vi har också en devis som lyder "Allas lika värde - allas lika rätt". Därför försöker vi ju också motverka social dumping och utnyttjande av arbetskraft.

Så, visst tycker jag också att papperslösa ska ha mänskliga och fackliga rättigheter - men inte hanteras lika. För då kräver vi ju av dem att de ska upprätthålla det fackliga löftet.

Vi måste få en uppsättning verktyg som gör att vi kan företräda de papperslösa utan att de är medlemmar, ex vis för att de verkar inom vårt kollektivavtalsområde och påverkar våra arbetsvillkor. Men även med tillfälliga uppehållstillstånd kan man ju arbeta "vitt" och då är det ju självklart att de ska vara med och hanteras lika."

Syndikalisterna organiserar

Den fackförening i Sverige som i dag organiserar papperslösa i Sverige är syndikalisterna, Sveriges Arbetares Centralorganisation, SAC. Debatten står het inom fackföreningsrörelsen om det är rätt metod. De som är emot anser att syndikalisterna genom att organisera de papperslösa skapar en tudelad arbetsmarknad med ett A-lag och ett B-lag om de inte orkar hävda kollektivavtalen för de papperslösa utan i stället etablerar en lägre norm för deras löner.

Syndikalisterna själva hävdar att arbetsmarknaden redan är tudelad och att deras metod är ett sätt att minska klyftorna där.

– Det blir mindre orättvist på arbetsmarknaden om vi organiserar folk och försöker driva upp lönerna. Det är ett jätteproblem att det finns en svart arbetsmarknad, att det finns folk som inte har rätt att arbeta fast de vill, att folk som flyr och har goda grunder för att stanna ändå inte får stanna. Men det är inte vi som har skapat en svart arbetsmarknad med skumma arbetsgivare och jag tror inte att det är någon arbetsgivare som har känt sig uppmuntrad av att vi har kontaktat dem, säger Lotta

Holmberg från syndikalisternas Papperslösagrupp i Stockholm (citatet ur tidningen Arbetaren).

Syndikalisterna hävdar också att de ofta lyckats få ut avtalsenliga löner för papperslösa, något som LO-ledningen starkt ifrågasätter.

- Hittills har vi bara förlorat ett fall av femhundra indrivningar av löner, vi har fått inte bara mellanskillnaden utan också skadestånd och de (papperslösa) har sluppit blivit utvisade, sade Ruben Tastas-Duque från SAC i en debatt med Erland Olauson i radions Studio Ett den 13 november 2007.

- Vi accepterar inte att de papperslösa blir utnyttjade, det är vi (i SAC) som gör något åt det, sade Tastas-Duque.

- Problemet är att de papperslösa inte själva vågar ställa krav. Att arbetsgivarna finner sig plötsligt i dessa åtgärder och betalar avtalsenlig lön bara för att syndikalisterna finns där, det är inte trovärdigt, svarade Erland Olauson.

- Vi (i LO) kan inte lura dem (de papperslösa) och säga kom till oss och bli medlemmar så fixar vi det här för det kan vi inte göra. Men vi vill göra något reellt åt problemet, det är inte syndikalisterna inne på, sade han.

TCO har antagit nya riktlinjer

Även i tjänstemannarörelsen pågår debatten om de papperslösa och i oktober 2007 antog TCO:s styrelse riktlinjer för hur man ska förhålla sig till papperslösa arbetstagare. TCO slår fast att grundproblemet är att arbetsgivare utnyttjar människors utsatthet för att betala låga löner och ge dem usla arbetsvillkor. TCO-policyn handlar om att förändra maktbalansen mellan papperslösa och deras arbetsgivare och att skilja på migrationsstatus och ställning som arbetstagare. Det vill säga, det är inte fackets huvudvärk att kontrollera om arbetstagare har uppehållstillstånd. Även en anställd som inte har arbetstillstånd bör betraktas som arbetstagare och omfattas av arbetsrätten. Avkriminalisera arbete utan arbetstillstånd, säger TCO:

Arbetsgivarna bör få strängare straff när de anställer arbetstagare utan arbetstillstånd, de bör också betala skadestånd som motsvarar mellanskillnaden mellan utbetald lön och lön enligt kollektivavtal, samt ett ansvar för de företag som anlitar underentreprenörer som inte följer lagar och avtal. Det är fullt möjligt att driva en process för en papperslös mot en arbetsgivare som bryter mot arbetsmiljölagen, eller stoppar avdragen skatt i egen ficka eller struntar i att betala lön över huvud taget, enligt TCO.

TCO anser att fackföreningens uppgift är att tillvarata arbetstagarnas intressen oavsett om de har papper eller inte. Skilj på migrationspolitik och insatser för bättre arbetsvillkor för de papperslösa, säger TCO. Fackföreningarna kan organisera arbetstagare utan arbetstillstånd, men de papperslösa bör få hjälp utan krav på att de ska bli medlemmar. En sådan hjälp kan facket ge dem i samarbete med frivilligorganisationer som Röda Korset och Amnesty. För TCO-förbunden är frågan om medlemskap dock en tämligen teoretisk fråga då det är ont om papperslösa i tjänstemannayrken.

Europafacket har tagit ställning

Vid Europafackets kongress i Sevilla i maj 2007 valdes Wanja Lundby-Wedin till ordförande för EFS. Kongressen antog också en handlingsplan för nästa kongressperiod. Den handlingsplanen omfattar alla medlemsförbund i EFS, inklusive LO, TCO och SACO. I handlingsplanen tar EFS tydligt ställning för de papperslösa och att medlemmarna i EFS ska organisera de papperslösa, hjälpa dem till bättre arbets- och levnadsvillkor, och försvara deras rättigheter som arbetstagare. Så här står det i handlingsplanen:

*2.47 The ETUC and its affiliates are committed to developing policies and strategies to: **organise migrant workers (whatever their legal status)**, defend their human rights, prevent and combat exploitation, and improve their living and working conditions. [...]*

2.48 ETUC and affiliates will in particular:

- promote by all means the freedom of association of migrant workers regardless of their legal status, provide for an exchange of good trade union practices in this regard, and support legal actions where this right is violated;*
- develop actions and activities to reach out to unorganised old and new migrant workers, provide them with information, protection and support, and increase efforts to recruit and organise them, in cooperation with associations of migrant workers and NGOs active in the field.*

(Ur Strategy and Action Plan för EFS antagen maj 2007)

SEIU i USA organiserar papperslösa

En systerorganisation till Fastighets som finns i USA är SEIU, Service Employment International Union. Det är ett stort förbund med 1,7 miljoner medlemmar, som organiserar anställda i servicesektorn, bland annat städare och fastighetsskötare. SEIU organiserar även papperslösa.

Det var på 80-talet när latinamerikaner som strömmade in i USA och arbetade svart utan papper och utan arbetstillstånd, som förbundet SEIU beslutade sig för att börja organisera papperslösa. Alternativet var att inte organisera de papperslösa. Men då hotade de papperslösa medlemmarnas löner och anställningsvillkor.

SEIU anser att det inte är intressant för medlemskap om de som arbetar i branschen har uppehållstillstånd. Det viktiga är att alla som arbetar i branschen organiserar sig och kämpar för bättre villkor på arbetsmarknaden tillsammans med övriga medlemmar i förbundet.

"Justice for Janitors" "Rättvisa för städare" är en kampanj som SEIU började för 20 år sedan i Los Angeles för att organisera papperslösa. SEIU vaknade upp under mitten av 80-talet när de fann att organisationsgraden sjunkit till 20 procent och att det kommit mängder av oorganiserade papperslösa arbetare från Centralamerika som tog jobben till låga löner. Tidigare hade 80 procent av städarna varit anslutna.

I radioprogrammet Konflikt i P1 den 2 juni 2007 berättade Triana Siltan, ordförande SEIU om hur förbundet tvingades komma upp med nya strategier, vakna upp och bli mer aktiva, när fastighetsägarna beslöt att lägga ut jobben på billiga städfirmor. Det låga priset berodde på att det kom migrantarbetare från Centralamerika. De jobbade svart och betalades lön kontant. Många fick betala med sexuella tjänster för att få ett arbete, eller arbeta en gratis provvecka.

SEIU upptäckte att det uppstått en ny klass under den gamla underklassen. Man undrade hur man skulle bära sig åt för att organisera dessa, som var utan papper och rädda. Det gällde att hitta system där man kunde nå ut med vikten av rättvisa och rättigheter. Arbetsgivarna försökte spela ut migrantarbetarna mot de inhemska arbetarna. Att hjälpa de papperslösa var därför att hjälpa sig själv.

Det krävdes mycket pedagogik för att få medlemmarna inom SEIU att ändra inställning: De sade: Vi vill inte att ni organiserar de papperslösa, utan vi vill att ni skyddar det vi har.

Det lyckades när de gamla medlemmarna förstod att utan en organisering av de papperslösa och bättre villkor för dessa krävdes om de gamla medlemmarna skulle få bättre villkor, berättade Siltan.

Förbundet bestämde sig för att gå på principen att alla som arbetar i tjänstesektorn ska vara medlemmar i facket. Om du fått en anställning kan facket förutsätta att arbetsgivaren har kollat dina papper. Det är inte fackets ansvar att ta reda på din legala status.

Det visade sig dock vara svårt att organisera de papperslösa. Förmännen skrämde upp arbetarna med att de skulle skickas hem om de tog kontakt med facket. Facket menade att om man är tillräckligt många så kan man visst kliva fram i ljuset. Facket fick börja med uppsökande verksamhet utanför arbetstid, detta för att inte

förmännen på arbetsplatsen skulle få reda på att de var där. Facket sökte upp folk där de bodde, till fotbollsturneringar etc., ett mycket tidsödande arbete.

I detta arbete ändrade facket också den etniska sammansättningen på sina ombudsmän. Till exempel i Huston var det främst mexikaner som arbetade i branschen. Detta fick då också gälla då också de som organiserade och sökte upp nya medlemmar.

SEIU gick på fastighetsägarna först och sedan tog man underleverantörerna. Man tog reda på varifrån finansieringen till att köpa fastigheter. Man dök upp till exempel när fastighetsägarna spelade golf. Sedan dök man upp där folk bodde. Man ställde sig utanför husen och sa "Det är vi som städar era hus". Och SEIU ordnade högljudda möten utanför fastighetsägarna. Det satte igång en debatt i TV.

Med de papperslösa har man skapat en underklass där tolv personer bor i ett rum och inte har pengar till mat. Där kvinnor tvingas sälja sina kroppar för att få jobb. Folk kände till det men, men nu tvingades de också att bry sig om det genom aktioner som tvingade folk att se.

SEIUs arbete har resulterat i kollektivavtal i Los Angeles för papperslösa medlemmar. Det fackliga arbetet har lett till en ny insikt. Om arbetsgivarna skapar en ny underklass av papperslösa för att hålla nere löner och villkor så måste fackföreningen stoppa detta. Inte genom att bygga upp gränsskydd och låtsas att de papperslösa inte finns, utan att genom att skapa vettiga arbetsvillkor för alla.

Rörelsen har blivit för invandring, snabb handläggning av medborgarskap och rättigheter som kollektivavtal, och arbetarskydd.

- Det är inte okej att behandla människor som boskap, sade Triana Siltan, vice ordföranden i SEIU, i Konflikt i juni 2007.

Vad säger de papperslösa?

Det är förstås omöjligt att veta vad de papperslösa tycker, men de papperslösa som är med i nätverket denna onsdag anser att huvudfrågan inte är om de ska få vara med i facket eller inte medan de är papperslösa.

De papperslösa vill över huvud taget inte vara papperslösa. Inte heller vill de åka "hem". De flesta papperslösa har haft goda skäl att komma till Europa och till att stanna i Sverige. De vill ha stöd för att göra något åt sina ovärdiga levnadsvillkor. De vill inte dumpa några löner. Deras mål är att de ska få uppehållstillstånd och arbetstillstånd så de kan jobba vitt med anständig lön, leva laglydigt och betala skatt som alla andra.

- Jag vill inte förbli illegal hela mitt liv och organisera mig inom LO eller TCO som papperslös, säger Yacine Asmani, ordförande för de papperslösas organisation i Sverige.

De papperslösa har tagit kontakt både med TCO och med LO och upplever att de fått gehör för sina frågor.

- Vi berättade om enskilda fall och de lyssnade på oss. LO och TCO undrade vad vi ville och vi föreslog ett fackligt center för papperslösa. Ett center som kan informera de papperslösa om vilka rättigheter de har.

Ett sådant fackligt center för papperslösa skulle ha tillgång till jurister, sjukvård och information och rådgivning från LO och TCO.

- Om en papperslös har konflikt med sin arbetsgivare kan han eller hon komma till centret och det kan undersöka saken och ge ett skydd för den papperslösa.

Yacine Asmani tycker att LO borde betrakta de papperslösa som alla andra arbetare utan åtskillnad.

- Den papperslöse ska komma in i samhället. När en papperslös vänder sig till facket ska de ta sig an den papperslöses fall som arbetare. Men just nu gör facket inte det, säger Yacine Asmani.

Han vet att LO ska ta upp frågan om de papperslösa på sin kongress i maj 2008 och hoppas på det bästa.

- Vi respekterar det. LO är en av de stora federationerna och de har sina regler, vi tror att deras kongress kommer med något positivt för oss.

Intervjuer med papperslösa i städbranschen

Intervju med Sara, 33 år, från Ecuador.

Av Liz-Marie Nilsen

Intervjun inleds med lite artighetsprat. Sara berättar att hon inte är asylsökande, utan att hon är här för att arbeta. Jag säger att det inte spelar någon roll, att det som är intressant är att hon är här utan papper.

Har du tankar kring hur du ska komma in i det svenska samhället? Man säger ju att det är svårt. Vad vill du att jag kallar dig?

...Sara.

Hur gammal är du?

33.

Och har du barn?

Ja, två söner.

Är dom här i Sverige?

Nej, i Ecuador.

Och hur gamla är dom?

Den äldsta ska fylla fjorton och den yngsta åtta.

Och hur länge har du varit i Sverige?

Fem år.

Fem år...och har dom varit där hela tiden.

Jo, alltid i Ecuador.

Och du har du varit tillbaks någon gång under dom här åren?

Nej, jag har inte kunnat.

Är dom med din familj?

Ja, med min mamma.

Och vad är din plan? Tänker du försöka ordna dina papper?

Jo, det är en sak som är säker. Jag vill kunna ta hit mina söner så att dom kan va här med mig.

Och din partner eller man är han i någon process för att ordna sina papper?

Jo, han undersöker möjligheten, men än så länge finns det inget.

Och han kommer också från Ecuador eller hur?

Jo.

Hur kom det sig att det blev Sverige? Varför inte Spanien till exempel?

Sverige för...att, jag vet inte riktigt. Alla sa att man tjänade bättre här än i Spanien. I Spanien finns mycket fler latinamerikaner än här för alla pratar ju språket. Så...jag vet inte. För mig blev det Sverige, men det var det alla sa ...I mitt land tjarar alla om Sverige, Sverige och en dag kom jag till Sverige, och jag stannade här (skrattar till).

Det är litet personliga frågor så om du inte vill svara så gör du inte det. Jag har hört

att det finns folk som bor fyra i ett rum och andra hyr sina lägenheter, hur bor ni?

Vi bor bara vi två, i en liten lägenhet.

Vad var din bild och ditt intryck av Sverige när du kom hit?

När jag kom hit ville jag bara härifrån. Framförallt för språket, men efter tre eller fyra månader bestämde jag mig att stanna ändå. Under den här tiden jag har bott här avled min pappa också. Han dog.

Där?

Ja, i Ecuador. Vi är bara två syskon, min bror och jag och eftersom situationen i mitt land är dålig och min bror inte har nåt jobb, och jag har ju min mamma också så jag tänkte att jag måste försörja henne också.

Så du måste försörja henne också?

Ja, min mamma och mina söner. Dom går i skolan. Min äldsta går på högstadiet.

Och du klarar att försörja dom?

Visst! Självklart! Vi arbetar här men för att skicka våra pengar dit. För allt handlar om dollar. Allt kostar i dollar, och om du arbetar här kan du skicka till skola, mat, kläder. Det nödvändiga. De lever inte i rikedom och överflöd men har det nödvändiga.

Och vad gjorde du där i Ecuador? Hade du ett arbete?

Jag studerade i Ecuador. Jag studerade. På universitetet. Och efter mitt tredje år åkte jag.

Vad studerade du?

Ekonomi.

Och du kunde inte avsluta studierna?

Nja, om jag hade varit kvar hade jag nog avslutat mina studier. Men...det finns så många...hur ska jag förklara för dig? ...Det som alla sa att jag skulle försöka få det bättre ...du vet...i mitt land om du studerar och får bra betyg så kan du kanske få ett jobb, men om du inte har det så får du inget jobb och är i samma situation som innan. Efter alla år av arbete och uppoffringar så slutar du likadant som innan. Så många personer från mitt land, många väninnor till mig, har studerat alla år och så får dom inget jobb och slutar där dom började.

Din man, åkte han först eller reste ni från Ecuador tillsammans eller lärde ni känna varandra här?

Vi lärde känna varandra här. Jag separerade från mina barns pappa för mer än sex år sedan. Och vi lärde känna varandra här.

Separerade du innan du åkte hit?

Nej, när jag kom hit så kom också mina barns pappa efter ett tag. Han var här i sex månader men så togs han av migrationspolisen för att han var illegal. Och så skickade dom hem honom till Ecuador. Men jag bodde inte med honom då. Så dom skickade hem honom.

Och hur gör dom när dom tar någon? Jag vet att förr i tiden så fanns det folk som kom hit och jobbade ett tag på enkel biljett och sedan såg till att bli tagna av polisen för at bli hemskickade, men någon sa att dom inte betalar biljetten längre.

Jag vet inte hur det är nu, men jag vet att om polisen tar dig så skickas du till, jag vet inte riktigt, men till Märsta till nåt läger. Och där får du vara inlåst tills dom hittar en biljett åt dig. Det kan ta dagar, veckor. Jag vet för mina barns pappa satt i förvar i 23 dagar. Instängd.

Fy, kunde han kommunicera?

Jo, dom hade honom där tills dom kunde skicka honom.

Och du är du ofta rädd?

Jo, självklart, självklart. Du vet man vet inte vem som är polis och vem som inte är polis. Om man inte gör nåt här, om man bara tar det lugnt och håller sig undan problem och köper sitt månadskort så kan du vara litet lugnare, men...det är tufft.

Jag har också hört att arbetsgivare ibland inte betalar...

Phu...jo, det har hänt mig också. Vid ett tillfälle fick jag arbeta och sen betalade dom mig aldrig.

Sa dom att dom skulle anmäla dig också?

Ja, dom sa att om jag inte lämnade dom ifred så skulle dom se till att jag skickades hem. Det är så dom skrämmer dig. Det är så dom klipper av allt. Och du vågar inte säga något.

Just nu verkar det komma mycket bolivianer?

Ja, otroliga mängder. Det var innan dom stängde gränserna. Och nu kan nästan ingen komma in längre bara chilensare och argentinsare. Det är omöjligt.

En tjej berättade för mig att hon betalade 600 dollar för att få en inbjudan hit.

Jag kom med ett inbjudningsbrev från en kompis så det kostade mig ingenting, men en kompis som kom lite före mig betalade 1.200 dollar för ett inbjudningsbrev. Men efter det så har han lyckats få asyl.

Jag har inte hunnit prata med så många personer än, men hur betalar man sånt?

Det är otroligt mycket pengar.

Till exempel, i ditt land har du kanske ditt hus eller dina saker. Så går du till banken och intecknar ditt hus. Och med dom pengarna kan du betala din resa. Men har du inte pengar...En kompis höll på att förlora sitt hus när han inte kunde betala. I Ecuador...för att kunna betala sin resa och när han kom hit med inbjudan. Och du kan komma till flygplatsen och där så kan du begära asyl eller något. 1500 dollar finns det dom som betalar för sina inbjudningar.

Otroligt mycket pengar.

Känner du några svenskar?

Jo, jag arbetar mycket hos äldre svenska damer i deras hem.

Och vad är ditt intryck?

Jag både känner svenskar och svenskar som pratar spanska. Många av dom jag jobbar för nu känner till min situation och bryr sig verkligen. Till exempel förra året, då blev jag sjuk. Jag har magsår. Och det gör otroligt ont. Jag tog kontakt med ett sjukhus i Nacka och dom ville inte ta emot mig. För jag hade inte dom där fyra siffrorna och därför kunde dom inte ta emot mig på sjukhuset. Men en kompis gav mig numret till Röda Korset och där hjälpte dom mig, med mediciner och allt. För att få hjälp av vanliga sjukhus måste du ha dina siffror först.

Ja, dom magiska fyra siffrorna.

Jo, dom där siffrorna, men där tog dom emot mig och dom talade spanska men...det andra sjukhuset ville inte ta emot mig. Dom frågade om jag inte kunde ordna medicin i mitt hemland eller om jag inte skulle åka hem.

Jag kan föreställa mig att det är oerhört konstigt att vara i ett land som Sverige där vi har så bra bra sjukvård och ett fungerande system, och att inte få komma in i det.

Jo, det är verkligen så. Jag hade en kompis som fick en son och dom tog 80 000 för att hjälpa henne med förlossningen.

Och det är ju obehagligt att gå till ett sjukhus också, för man vet inte.

Nej, jag hade en annan kompis som hade en flicka och när hon var hos läkaren så ringde dom till migrationsverket som kom och hämtade dom på sjukhuset. Så ...nej, man kan inte gå till läkaren. Och vi som har barn, ibland blir dom sjuka och man har ingen försäkring och det är inte tryggt att gå till läkaren.

Jag vågar nästan inte fråga, men du saknar väl dina barn något fruktansvärt.

Åh! Phu! Framförallt min minsta son han var två och ett halvt år när jag åkte. Det är jobbigt. När jag var här och min pappa dog och jag inte kunde åka dit, det är sånt som gör att du blir desperat och förtvivlad här.

Jag har tänkt att jag åker hem, men så har jag mina söner, min mamma. Jag tänker på dom, jag tänker, nej, vad kan jag göra i mitt land. Som vi säger i vårt land " Vi äter tröjan" (Fnissar)

Det är vedervärdigt...dom som kommer därifrån nu berättar att man inte kan vara där. Det är fruktansvärt säger dom. Man spenderar pengar, men dom rinner som vatten mellan fingrarna. Det är sant. Det spelar ingen roll, om man stannar man blir deprimerad.

Det du säger är något viktigt. Att jag inte kan vara med min familj. Mina söner. Det är det sorgligaste som man kan tänka sig.

Kan du ringa? Har dom telefon?

Ja, jag kan ringa, men kort. Jag ringer nästan varje dag. Den minsta gnäller och klagar: Mamma när kommer du? När får jag träffa dig? Min mamma berättar att han tittar på kalendern och räknar och säger "Mormor, när kommer min mamma?"

Oh...jag kan inte ens föreställa mig hur du har det.

Jo...så dom vill att jag kommer. Dom vill att jag kommer i år. Men jag säger "mina pojkar vi måste vänta, vi måste vänta litet".

Och tror du att ni kan ordna papper du och din partner här?

Nej, nej det tror jag inte, för man hör ju folk berättar saker om europeiska unionen att dom ska ge tillstånd åt alla emigranter, men det där vet man ju inte. Det har varit samma sak alla år, man vet inte.

Men det är det ni väntar på?

Ja, det är det vi hoppas på.

Men dom har sagt att det kanske ska komma en lag som tillåter folk att arbeta här ett tag. Men man kan ju aldrig veta.

Ja, det är ju det vi vill. Vi vill få arbeta här. Men det är tufft...föreställ dig, mina söner växer upp utan att jag kan ge dom kärlek. Jag är en maskin som ger pengar, inget mer. För när jag ringer säger dom "mamma, vi vill ha det, mamma vi vill ha det". Jag vill inte att dom tycker om mig för att jag ger dom saker utan för att jag är deras mamma. Och det håller på att försvinna allt mer, allt mer.

Och på din fritid vad gillar du att göra? Eller jobbar du bara?

Nej, jag är ledig ibland och jag träffar kompisar, men mest stannar jag hemma. Jag tänker att det är bättre att vara hemma då skyddar jag mig bättre mot allt som kan hända.

För du har den där rädslan?

Ja, det är klart. Man måste alltid tänka på vart man åker. Det som jag sa. Till exempel på ett diskotek, och det händer nåt och polisen kommer då måste du bara försvinna fort, för du är papperslös. Och ibland kommer dom på tågen och du måste bara gå av fort...Och man bara ber till gud att det inte ska hända. Tack gode gud för att det aldrig har hänt mig. Dom har kommit på tåget men har aldrig, aldrig bett mig visa nåt. Och på arbetet...

Men du arbetar med att städa hemma hos folk? Och det är folk du känner till?

Ja, såna som jag känner

Och vad betalar dom dig?

Det är litet olika. Det finns dom som är oerhört medvetna om hur jag har det. Jag har en dam som jag städat hos i nästan tre år och när jag kommer dit och städar så ber jag om en summa, men hon vill betala mer. Jag säger, men nej, då säger hon, men du behöver det till dina pojkar. Och så lämnar hon mer pengar. Och då lämnade jag tillbaka men då hade hon skrivit en lapp nästa gång och sagt att jag skulle ta dom extra pengarna till mina pojkar. Hon ger mig alltid mer. Jag har frågat varför och då har hon sagt att det är för att hon vet hur man har det i mitt land.

Men det kanske också är så att du gör jobbet billigare än andra och då passar det henne bra också.

Jo, det är väl det jag tror. Jag är billigare.

Och vad betalar dom i timmen?

70 kronor.

Okej, det finns folk som jobbar för 25 kronor.

Ja, polackerna.

Och bolivianer.

Jag har en kvinna jag städar hos och hon hade en polska som städade hos henne, men hon stal saker också, så hon vill inte ha sånt folk hemma hos sig. Så därför säger dom att dom hellre betalar mer och att det blir bra gjort. Och dom anförtror dig till och med sina nycklar. Jag har nycklar till alla hus jag städar. Jag kan gå dit och städa när jag kan för dom kan lita på mig. Det är därför dom betalar litet mer.

Vad visste du om Sverige innan du kom hit, mer än att du kunde tjäna pengar?

Jag har dom flesta av mina kusiner här och dom sa att det var bra, men att det fanns arbete, men att också är ett stressigt land att leva i, att du alltid levde stressad och var tvungen att springa överallt för att allt är så exakt här. Bussarna är exakta. (skrattar)

Och man måste vara där hela tiden. Och att man måste springa hit och dit. Och när jag kom hit upptäckte jag att det ju var sant. Jag har jobbat sen första dan jag kom hit.

Då har du haft litet tur, tur mellan citationstecken.

Ja, ingen jättetur, men jag jobbade från första dan. Hos en man som inte betalade.

(skrattar) Den där mannen. Han och frun har en firma, som letar upp folk. Jag föredrar att arbeta så här, att man får kontakt med en person och städar där, och att dom rekommenderar dig vidare och så. För du har inte samma stress som när du jobbar för nån annan som inte betalar.

Ja, och dom tar ju dessutom ofta extra.

Ja, du arbetar för två personer. Du måste arbeta för den andra personen som inte gör arbetet, så är det. Du måste göra såna saker...oj, oj, oj.

Jag vet inte om du har hört talas om detta, men jag vet en kvinna som köpte information som sedan gav henne asyl. Och så vet jag personer som säljer äktenskap.

Jo, jo, 150 000...100.000 jo det är väldigt vanligt. Men jag säger att det gör jag inte. Tänkt dig att arbeta bara för att betala det!

Tusen tack! Lycka till med allt!

Om det skulle vara något kan jag höra av mig igen?

Ja, visst självklart.

Intervju med Mimmi, 21 år, från Bolivia

Av Liz-Marie Nilsen

Jag har träffat Mimmi på ett möte hos syndikalisterna. Efter det tog hon kontakt med mig för att hon ville ha hjälp att ta sig ifrån sin sambo och hans familj där hon levde. Mimmi berättar att sambons mamma och syster försökt mörda henne natten innan. Bråket hade startat över en Coca Cola-flaska. Enligt Mimmi hade systemen och mamman försökt slå ihjäl henne, och att hon ringt polisen som kommit och lugnat ner familjen.

Jag ägnar en dag åt att försöka få in henne på ett jourboende. Kvinnojouren vill först inte ta emot henne eftersom hon är asylsökande och fått avslag. Jag resonerar och lyckas till slut få dem att gå med på att ta emot henne dagen efter. Jag ordnar finansiering för en vecka via en organisation för papperslösa. Jag följer dagen efter med henne till jouren. När vi träffas igen bor hon åter hos sambon och hans familj.

Det är svårt att förhålla sig till det hon säger. Under ett av mötena hos Syndikalisterna uttrycker hon stor upprördhet över det nya socialistiska samhälle som håller på att skapas i Bolivia nu. Över att man till och med kan döma poliser för brott. Hon berättar om en polis hon känner som misshandlat en person och blev dömd för detta.

Vad vill du att jag ska kalla dig i intervjun?

Inte med mitt namn. Du skulle kunna kalla mig Mimmi.

Hur gammal är du?

21 år

Hur länge har du varit i Sverige?

Elva månader, den andra augusti då jag ska återvända till Bolivia kommer det att bli ett år.

Så du ansökte om asyl?

Jag har inte asyl i Sverige. Jag sökte som anhörig till en som var asylsökande. Efter tre månader fick jag nej, så då bestämde jag tillsammans med min advokat att jag skulle söka asyl.

Vad visste du om Sverige innan du kom hit?

Jag visste genom en väninna att Sverige hjälpte immigranter och folk som varit utsatta för både politiska och sexuella övergrepp. Det var därför jag sökte asyl. För jag var psykiskt i oerhörd obalans. Dom körde mig till psykakuten för jag försökte ta livet av mig. Läkaren där gav mig lugnande och nåt så att jag skulle kunna sova och äta. Jag åt inte, tvättade mig inte och ...jag var väldigt deprimerad och så bestämde jag mig för att återvända till mitt land.

Och hur kom till Sverige?

Jag tog ett lån för jag hade inte tillräckligt god ekonomi för att komma hit. Min familj har också hjälpt mig. Vi är ingen familj med jätte mycket pengar, men inte heller urfattiga och vi är väl mittemellan.

Har du kunnat jobba något här?

Jo, men det har varit stora krockar hela tiden. Jag kunde ju ingen svenska när jag kom så jag fick litet timmar med kompisar. Först fick jag jobba med dom. Sen fick jag

egna timmar på ett företag, men dom ringde ibland och ibland inte. De sa en gång att jag var tvungen att vara där klockan sju på morgonen, och när jag kom dit så säger han att jag kan åka hem, och jag hade inte månadskort, inga pengar. Jag hade fått låna för att ta mig dit. Och en arbetskamrat såg att jag gick iväg gråtande. Men jag har inte kommit till Sverige för att få problem. Jag kom hit för att få det bättre. Jag hade mycket problem i Bolivia. Politiska problem, det är därför jag är här.

Hade du arbete i Bolivia?

Ja, jag arbetade som mäklare. Visade hus.

Och nu, ska du återvända?

Jag har inget val. Dom har sagt att jag måste åka. Mitt pass går ut. Jag kan inte stanna för Migrationsverket tänker inte hjälpa mig mer.

Har du behövt gå till läkare? Hur gjorde du då?

I Bolivia blev jag nästan våldtagen. Jag var förföljd under en tid eftersom en person som arbetade för ett politiskt parti var ute efter mig. Jag blev överfallen en vecka innan jag kom till Sverige. Dom beslagtogs mitt hus och jag fick bo i ett annat hus. Jag hade en liten trädgård med träd utanför och någon sågade ner trädet så det skulle falla över mig. Tack vare gud klarade jag mig.

När du kom till Sverige, kände du någon här då?

Nej, inte när jag först kom. Jag hade inte många jag kände för jag pratade bara svenska och jag kände ingen. Och nu när jag har varit här i ett år så har jag lärt känna många personer som sett att jag är en bra människa och vill hjälpa mig.

Har du varit på sjukhus här?

Ja, på psykiatrisk klinik och så har jag problem med nerverna i min rygg. Och jag har haft en fraktur i en höft och den fixades dåligt i Bolivia. Jag ramlade ur en bil och fick en fraktur. Jag var sängliggande i fyra månader. Den första operationen gick illa och därför bröt jag mig igen. Jag kunde inte stå upp och jag kunde inte klara mig själv. Och det var därför jag kom till Sverige för att få hjälp här.

Och din familj, vad arbetar dina föräldrar med?

Min mamma är gatuförsäljerska och min pappa är lärare.

Har du syskon?

Min pappa har fem syskon och min mamma med

Och du själv?

Jo, jag har två systrar

Vill de komma till Sverige?

Nej, dom har inte haft lika mycket problem som jag, de hjälpte mig att komma hit. Dom har det bra just nu och har inte politiska problem även om dom vet att det kan bli problem eftersom vi har en president som vill göra Bolivia till ett socialistiskt land.

Alla problem jag hade gick jag till polisen med, men polisen i Bolivia är korrupt och det är bara om du har pengar som du kan få gå vidare med en anmälan. Du får muta och muta och muta och sen till sist så kanske polisen tar upp ditt fall. Annars får du ingen hjälp.

Och vad tänker du om framtiden?

Dom håller ju på att ändra lagen här i Sverige så att dom som är här och är asylsökande ska få stanna. Man gör ju en skatterevolution här i landet nu och alla som vill ska kunna få komma hit och få arbetstillstånd, så därför om jag fortfarande har problem i Bolivia och om lagen går igenom då kommer jag tillbaks hit för en tid. Jag är inte intresserad av att få medborgarskap. Bara asyl.

Det är nog det som är svårast att få i Sverige idag. (jag förklarar att lagen kanske inte blir som hon vill)

Men det är ju inte Sverige som betalar för dom som får asyl. Det är ju EU. Därför skulle Sverige kunna ta emot alla. Dessutom så får ju Sverige tillbaks pengarna i skatter när folk jobbar. Dom asylsökande måste leva, äta, klä sig, bo så därför...det som Migrationsverket betalar för oss får dom tillbaks.

Sen... den nya lagen säger att dom som söker asyl, att om dom jobbar bra och om företagen tycker att man jobbar bra så kan dom se till att man får stanna.

Var har du fått reda på detta?

Det har stått i tidningen. Jag har den hemma.

Så det finns ett lagförslag om detta menar du?

Nej, inte än men det finns starka indikationer på att det kommer att bli så. Den kommer att gå igenom i november. Om företagen tycker om invandrarens eller den asylsökandes arbete kan företaget ringa till det landet dom blivit hemskickade till och så får dom komma hit igen och arbeta i två år. Så om jag kan fixa det ska jag komma tillbaks och bara jobba, jobba, jobba.

Där jag gör min provanställning nu är det jättebra. Dom vill att jag ska ansluta mig till ett fack och alla som jobbar där är anslutna. Dom har sagt att jag har rättigheter. Alla har rättigheter.

Vad betalar dom?

Före skatt 110 kronor.

Är det ett stort företag?

Det är tre företag som slagits ihop. De arbetar på flygplatser och förskolor och massa andra ställen. Därför är dom noga med att ha ordning på sina papper. Dom är bra. Och dom gillar att man jobbar bra. Och eftersom dom är bra chefer så är dom anställda bra.

Kan du få jobb där sen?

Ja, dom gillar verkligen mitt jobb så det kan jag.

Vad händer om du vill stanna i Sverige efter den andra augusti?

Nej, jag kan inte stanna. Jag har pratat med en på migrationsverket och det finns inte en chans för mig. Jag måste åka. Jag har inget val. Just nu står jag långt från Sverige och jag har inga rättigheter.

Och pengarna som du lånade för att komma hit. Har du kunnat betala av dem?

Vad händer när du kommer tillbaks?

När jag kommer till Bolivia ska jag försöka fixa ett jobb. Och försöka fixa skulden.

Hur mycket pengar handlar det om?

1800 dollar för resan.

Det är mycket pengar. Känner du dig stressad av det?

Jo, jag oroar mig mycket och mår dåligt, men jag ska försöka jobba. Och... om mina chefer är nöjda med mitt arbete och dom vill att jag ska komma hit efter att den nya lagen gått igenom, så ska jag komma hit igen och jobba av min skuld. Och så ska jag börja mitt nya liv. För min familj har det bra och dom har inga problem och därför bestämde jag mig för att komma.

Och vad för problem har du? Vad har du gjort?

Allt det jag sa.

Men varför började dom förfölja dig? Du är ju så ung.

Det är så korrupt. Jag försökte skriva in mig vid universitetet. Men kunde inte komma in eftersom prefekten sa att jag hade för låga poäng, men jag hade jättebra resultat från mina slutprov. Och jag hade 50 poäng, och där så måste man ha 51 poäng, så då sa dom att det inte var nån idé att jag försökte. Och jag började aldrig på universitetet. Men det finn ytterligare en instans och jag testade mig där, men samma sak igen. Så jag kunde inte börja.

Kan familjen hjälpa dig om du kan komma in på universitetet?

Man får hjälp av staten med avgifter och annat. Men man måste betala alla sina resor och sin litteratur själv. Det är gratis med utbildning i mitt land men det är bara på pappret för du måste själv betala din mat och din litteratur. Men du betalar inte avgifter. Man får små stipendier. Och nu vill dom göra landet till ett socialistland så man får köa i timmar för att få köpa bröd. Dom vill ha en sådan regering som fanns i Chile före Pinochet.

Allende?

Ja, just det.

(Paus)

Många svenskar är rasister och när man sitter på tunnelbanan kan dom säga jävla svartskalle, bara rakt ut i luften.

Har det hänt dig ofta?

Ja, en gång när jag satt på tunnelbanan så började tre killar störa mig. Jag var trött och när dom såg att jag försökte sova så satt dom på jättehög musik. Jag försökte låtsas som ingenting och bara gick av.

Och när man städar på ställen så behandlar folk en som luft.

I vintras var jag i lägenheten nästen hela tiden. Och jag blev deprimerad och hörde röster som sa att jag skulle åka tillbaks till Bolivia. Och jag funderade på att kasta mig ut från flygplanet.

Hur bor du nu?

Jag bor bra. Vi bor fyra personer i en trea. Två i ett rum och två i ett annat. Det finns folk som bor som sardiner. Det värsta jag hört är tio personer i en tvåa. Man hyr ju ut garderober för tusen kronor. Man sätter in en säng och kallar det rum. Det är fruktansvärt.

Intervju med Christina, 29 år, från Ecuador

Av Liz-Marie Nilsen

Christina är 29 år gammal och har varit i Sverige sedan 2003. Hon kom hit eftersom hennes pappa och bror redan befann sig i landet. Hennes familj är djupt troende, praktiserande katoliker.

Hon arbetade på en städfirma ägd av en annan latinamerikan under två års tid. Hon tjänade där 70 kronor i timmen och hade aldrig några problem med att få ut sin lön i tid. Hon berättar hur hon städade såväl hemma hos folk som på kontor. Speciellt kontor som hon städade regelbundet tyckte hon mycket om, eftersom det fanns folk som arbetade där som hon så småningom utbytte kortare samtal med. Speciellt en kvinnlig anställd på företaget brukade fråga hur hon mådde. Ett tillfälle minns Christina extra väl eftersom en manlig anställd på kontoret, när han hade hört

Christina förlorade sitt jobb när en av de andra anställda kom i konflikt med chefen och då hotade med att gå till facket. För att undvika vidare problem avskedade arbetsgivaren all personal som var papperslösa. Efter detta försökte hon sig på att städa på förskolor, men jobbet var för stressigt och dessutom var lönen för dålig. Hon har alltid haft tryggheten i det att hon har haft sin familj här och de har alltid sagt till varandra att om någon av dem blir tagen av polisen och tillbakaskickad till Ecuador, så ska de andra se till att ordna en ny biljett.

Hennes mamma befinner sig för närvarande i Ecuador utan möjlighet att ta sig till Sverige på grund av det nya visumsystemet.

Vi sitter på en restaurang och pratar.

Vad för sorts arbete skulle du vilja göra när du är klar med dina studier?

Jag skulle vilja arbeta humanitärt, med människor, säger Christina. Till exempel skulle jag tycka mycket om ...jag läste på Internet om volontärarbete med djur. Jag anmälde mig där och så skickade de mig information. Och då kände jag att det där skulle jag gilla. Jag har alltid tyckt om volontärarbete. Så jag satte mig och läste, jag skulle vilja göra det, problemet är bara att jag inte vet var jag ska börja.

Vad skulle du vilja göra till exempel?

Något med kommunikation. Till exempel så skulle jag vilja arbeta med Röda Korset, arbeta humanitärt, men jag vet inte riktigt med vad eller hur jag ska börja. Men jag har börjat läsa, först och främst för att jag behöver lära mig språket, men också för att lära mig mer. Det kommer att ta litet tid. Men under tiden lär jag mig. Jag behöver veta mer, men jag skulle vilja.

Jag tror att Röda Korset, att du kan gå med som medlem och att de har ett bra system för att ta hand om sina medlemmar och få dem att arbeta. Jag kan tänka mig att det finns folk där som pratar bra spanska också. Jag tror till och med att du kan ringa och fråga.

Jag har letat efter telefonnummer för att lära mig mer, för jo, jag skulle vilja arbeta socialt. Jag skulle vilja arbeta med människor eller arbeta med miljöfrågor. Jag kollar upp båda sakerna, eftersom jag inte vet vilket jag helst skulle vilja göra än, men

något vill jag göra. Helst utomlands, arbeta med människor. Det är bättre för jag gillar att arbeta i grupp. Träffa folk, lära mig mer. För, som jag sa i början så studerade jag i mitt hemland, men ingenting sånt här, jag läste matematik och fysik, men...jag tror att jag alltid velat arbeta socialt, men jag gjorde inte det, så nu sitter jag och letar nummer och saker. Alla har vi det vi brinner för, men ,,det var därför jag sa till mig själv när A. ringde mig att, klart jag träffar dig och träffar dig.

Tack så mycket!

Jo, men det är viktigt ditt arbete. Det du gör.

Nja, jag gör ju inte så mycket.

Jo, men det gör du, ibland behöver människor få prata, och bli lyssnade till

Jo, du har rätt...Hur ordnade de sina papper din bror och din pappa? Som flyktingar eller arbete? Jag vet inte så mycket om hur systemet fungerar. Hur gjorde dem?

Först kom pappa hit. Och här fixade han sina papper med min farbror. På den tiden var det inte så många ecuadorianer här så först bad han om förlängning av sitt visum och sedan förlängde han och sedan fick han tillstånd på familjeanknytning. Så efter det att dom informerade att de skulle begränsa, sätta stopp, då började det komma mycket folk hit. Efter det klippte dom hjälpen, och innan fanns det inte många.

Jo, jag har förstått att det har kommit många bolivianer den senaste tiden, av samma anledning. Att de har stängt gränserna.

Jo, just nu talar man om det att de har kommit. Man säger till och med att man gör affärer att man säljer pass och att folk inte kan komma tillbaka. En punkt där folk inte kan komma tillbaks igen.

Vad visste du om Sverige innan du kom hit?

Jag vet inte hur min farbror kom hit. Han kom hit för att några kompisar tog med honom. Han (kompisen) hade varit här länge så han visste hur man kunde ta sig hit. Men, min farbror har också hjälpt till så. Det har alltid kommit folk, men min pappa kom för att min farbror...min pappa ville inte komma för han ville inte splittra familjen, sen är det också det att min pappa har alltid haft det bra där, så varför skulle han komma. Så, därför sa han alltid nej, för familjesammanhållningen, men sen så förlorade pappa jobbet och...å tänkte vi, vad ska vi göra. Och tillslut kom en farbror till mig, en annan farbror, hit...och det var han som tog initiativ till att vi skulle komma. Och så kom han hit. Vi har också mer släkt här. Farbröder, men, vi har ingen bra relation med dom, men dom är ändå här ändå. Då har sina papper, efter att ha fått vänta länge.

Och med vad arbetade din pappa där?

I Ecuador? Min pappa arbetade på flygplatsen. Han var mekaniker, så han arbetade som det. Nu finns det inget sånt arbete. Min bror kom när han var femton år. Han studerar nu. Han arbetade när han kom. Han ser äldre ut än vad han är, min mamma har berättat för jag var inte här då, men han arbetade på byggen. Där får inga minderåriga arbeta men han arbetade ändå. Och han lärde sig. Efter det så läste han till byggnadsarbetare och han har redan börjat arbeta. Och nu har de sitt eget företag. Alla mina bröder arbetar. Och därför när jag kom sa dom varför ska du städa sådär.

Inte så att arbetet är dåligt, inte så, inget arbete är dåligt, men det är bättre att du studerar svenska och gör något annat. Så, därför har jag alltid haft stödet från min familj här.

Det verkar som er familj är väldigt sammanhållen.

Jo

Är det vanligt?

Nej, inte särskilt, framförallt för att många inte har hela sina familjer här. Kanske bara pappan är här, eller sonen, alla är inte här. Så eftersom vi är vi fyra...så har vi alltid varit, vart vi än går, så går vi tillsammans. Om vi går till kyrkan går vi tillsammans om det är några möten. Nåja, nu när inte mamma är här ...

Hur lång tid tror du det tar innan hon kan komma hit?

Nu, för...familjeanknytning...de har sagt att vi måste vänta till augusti, september. Vi vet inte, för vet du sedan förra året har vi väntat så ...också när jag var här...så...Jo, problemet när jag inte hade mina papper var, utöver det med jobbet att ...jag var tvungen att uppsöka läkare, så det var mitt största problem när jag inte hade mina papper. Jag jobbade inte längre då och min pappa och min bror hjälpte mig, så på det sättet hade jag inte problem, men när vi fick problem med hälsan, då förstod vi nödvändigheten av att ha papper. För jag åkte till sjukhuset och där visste de inte hur, för de frågade om mina siffror först. Så då började jag ringa runt till alla sjukhus. Jag ringde till alla. Och ingen av dom sa ja, för först behövde jag mina siffror. Då sa jag att jag inte har. Då sa de att de inte kunde. Och jag ringde verkligen alla! Och därför...jag ringde alla. Så...en kompis till min mamma såg till att vi fick kontakt med Röda korset. Så på Röda korset, genom henne så tog vi oss till ett sjukhus där de sa att det finns läkare som arbetar för att hjälpa alla, det var läkare utan gränser och dit kunde vi gå. De tog alla prover och tog kontakt med oss. Och...det var den hjälpen vi fick genom Röda Korset, för människor som är utan papper. Till exempel...här har ju alla dom där rosa rosetterna på sina kläder för bröstcancer. Innan jag visste frågade jag vad dom var för, men jag skulle aldrig vilja köpa en sån där eftersom jag känner mig så ledsen att vi inte fick någon hjälp av sjukhuset när vi behövde hjälp. När man behöver hjälp hjälper dom dig inte om du inte har papper, det ska inte vara så att bara dom som har papper får hjälp. Vård ska finnas för alla. Hur ska man kunna stå ut och överleva om man har ont och är sjuk om man inte får hjälp. Det är det värsta jag har varit med om som papperslös. Det finns så många som behöver läkarvård och hjälp.

Du menar att dom inte tog emot er, fast ni var sjuka för att ni var papperslösa?

Ja, dom sa: vi är ledsna men vi kan inte hjälpa er för ni har inte papper. Jag fick ringa runt till alla sjukhus som fanns. Det är klart, det kanske är annorlunda på privatsjukhus, men dom stora sjukhusen hjälper dig inte.

Hänvisade ingen av dom dig vidare till Röda Korset?

Nej, jag tror inte heller dom känner till att det finns. Jag vet inte...men i vanliga fall behöver man kanske vänta i en månad men vi behövde inte vänta på Röda Korset. Dom hjälpte oss med en gång, tog alla prover och gav oss medicin. Till slut tog dom kontakt med oss efteråt för att höra hur det var med oss. Därför skulle jag gärna

arbeta för Röda Korset för att dom hjälpte oss. Men det är det värsta jag varit med som papperslös när vi inte fick vård när vi var sjuka. För, jag har också haft en arbetskamrat, som inte visste om hon skulle kunna stanna här, för sin hälsas skull. Hon fick ingen vård. Hon sa, om jag stannar har jag jobb och kan försörja mig men om jag åker tillbaks kan jag få vård. Och sen vet jag inte mer om henne för hon flyttade.

Är Röda Korset känt bland folk som är här utan papper?

Jag tror inte folk vet. Vi visste inte att det fanns. Jag kommer inte ihåg vem som sa att det fanns, men det var nån som sa till min mamma. Läkare utan gränser tog också kontakt med oss. Dom hjälpte oss och frågade vad vi behövde hjälp med.

Hur gör man med mediciner och sånt?

Dom hjälper inte till ekonomiskt med det, men dom ställer diagnos och så. Man behöver inte betala nåt. Alltid när du har problem med hälsan och inte vet vad det är så tror man att det är värre än vad det är. Hjälpen var fantastisk och dom är fantastiska. Vi har också skickat en kompis dit. Och dom hjälper även till socialt.

Hur ser ditt sociala nätverk ut? Känner du några svenskar eller umgås du bara med din familj?

Vi umgås mest inom familjen och går vi nånstans så är det våra spansktalande kompisar vi träffar. Vi känner inga svenskar. Vi umgås mest vi, men vi är inte så sociala för vi har mest umgått vi fyra. Går jag ut går jag ut med min bror, eller med mamma. Går vi på fester så är vi där tillsammans, vi. Och jag tror att det kanske är många som tycker det är konstigt eftersom vi inte är några småbarn, men vi har alltid varit så. Vi är ju inte så många heller, och min pappa och min bror arbetar tillsammans, och när mamma var här var jag med henne. Vi har alltid haft samma kompisar och när vi går till kyrkan går vi också tillsammans.

Katolska Kyrkan?

Ja

Är ni aktiva och går ofta?

Ja, för mässan är på spanska också så då träffar vi andra latinamerikaner också.

Vet du om kyrkan hjälper papperslösa också?

Ja, det gör dom. Dom har även språklektioner. Och när människor har svåra problem hjälper dom till med mat och sånt också och kläder, men det finns andra stället att äta och få kläder, men pengar är svårare. Dom har inga fonder att ta ur.

Är det den kyrkan som ligger på Söder?

Nej, på Medborgarplatsen. Det finns andra fall också. Jag vet inte om du hört talas om den nya lagen med den allmänna amnestin. Jag har en väninna som väntar på detta. Hon har varit i Sverige i sex år och nu har hon anmält sig som asylsökande, det är det många som gör just nu. Så hon har gjort det och väntar på svar. Hon har arbetat här länge. Det finns många som väntar på den här nya lagen.

Jo, något måste dom nog göra kanske. Det behövs ju folk som arbetar.

Jag hoppas verkligen det så att folk får tillgång till läkarvård och så att deras barn får gå i skola. För här finns inte... Vi känner folk som är här med sina barn. Några som har en flicka, och eftersom dom varit här i fem år och dom aldrig fick sina papper och

flickan måste gå på dagis har dom återvänt. För skolan är ju vare sig gratis eller öppen för papperslösa.

Jag vet att det finns dagis och skolor som låter barnen gå där ändå.

Jo, det var så för min bror. Han hade inget tillstånd och dom ville inte låta honom gå på gymnasiet. Men min farbrors fru är svenska och hon pratade med dom och förklarade situationen. Och då tog dom emot honom. Det var litet svårt eftersom min bror verkligen ville gå en skola för att bli byggnadsarbetare och då gick det ju inte att gå var som helst. Det var tur för oss att vi kände någon som kände till hur det fungerar här och talar språket, men det är ju inte lätt. Speciellt inte för någon som inte kan svenska eller har någon som känner någon som kan svenska.

Du har haft din familj som stöd, men det du berättade om att man inte får läkarvård och så, det ger kanske en känsla av avstånd och ilska mot det svenska samhället.

Jo, så är det. Vi har tappat alla illusioner. Om du kan tala svenska bra så finns det hjälp och möjligheter, men ur ett mänskligt perspektiv så kan människor ligga här och dö utan att få hjälp. Det är det jag alltid kommer att minnas med Sverige. Det är därför jag inte köper dom där rosa grejerna. Jag brukar tänka att varför ska jag göra det när jag inte fick hjälp när jag behövde. Men detta måste ändra sig, för alla kommer nån gång att behöva hjälp.

Men nu har du fått börja läsa svenska?

Ja, först vill jag läsa svenska och försöka skaffa mig en bra utbildning för framtiden. Jag är precis klar med SFI och har avancerat litet. Här räcker det inte med svenska utan man måste kunna engelska också.

Vad gör du när du känner dig nedslagen och utan hopp?

Jo, ibland händer det. Speciellt nu när jag måste läsa svenska och resa så långt. Då brukar jag tänka att nån dag är det här också över. Och det jag tycker om med Sverige är att man kan studera,. Att det inte finns nån åldersgräns. Det är skillnaden mellan här och Ecuador. Att där börjar man en utbildning direkt efter gymnasiet och så är man klar i tjugooårsåldern. Men här säger man inte något om ålder och det ger mig hopp. Men jag får inte börja än.

Vad gjorde du i Ecuador?

Jag studerade vid universitetet. Jag läste fysik. Det vill jag inte göra nu.

Har du tankar kring hur du ska komma in i det svenska samhället? Man säger ju att det är svårt.

När det var Valborg var vi tillsammans en grupp personer, alla var vi latinamerikaner. Det var en tjej som skulle till sin skola och det var bara svenskar där, vi var dom enda latinosarna där, och då lade jag märke till att här dansar man och så, men det är er stil. Ni gillar det för det är er stil, men eftersom det inte är traditioner som tillhör oss så kände vi inte oss som en del av det hela, men eftersom vi var där så hade vi ju trevligt, men...men...det måste nog få gå lång tid innan man kan uppskatta det ordentligt. Samma sak med kompisar, man måste gå ut och omge sig med svenskar, men vi.. min bror arbetar med svenskar så han känner några, men jag träffar aldrig svenskar. Jag hade en kompis, en svenska men så flyttade hon. Men

jag tror att det är svårt. Det är ju svårt att få vänner var man än är. Det är svårt att veta om någon är med dig för att dom behöver något eller...Så att hitta en kompis är svårt här och dom som kommer hit kommer inte hit för att dom vill ha kompisar utan för att arbeta, så jo...det har varit svårt. När jag har en kompis vill jag verkligen att det ska vara en vän. Jag har haft svårt med kompisar för att jag varit papperslös också. Jag har inte kunnat njuta på samma sätt. Jag har varit på någon fest, men då när det har varit mest svenskar har jag inte kunnat koppla av och njuta. Det är inte som i sitt eget land. Jag kanske borde försöka prata mer med folk och lära känna fler för att lära känna folk.

Det är svårt med vänner. Jag vet själv när jag bodde i Chile och här också, jag är ju ändå svensk.

Jo, för när det har varit fester hos min farbror, eftersom hans fru är svenska har det kommit fler svenskar dit också. Då har jag försökt. Men det blir inte som hemma det är svårt att veta om man kan lita på folk.

Och hur bor du? Bor du med din familj?

Ja.

Intervju med Miranda, 37 år, från Bolivia

Av Liz-Marie Nilsen

Jag träffade Miranda på en manifestation för papperslösa. Hon ringde mig på midsommardagen då hennes sambo, en man från Irak med svenskt medborgarskap, fängslats i Ukraina för att han påståtts bråkat med en polis.

Jag hjälper henne att få kontakt med Utrikesdepartementet. Hon vill gärna ställa upp på en intervju. Hon arbetar på ett okänt städbolag och säger att hon ska försöka få andra att tala också. Det visar sig senare att ingen annan vågar prata eftersom man är rädd för att förlora sitt jobb. Vi träffas vid Kvarnfiket vid Gullmarsplan. Dessvärre hörs det knappt vad vi pratar om på bandet eftersom det åker tunnelbanor förbi hela tiden. Därför försöker jag återberätta det jag minns och sammanfattar det jag kan urskilja.

Miranda är 37 år gammal och från Bolivia. Hon har sökt asyl i Sverige, inte för att den nya regeringen är dålig. Den är bra tycker hon, men det återstår fortfarande mycket att göra. Hon fick problem och blev förföljd eftersom hon i sitt arbete som lärare och skribent kom en skandal på spåren.

På den skola hon arbetade delade man ut gratis mjölk till alla barn. Detta är en reform som genomförts i stora delar av Bolivia. Det visade sig att mjölken som man gav barnen var gammal. Hon pratade med rektorn som var väl medveten om att man köpte in gammal och billig mjölk till barnen och behöll mellanskillnaden själva.

Miranda började dokumentera och samla information. När det kom ut vad hon höll på med blev hon av med jobbet, när hon ändå fortsatte med sin dokumentering och insamling av information utsattes hon först för hot. Hoten var så allvarliga att hon valde att låta sina två söner leva med sin pappa. Droppen blev när hon kom hem en kväll och en ung kvinna som hon delade bostad med hade blivit våldtagen av flera män. Dessa hade trott att den andra kvinnan var Miranda. Hennes familj och vänner tog avstånd ifrån henne på grund av rädsla för att själva drabbas av något.

Miranda beslöt att belåna sitt hus och resa till Sverige. Hon är fortfarande inne i asylprocessen, men tror att hon kommer att få avslag. Hon har träffat en man från Irak som hon är mycket förälskad i. Han har svenskt medborgarskap och har erbjudit sig att hjälpa henne med papper, men hon vill inte detta. Hon känner sig i underläge eftersom hon inte har sina papper och är orolig att han ska tro att hon är tillsammans med honom bara för detta.

Hon berättar om en väninna som är tillsammans med en betydligt äldre svensk man och hur hon låtsas vara förälskad i honom. De har varit gifta i tre år nu och eftersom hon har sina papper så ska hon skilja sig. Miranda menar att hon aldrig skulle kunna utsätta en annan människa för ett så cyniskt spel.

Miranda arbetar som städerska. Hon blev av med sitt jobb då hon fick en hjärtattack och hamnade på sjukhus. Hon lyckades genom fjäsk få sitt arbete tillbaks. Hon har dock inte berättat för sin arbetsledare att hon står i kö för en hjärtoperation.

Hon berättar hur hennes arbetsledare utnyttjar kvinnor på arbetsplatsen. Han bjuder på middag och är trevlig. Flickorna tror att det handlar om en mer seriös

relation och drömmer om att få hjälp med sina papper, men så fort han fått dom i säng så har han tröttnat. En del blir av med sina arbeten efter detta. Andra hotas att dom inte ska få mer jobb om dom inte ligger med honom. Han demonstrerar sin makt genom att exempelvis ge någon två timmars städning i Södertälje och nästa dag städning i Vallentuna. Det är i princip omöjligt att hinna ta sig till dom olika jobben i tid, och man får inte betalt för resorna.

Intervju med Maria, 50 år, från Bolivia

Av Liz-Marie Nilsen

Vi gör intervjun på ett förortscafé. På vägen dit hinner Maria berätta att hon arbetat idag i tre timmar med hushållsstädning i Saltsjöbaden. Hon får 50 kronor i timmen. För någon månad sedan fick hon provjobba under två veckor med hemstädning, men eftersom arbetsgivaren tyckte att hon inte städade tillräckligt bra fick hon ingenting betalt för den tiden.

En bekant har förbarmat sig över henne och presenterat henne för sin arbetsgivare, och sagt att Maria har arbetslivserfarenhet som städerska. Maria får därför en till tre timmar arbete några dagar per vecka.

Eftersom vi varit tvungna att resa några hållplatser med tunnelbanan för att hitta ett öppet café har vi hunnit prata litet och Maria börjar därför prata med en gång jag sätter på inspelningsutrustningen/minidiscen.

Jag inleder med att berätta att jag gör en förstudie för Fastighets för att kartlägga hur situationen ser ut för människor som lever som papperslösa i Sverige. Maria är organiserad i Syndikalisterna och jag försöker förklara skillnaden mellan Syndikalisterna och LO.

Maria:

Jag tror att det är viktigt att dom lyssnar på oss, att dom ger oss en vision, för många människor som lever som jag som...många i min situation har upplevt svåra saker, inte omöjliga, men svåra, som försöker söka...det är att dom ser och hör oss här i Sverige, förstår du.

Du vet ...jag talar för mina bolivianska kamrater, för jag identifierar mig med dom. För alla har vi kommit hit med ambitionen att ...ja med ambitionen att arbeta , vi vill arbeta värdigt utan att bli exploaterade av våra egna...latinamerikanska kamrater. För det finns många latinamerikaner som har sina företag.

Det är just dom som exploaterar, får oss att arbeta svart och dom betalar oss efter en månad, vi måste vänta en månad extra för att dom ska betala och efter detta om du vill arbeta.

Detta att arbeta svart, jag tänker att staten måste lyssna på våra petitioner, att dom ger oss arbetstillstånd. Har vi arbetstillstånd så kan vi hjälpa till med det vi kan hjälpa till med, och ge till staten...ja, till staten.

Det är det vi behöver. Vi ber inte om mer än arbetstillstånd, för att kunna arbeta ärligt. För att inte leva dolda och för att inte våra latinamerikanska så kallade "kamrater" ska exploatera oss.

Det är det jag och mina kamrater vill. Många har redan blivit avvisade av migrationsverket, men dom fortsätter att leva och arbeta här svart.

"Herrarna" vet att folk fått avslag på sina asylansökningar och så betalar dom trettio – fyrtio kronor.

Det är ett utnyttjande och man måste tolerera och stå ut med detta.

Och utöver detta vad mer, man hyr ett rum för 3500 – 4000 kronor. Det är ofattbart . Vi måste betala i förskott och dom som betalar oss håller inne lönen en månad.

Det finns en motsägelse Och detta måste man analysera, den här situationen. Ge oss en möjlighet till arbete. Det enda vi vill är att arbeta. Arbeta värdigt, hjälpa till i det här landet med vårt arbete och enligt de lagar som finns i det här landet.

Vi vill ha värdighet på våra arbetsplatser i det här landet. det är det vi vill. Vi har inte kommit för att roa oss. Vi har kommit för att hela Sydamerika och länderna i tredje världen befinner sig i kris på grund av våra regeringar. Våra regeringar säger, till exempel i Bolivia säger dom, att det råder demokrati, att det finns arbete, allt! Men varför, varför kollar man inte Internet och läser dagstidningarna?

Just nu pågår det en 48 timmars blockad. Konstitutionen har inte gjort några framsteg i mitt land. Förslag och förslag och ingenting händer. Priset på bröd till exempel har stigit från 0,20 centavos och nu 0,56 centavos....föreställ dig!

Är det bra i våra länder? Hur ska vi kunna återvända? Där handlar det om att rädda sig den som kan ...där finns inga jobb!

Här ser vi att det finns arbete och vi vill hjälpa till med vårt arbete, men värdigt utan att utnyttjas av dessa små latinamerikanska företag som ägs av latinos och som indirekt ...och där måste staten se hur dom här företagen utnyttjar oss.

Men vi måste tolerera dem, hålla tyst och arbeta när de lurar oss i det här landet. Men vi vill arbeta så som man borde arbeta som medborgare. Göra rätt för oss och arbeta. Det är enda vi ber om, jag personligen och mina landsmän. Det är oerhört viktigt. Att dom lyssnar på oss och ser oss att dom hör oss.

Och hur bor du nu?

Hur jag bor nu? I ett rum som vi måste bo i fyra – fem personer....Föreställ dig! Jag bor, i ett rum bor jag min mor och mina två söner.

Och ni betalar?

Jag betalar 3500 för ett rum. Föreställ dig....

Så därför säger jag; ge oss en möjlighet och vi kommer att tjäna detta landet. Vi vill tjäna det här landet, men värdigt. Man har stängt Europas gränser men...vi är ju redan här innanför, vi är ju redan här!

Och därför undrar jag, ska ni kasta ut oss? För att vi ska återvända till misären i våra länder? Våra länder är i kaos... politiserade... styrda... korrumperade... och... den som har fel politisk bakgrund... Jag är lärarinna, men det säger jag dig, eftersom jag inte har burit fanor för rätt politiskt parti har man alltid stängt dörren för mig. Oavsett om jag har studerat och fortsatt att studera...där spelar det inte någon roll vilka kvalifikationer du har.

Däremot har man befordrat människor som har haft rätt politisk färg, utan att bry sig om ifall personen i fråga är professionell. Det är därför mitt land befinner sig där det gör.

Var det likadant före regimskiftet i Bolivia?

Ja, likadant. Det har alltid varit så, så länge jag kan minnas. Jag tror att i hälften av de skolor jag arbetat har det sett likadant ut...korruption...politisering...

Förlorade du ditt arbete innan du kom hit?

Ja, jag hade redan förlorat det.

Tror du att det beror på den organisation du var med i?

Jag tillhörde fackföreningen för lärare i städer. Och innan Evo Morales tog makten hade vi arbetat mycket aktivt. Vi hade ifrågasatt en rad saker och hade en rad projekt som vi arbetade med tillsammans en stor grupp lärare. Vi ansåg att utbildning inte bara ska vara för barnen och ungdomarna, utan för hela familjerna och barnen ska lära för livet.

Dom måste inte bara lära sig räkna och läsa, så vi som var en sammanslutning av lärare hade många projekt. Sen dök Evo Morales upp och då ifrågasatte dom oss som sammanslutning och vi fick ett straff på två år.

Det dokument har jag med mig. Jag visade det för XX vid ett tillfälle. Och sanningen att säga det gör mig ursinnig! Jag frågar mig, får man göra så här? Nej! Om det ska vara så kan jag inte leva i mitt land. Sanningen att säga det är smärtsamt att lämna sitt land... och resa till ett annat land, som är så totalt annorlunda.

(Maria kan inte fortsätta. Hon börjar gråta.)

Jag ber om ursäkt för att jag får dig att minnas jobbiga saker. Jag kan föreställa mig hur du har det...jag beklagar.

Så är det...och därför vädjar jag att organisationer som LO och Fastighets tänker efter litet och försöker sätta sig in i vår situation....vi invandrare...vi som är här utan papper.

Så att dom ger oss en möjlighet att arbeta. Inget annat. Bara att vi får arbeta. Dom vill veta vad dom kan göra för oss. Vi vill bara arbeta, ge oss en chans att göra det!

Vi vill tjäna det här landet för vara länder ger oss ingen möjlighet att arbeta. Vi som inte har haft rätt politisk färg får inte en chans.

Så har det alltid varit i mitt land och så fortsätter det att vara. För det är så oerhört korrumpert...och det fortsätter att vara korrumpert också på hög nivå.

Den här regeringen har lovat att ändra saker, men det fortsätter. Till dags datum har inget ändrats och dom fortsätter så som alla andra regeringar före dom. De är yankee - dominerade....Vi styrs av amerikanerna.

Vi är bara en liten skärva till som dom kan stoppa i sina fickor. Så, vad kan vi förvänta oss av framtiden för våra barn? Ingenting, ingenting!

Därför...därför har vi tagit oss därifrån, vi som kan. 80-90 procent av oss har rest hit på lånade pengar. Pengar som jag själv inte än har betalat....det har gått tio månader och jag har inte kunnat betala av en enda centavo. Tre resor måste jag betala. Föreställ dig! Och dom lånar oss med ränta som stiger och stiger.

Och vi betalar inte, vi arbetar svart, som vi är tvungna till och sen fifflar dom med våra arbetstimmar och vi måste vänta på att dom ska betala.

Och även dom här företagen utnyttjar oss så...snälla lyssna på oss, se hur vi har det! Se på företagen som utnyttjar oss. Och våra kamrater som bara är tysta för att överleva.

Och dom som lånar ut pengar? Är det organiserat? Hur gör man?

Jag för min del har lånat pengar till biljetterna av en resebyrå. För jag var lärarinna till den kvinnan som äger byrån. Så hon lånade mig pengar. Men många av mina

landsmän lånar av banker och kooperativ. Och om dom inte skickar pengar en månad så höjs räntan. Så mina kamrater är desperata.

Och hur går det för dig? Höjer hon räntan för dig också?

Jo, dom har höjt den litet, men jag sa nu sist att snälla...jag bad dom, snälla jag ska göra vad jag kan för att skicka pengar. Men föreställ dig att kunna skicka hundra dollar i månaden. För fyra resor, hur mycket måste jag inte betala?

Och hur mycket fick du ge för resorna?

Varje biljett kostar 1700 dollar. Det är mycket pengar.

Jag har hört att man köper sig ett pass för att komma till Sverige. Hur gjorde du?

Nej, jag kom med mitt eget pass. Jag har inte köpt något. Utan jag kom med tre månaders visum, som turist.

Utan problem?

Ja, utan problem. Den 26 augusti kom jag hit. Jag kom som turist. Tre månader, och sedan går mitt pass ut och jag kan inte åka tillbaka.

Och under den här tiden. Har du haft nåt jobb?

Nej, inget.

Hur har ni överlevt?

Vi anmälde oss som asylsökande och då får vi ettusenåttahundrakronor per person. Detta har vi använt till hyra och sen har vi gått ut varje kväll och samlat burkar och vi har hittat en del mycket bra kyrkor som på olika sätt agerat oerhört human gentemot oss. Och tack vare dessa kyrkor som ger oss mat har vi ätit. Till exempel i den här kyrkan här (*i den förort vi fikar*) varje vecka ett visst klockslag får vi mat.

Gäller det bara papperslösa, eller kan vem som helst komma?

Vem som helst. Vi gick dit med några landsmän som sa att där behöver man inte betala. Sedan andra dagar då äter vi i en annan kyrka. Där kan man äta även på andra dagar. Och sen finns det "Calcuttasysterarna" som också ger oss mat.

Har dom också fasta dagar?

Ja.

Så man måste resa en hel del för att få äta?

Ja, om man inte har månadskort tar man sig ingenstans. Ta mig till exempel. Vi är fyra och vi har två månadskort så två får åka och två stanna, två får åka och två får stanna. Vi klarar oss alltid.

Och dina söner, hur gamla är dom?

En är sjutton och den andra tjuogoett.

Och har dom fått jobb?

Nu, sedan några veckor tillbaka får dom timmar här och där, men tänk dig tio månader utan jobb!

Men hur har ni kunnat överleva?

Pengarna som vi får som asylsökande och sen varje kväll efter klockan fyra går vi ut och samlar ölburkar och detta har hjälpt oss mycket.

Och din mamma. Hur gammal är hon?

Hon är 64. Hon är van att vara hemma, men här vill hon inte vara ensam instängd i huset, utan hon brukar följa med mig för att samla burkar och bara promenera.

Och...sen, kläder har vi fått av kyrkorna också...vinterkläder, sommarkläder...kyrkan har klätt oss (Skrattar).

Detta är ett land som har och som ger, men i mitt land är det omöjligt. Där kostar det. Om du inte har så har du inte, men här finns det möjligheter.

Hur hittar man dom där ställena? Är det kompisar eller?

Ja, vänner...landsmän. Som man träffar på tunnelbanan. Ibland sätter vi oss och pratar.

Känner ni igen varandra?

Ja, vi känner igen varandra. Vi latinos...man lyssnar och hör, och så närmar man sig. Frågar, är du latino, så presenterar man sig. Vilket land kommer du ifrån? Jag är bolivian. Och...så börjar man prata, men det finns alltid avundsjuka.

Mellan latinamerikaner finns den där avundsjukan, man måste marknadsföra sig (skrattar) Så måste man göra, det är enda sättet och så får man kanske ett jobb.

Har du fått avslag på din asylansökan, eller vad har hänt?

Jag väntar. Men mina söner har fått avslag. Dom sa att dom inte...Dom har redan blivit av med den ekonomiska hjälpen. Och...det är bara jag som fortfarande är kvar i processen.

Dom har fortfarande inte sagt något, men min advokat har sagt att dom inte ger asyl till bolivianer. Och att dom inte kommer att ge mig asyl. Så jag väntar...vilken sekund som helst kommer mitt avslag.

Jag vill att dom lyssnar på oss. Det har dom inte gjort än. Du vet...det finns en motsägelse i detta. Jag har analyserat det hela litet...till en landsman gav dom arbetstillstånd, dom fyra siffrorna. Och efter tre månader fick hon avslag. Vad är det som händer? Motsägelser. Och hur håller dom på med oss på den där nivån?

Det finns lagar och regler, men också möjligheter att tolka reglerna. Men samtidigt finns det ju regler, som att från vissa länder ger man inte folk asyl.

Ja, det känns som att det bara handlar om tur. Det innebär en sån oerhörd frustration...en förtvivlad frustration, och när man sitter där i sitt rum vet man inte vart man ska ta vägen.

En ofattbar förtvivlan. Vi lever förtvivlade, jag och mina landsmän. Vad är det som händer med oss? Jag vet att alla har sin historia och att varje historia är olika och vi har olika skäl att vara här, men det vi har gemensamt är att vi vill arbeta. Vi vill arbeta och tjäna det här landet för vårt land ger oss ingenting.

Jag tror att vi...jag tror att det saknas förståelse för fattigdom i Sverige. Vad verklig hunger innebär och därför är det så svårt för många att sätta sig in i hur det är när du inte har mat till dig själv och dina barn. Och att, som du sa...när man inte kan överleva på det man har måste man fatta ett beslut. Det är nog svårt att sätta sig in i för många som oss som är födda här i Sverige.

Jo, det verkar saknas förståelse för den verklighet som vi lever i. Det är svårt att förstå. Det finns många av mina landsmän som ...ibland reser vi långt för att arbeta och vi dricker inte ens ett glas vatten. Vi återvänder vid fyra, fem på eftermiddagen och det lilla vi har äter vi.

Så därför...vi vill arbeta och tjäna det här landet. Vi vill vara här och arbeta. Det är därför vi har rest så långt från vårt hemland. För vårt eget land är en demokrati mellan citationstecken. Om du läser tidningarna och ser nyheterna så ser du att de slåss. Politiker, politiskt aktiva, det är så många politiska konflikter. Medan dom slåss på avlönad tid, så dör befolkningen av svält. (tystnad)

Får jag fråga hur gammal du är?

(skrattar) fråga vad du vill du! Jag fyller femtio i år.

Du ser yngre ut (Maria har inte ett grått hårstrå...)

Jo, men jag fyller femtio år, och har varit änka i 19 år.

Vad arbetade du med i ditt hemland?

Jag är förskolelärare, det är min inriktning, men jag har alltid varit nyfiken och otålig och har alltid varit intresserad av folkbildning, så jag studerat vid sidan av på universitetsnivå och ...

I Bolivia finns universitet, men beroende på vilken stad du arbetar och studerar i så kan det vara så att en examen inte fungerar i en annan stad. Det är ju i samma land. Det borde vara ett och samma system i hela landet. (upprörd)

Jag har haft mina svårigheter, men jag är väldigt vetgirig, och jag har även läst ungdomskultur, läst psykologi, även vuxenpsykologi. För min egen skull, av personligt intresse.

Jag har alltid läst mycket. Jag har nästan aldrig köpt en bok själv, för jag har aldrig haft pengar.

Sen är det musiken. Jag lever för musiken. I mitt land har det varit svårt, men jag har pressat mig själv. Gått till biblioteket och kopierat böcker. Och när Internet kom har jag haft ännu bättre möjligheter till utveckling och att lära mig. Jag vill lära mig saker. Det är viktigt att fortsätta lära sig nya saker.

Och dina söner, vad vill dom göra?

Mina söner känner sig just nu oerhört frustrerade, eftersom dom trodde att dom skulle kunna komma hit och få studera språket. Och sen vill dom studera, till exempel min nittonåriga son, han hade redan börjat läsa på universitetet till gas och petroleumingenjör.

Men jag klarade inte av att låta honom avsluta sina studier. Min äldste son hjälpte till oerhört mycket, han är elektronikingenjör i mitt hemland Bolivia. Men till slut räckte inte mina pengar och jag ville först åka hit själv och arbeta, men mina söner ville inte låta mig åka själv.

Vi åkte för att arbeta alla tre och om vi hade möjlighet att studera så skulle vi göra det och arbeta alla tre. Vi hade en annan vision som var totalt motsatt det som har hänt mina söner här.

Dom känner sig oerhört ledsna för dom ville studera. Dom ville verkligen studera. Ja, ibland städar dom som jag, villor. Ibland gör dom det, ibland inte...

Och vilken bild hade ni av Sverige innan? Vad hade man sagt om Sverige?

Som gjorde att jag kom hit? Min man dog för många år sen. Och jag lämnades ensam med mina tre söner och jag hade dom med mig till marknaden.

Och en dag såg jag en gringita (utlänning) som ville köpa en hel melon, men som inte kunde kommunicera det till försäljerskan, som bara talade quechua.

Så jag närmade mig. Jag talar quechua för det är mitt hemspråk. Så jag sa, flickan vill köpa hela melonen och det är ju bara bra för dig. Och då förstod försäljerskan och gringan talade litet spanska. Hon var från Sverige och på rundresa i hela Latinamerika. Och jag la mig i. Och hon tackade mig. Och jag sa, ingen orsak. Och att jag närmat mig för att det är så ovanligt med utlänningar där jag kommer ifrån.

Svenskan sa att hon hette Kerstin, Kristina eller nåt sånt. Och då frågade jag vad hon gjorde i Sucre, och hon berättade. Och hon var mycket nöjd. Och jag frågade om hon gillade mitt land och hon var mycket nöjd. Jag sa då, men du som kommer så långt ifrån, dit land borde vara mycket vackrare än mitt.

Då berättade hon att hon bara skulle stanna två dagar till innan hon skulle resa till Brasilien, sen till Argentina och sen återvända.

Och jag sa, Vad bra, men var bor du? Och hon sa ett hotell. Då sa jag men kom och hälsa på i mitt hus. Det har inga moderniteter men jag ska ta väl hand om dig, och jag tycker så mycket om att prata.

Det är så spännande att få veta om andra kulturer, och det verkade som att hon tyckte likadant. Och då sa hon: När jag kommer tillbaks ringer jag dig. Och så skrev jag min adress. Och vi sa hej då.

Och hon kom tillbaka till Bolivia den trettioförsta oktober och knackade på vår dörr. Och mina söner kände igen henne, och sa, mamma den söta tanten är här.

Vi tycker att folk som har ljust hår är så vackra. Och jag bjöd in henne.

Efter det sa jag imorgon firar vi dom dödas dag, så kan du inte följa med mig dit? Och så får du se katakomberna, och vi kan äta litet traditionell mat.

Och om du vill kan vi gå. Hon duschade och bytte kläder. Och hon var oerhört ömsint mot mina söner.

Din man då, frågade hon. Hon hade sett foton av honom. Jag berättade att han hade dött två år tidigare. Då blev hon väldigt förvånad eftersom hon såg mig med mina tre söner och den minsta på två år, en på två och ett halvt år och den äldste på fem. Och så sa hon, vad sorgligt, och så satt vi och pratade.

Jag tog med henne på utflykter och så skapades en relation, och en vänskap. Och så pratade vi och hon berättade att: I mitt land är det inte så. Så berättade hon för mig hur det var i Sverige.

Att barnen ges möjligheter, att man tog dom till dagis att man lät dom gå i skola. Att staten gav dom pengar för mat och kläder. Och jag sa att här har vi ingenting. Att jag arbetar deltid för att halva tiden måste jag vara med dom och att det var svårt.

Hon såg det, och sa att när jag åker ska jag inte glömma vår relation, jag ska skriva till dig. Och sanningen att säga, vi brevväxlade under flera år. Ibland skickade hon litet pengar och sanningen att säga, hon är orsaken att jag kom hit.

Jag hittade en oerhört bra vän. Jag berättade för henne och hon gav mig råd, om mina söner. Hon kom alltid ihåg pojkarnas födelsedagar och skickade tjugo dollar, tio dollar.

Ofattbart!

Ja, ofattbart! Förstår du att jag hade hittat en sån person. Och i en livssituation där jag verkligen behövde det så träffade jag henne. Men sen sa hon att hon skulle återvända. Men hon fick nån slags cancer om det var i hjärnan, så hon dog.

Men jag har alltid tänkt på Sverige som ett land som ger möjligheter åt alla; barnen, dom gamla och kvinnorna. Och hon berättade en massa saker, och det var orsaken till att jag åkte hit. Jag har alltid tänkt att jag ska hit. Men jag hade inte en tanke på att man bara pratade svenska här (*skrattar*) Och att jag inte skulle kunna ett ord!

Nej, det är svårt och det är ju sådär att när man kan litet så klarar man sig bättre.

Ja, det är klart. Men livet gjorde så att jag hamnade här, direkt. Det är svårt, men inte omöjligt. Inte för mig på något sätt så vill jag känna mig nyttig i det här landet. Jag vill tjäna det här landet.

Och nu. Arbetar du för ett företag?

Jag arbetar på ett städföretag som ringer mig ibland. Till exempel så ringde dom i söndags och sa att dom hade tre timmars arbete för mig på tisdag, och i morgon har jag tre timmar till. Jag känner mig nöjd med mina tre timmar för det är bättre än inget. Det är klart att det är litet...Jag skulle vilja jobba fler timmar, ha ett schema, känna mig trygg på jobbet.

Och lyckas ni alltid få ihop pengar till hyran, eller måste ni bli skyldiga dom ni hyr av?

Det första vi gör är samla ihop pengar till hyran och våra två månadskort. Sen har vi bara småpengar kvar (*skrattar*). Men det finns inget att välja på. Därför vill vi...och ber vi...om det jag sa. Vi har funderat på att skriva ett brev till regeringen och säga att vi vill jobba, ingenting annat. Jag bönar och ber att dom ska ge mig ett arbete. Vi vill ha arbetstillstånd.

Är du ofta rädd när du är ute, eller känner du dig lugn, eftersom du fortfarande är i asylprocessen?

Jo, när vi kom hit talade våra landsmän, som var oerhört rädda, om för oss att vi inte skulle gå hit och inte dit, för då tar polisen dig. Gå på andra ställen.

Och då var vi rädda, men med tiden har jag träffat landsmän som har levt här i tjugo år och dom säger att: Neej, det är inte så.

Så det är ofta så att våra egna landsmän, berättar och överdriver, kanske för att skrämmas. Men man måste trotsa rädslan och för varje gång känner man sig lugnare. Sanningen är den att jag känner mig oerhört lugn här. Om nån säger att jag måste åka till ett ställe så tittar jag på kartan och kanske tänker: Åh, det var långt borta. Men så säger jag mig själv, jag ska åka, och så åker jag och...nej, jag är inte rädd.

Vad bra. Du är organiserad här i Sverige. Hur kommer det sig?

Först kom jag till Västerås till en landsmaninna. Men efter ett tag så kunde jag inte vara i huset, så jag åkte till Stockholm själv. En pojkvän till en annan landsmaninna

kom och hälsade på och han var från Stockholm och jag bönade och bad att han skulle ta med mig för jag kunde inte vara kvar i huset.

För...det fanns knappt nåt att äta, rummet var pyttelitet. Det fanns bara en säng för oss alla fyra. Och de sa hela tiden att det finns inga jobb här. Varför har ni kommit hit, det är bättre att ni återvänder hem. Ni har bara kastat bort era pengar.

Det var tvärtemot vad jag hört, så jag mådde dåligt. Sanningen är den att jag inte kan återvända. Jag har lånat så mycket pengar och om vi återvänder så kanske vi åker direkt i fängelset, så mycket pengar är jag skyldig. Det går inte att spara där.

Jag tjänade hundratjugodollar i månaden som lärare. När jag hade jobb. Och vem skulle kunna ge mig jobb där, ingen.

Därför, när hennes pojkvän var där en helg så tjatade jag och tjatade, snälla snälla. Så mycket att han till slut tog med mig, vi reste i buss och kom hit.

Och han var oerhört allvarlig och sa inte ett ord till mig. Jag bönade och bad igen, snälla snälla, låt mig få stanna i din lägenhet ett par veckor. Jag ska inte röra nåt från frysen men låt mig låna ett par nycklar så jag kan sova nånstans.

Och så satte jag mig utanför kyrkan och väntade och så kom några landsmän förbi, och några chilinare och peruaner. Och jag satt där från tio på morgonen till fyra på eftermiddagen. Det var så jag fick veta att man kunde träffas i kyrkan och där lärde jag känna två bolivianska kvinnor, och så började mitt nya liv.

Visst jag kände mig sorgsen att jag inte kunde hitta nåt jobb. Då stötte jag ihop med Nancy som sa att jag skulle följa med till en fackförening som hjälper till jättemycket. Och så fick jag adressen.

Hon frågade om jag hade varit i kontakt med migrationsverket, och det hade jag inte. Jag visste ingenting men hon hjälpte mig och förklarade litet. Och jag började gråta över att mina söner och min mor var i en annan stad.

Och så lärde jag känna henne och genom henne Ruben, som är en sann humanist. Mycket fin. Han ger all sin tid åt oss och har inte tid för sig själv. Han är som en pappa för oss alla. Han lyssnar på våra problem. Jag tror inte många av oss har någon annan och Ruben lyssnar på alla våra problem.

Han hjälper oss, gör kartor så att vi ska hitta, ger oss mat och ger oss svenska lektioner. Och jag tänker att vi verkligen haft tur som träffat på en sådan fin människa.

Ibland kan jag undra över vilken fantastisk tur vi har haft som har träffat på en sådan människa. Jag kan få min post dit gratis. För några av mina vänner betalar femhundrakronor för att ha en adress. Han har lyssnat på oss, hjälpt oss när vi behövt, jag vet inte...En sannerligen god person,

Han har hjälpt oss mycket mentalt, höjt vår självkänsla, hjälpt oss...det är inte det vi egentligen vill, men vi behöver moraliskt stöd. Några av oss lever instängda, några av oss är förtvivlade. Men han har lyssnat när vi har haft problem. Och för mig personligen har det betytt oerhört mycket när jag känt mig osäker. Men nu känner jag mig säker, mycket mer självsäker.

Det märks på ditt sätt att röra dig.

Ja, ja, jag är säker. Jag känner mig bra, och jag ...vill ha möjlighet att arbeta i det här landet.

Om du skulle behöva läkarhjälp, vet du hur du ska göra?

Ja

Dina landsmän?

Jo, och jag har dessutom rätt till läkarvård i Fittja. Jag har varit där och är mycket nöjd med den hjälp jag fått. Jag har haft två mycket allvarliga attacker (*vet inte riktigt vad hon menar*) Jag äter också medicin för min sköldkörtel. Jo, jag är mycket tacksam och nöjd att jag fortfarande har rätt till läkarvård.

Vet du vart du kan gå sedan?

Jo, Ruben har gjort en karta. Och har erbjudit sig att följa med. Han har tid för alla.

Mina söner har gått till Röda Korset. En av mina söner har haft kraftig huvudvärk. Och varit förtvivlad. Jo, jo vi vet. Men jag vill att mina söner ska känna sig trygga så jag måste vara ännu mer trygg så att dom också känner sig trygga.

Hur är det i rummet ni bor i? Kan ni röra er fritt i lägenheten?

Jo, vi har ett rum, men vi har också tillgång till köket.

Ni känner inte att ni stör?

Sanningen att säga i den första lägenheten var vi sjutton personer. Det säger jag dig, den förtvivlan man känner då...

Hur många rum var den på? Här pratar man om rum.

Det var en trea. Först var det vi fyra och ägarinnan och hennes familj, åtta totalt. Jag accepterade detta för...men sen när vi var sjutton...

Vad tog dom betalt?

Samma...ettusenfemhundra ..

Per familj?

Nej, per person. Och det fanns bara en toalett till alla. Det är därför jag talar om att det är en handel med oss.

Otroligt fräckt

Ja, föreställ dig...det var därför jag inte stod ut och jag letade och letade. Och jag hade en oerhörd tur. Detta är också en tre, men här bor bara en pappa och hans son och vi. Så vi känner oss lugna. För pappan är jättebra. Han studerar...Jag lagar min bolivianska mat och några gånger har jag bjudit honom på mat och han tyckte det var jättegott! Han är mycket nöjd.

Vilket land är han ifrån?

Han är peruan. Så jag har bjudit på min bolivianska mat, men vi har en bra kemi, vad gäller familjerna. Vi har haft väldig tur. Nu känner jag mig mycket lugnare. Vi har varit där sen april.

Vad gör du när du förlorar hoppet?

Musik. Jag sätter på musik och så dansar jag.

Vad gör dina söner när dom inte jobbar?

Ibland får dom låna datorn. Och då chattar dom med sina vänner. Och är överlyckliga.

Har ni något socialt nätverk här? Går ni på fester ibland?

Inget sånt, nej, nej...sönerna vill gå, men för att gå på tillställningar som dans måste man ha pengar och vi har inte pengar. Vi kan inte gå. Utan pengar tar man sig ingenstans här.

Men vi går till en kyrka och där har dom fått litet kompisar så dom brukar spela fotboll på helgerna. Ibland går vi ut och promenerar allihop. Det är vackert här. Vi går till vackra ställen.

Det var sista frågan... Tusen tack!

Intervju med Johnny, 40 år, från Bolivia av Liz-Marie Nilsen

Vi sitter på Söder på en uteservering.

Kolla...Jag är inte den ende. Jag har massor av vänner här i Sverige.

Johnny frågar om jag spelar in. Jag svarar ja och frågar om det är ett problem.

Jag vill inte att mitt namn kommer med, det är det viktiga. Jag vill ha med det jag säger. Jag tror att i det här landet, ja jag känner inte till så många andra länder så jag får ju prata om det här landet. Jag har ju rest i Europa förut, men som turist. Det är bara Sverige jag känner till som "illegal". Och här har jag varit i två år, två och halvt. Och jag har lagt märke till att det är svårt att få vänner i Sverige som är svenskar. För jag tror att vi som är illegala, utan papper, vi finns inte i det här landet. Jag tror inte någon vill bli vän med någon som lever så. Jag känner, eller kanske inte så mycket jag, men människor berättar saker för mig. Ibland mycket tuffa saker, som tack och lov inte hänt mig för jag har haft tur. Men det är svårt att skapa kontakter med människor. Till exempel på arbetsplatserna så befinner vi oss på en kant och resten på en annan. Det är tydligt. Man lägger märke till det. Jag tror att överallt där du jobbar så vet folk att du är illegal. Alla vet. Alla.

Jag har arbetat på hotell också ibland. Och där märker man att alla lägger märke till att du är utan papper. Jag har inte haft några dåliga erfarenheter. Jag kan nog säga att mina bästa vänner och de jag har bäst relation till är svenskar. Det är ju en motsägelse i det jag säger. Kanske skulle det kunna bero på att jag tycker om att prata. Att jag gillar att ta kontakt med människor, jag isolerar mig inte. Men det finns många andra som gör detta. Som låser in sig. Jag vet inte hur jag ska förklara...

Jag förstår.

Jo, du förstår. Så ärligt talat jag har fått höra mycket. Många har berättat. Jag har en kompis, som också arbetar på byggen och han säger: Johnny, svenskarna pratar aldrig direkt till mig. Det är som att jag inte existerade. Det skulle ju så klart kunna vara språkförbistringen också. Att man inte förstår varandra. Jag, med det lilla jag kan, jag har haft otroligt fina svenska vänner. Trevliga, sympatiska, men bara mellan citationstecken, kanske är de egentligen bekanta. Jag har kanske mer riktiga vänner bland latinosarna. Det är en milsvid skillnad mellan latinamerikaner och européer. Det är en stor kulturchock! Och det är svårast är det att du inte kan kommunicera. Att du inte kan säga till en person, exempelvis på arbetsplatser här där dom hela tiden kallar dig "amigo" Jag brukar säga: vet du vad? Jag heter Carlos. Jag är Carlos. Jag tycker inte om när dom säger amigo. Jag har ju också ett namn brukar jag säga, och då börjar dom förstå litet.

Svenskar säger "Hej Amigo"?

Ja jämt. "Kom amigo" Amigo, amigo... jag gillar inte det. Men samtidigt så vet dom ju inte ditt namn och då är vet väl det enklaste för dom. Hej amigo...amigo...

Jo, Sverige är svårt och i en storstad som Stockholm.

Jo, utöver språket som är svårt för oss så lever vi i en storstad.

Vad vill du att jag kallar dig i intervjun?

Du kan kalla mig vid mitt riktiga namn; Johnny. Det finns så många Johnny så det är inga problem.

Och hur gammal är du?

Jag är 40 år.

Och vilket land kommer du ifrån?

Jag kommer från Bolivia

Och hur länge har du varit här?

I Sverige har jag varit två – nästan tre år.

Och där i Bolivia, har du familj?

Ja, jag är frånskild. Jag har en mycket annorlunda situation än många andra. Jag kom för att jag skilde mig. Jag kom inte för att jag behövde för min ekonomi. Jag skilde mig. Jag jobbade på landet. Jag arbetade under sex års tid i ett projekt. När projektet avslutades återvände jag till La Paz och vi skilde oss. Och eftersom mitt projekt var slut och jag var skild hade jag inget annat som band mig än mina barn. Och som av en tillfällighet stötte jag ihop med en gammal barndomsvän till mig på gatan i La Paz. Han är en mycket god vän. Han har bott i Sverige i nästan 20 år och är gift med en svenska. Och jag berättade hur jag mådde. Att jag var nyskild och då sa han, men du varför kommer du inte till Sverige? Jag hade aldrig varit i Sverige. Jag har varit i Tyskland och Spanien. Och han sa att du kan väl komma och stanna ett tag, och se hur det är. Och du kanske - jag är agronom - kanske kan försöka ta en magister eller nåt vid universitetet. Och då fick jag ett visum på tre månader och jag började kolla upp Sverige på internet, och jag blev helt tagen, framförallt av sommaren. Så otroligt vackra bilder! Vackra kvinnor. Ja, det är sanningen. Jag kom och min vän kunde inte möta mig, men jag känner andra som bor här och då fick jag bo hos dom. Så det är hur det började, mitt liv i Sverige.

Vilket datum kom du?

Litet före midsommar. Och det var ju därför jag kom. Och när jag kom till Sverige.. blev jag helt förälskad i landet. Jag tycker så otroligt mycket om Sverige. Jag känner mig som hemma, skulle man kunna säga. Jag mår mycket bra i det här landet. Jag är verkligen tacksam att jag fått möjlighet att lära känna Sverige. Sättet man bemöter folk på...ja, allt! Det har varit lätt för mig att anpassa mig. Mitt enda problem är mina två barn. OM det inte hade varit för dom hade jag stannat här. Jag skulle vara lycklig! Men jag har två barn i Bolivia. Om jag hade varit ensam hade det varit annorlunda. Då hade jag kunnat säga att detta är mitt land! Jag skulle inte tänka två gånger innan jag bestämde mig för att stanna.

I vilket fall som helst, när jag kom hit var min plan att studera och fixa mina papper och jag blev helt frustrerad för det har verkligen inte varit lätt. Vad gäller mina papper har jag dom inte, och för att kunna studera på universitetet måste man kunna språket. Och för att arbeta måste man kunna språket, så jag, jag bad om asyl (Skrattar besvärat) Ja, det är väl inget att skryta om. Men jag sökte asyl, och hela processen tog väl två år och under den tiden fick jag aldrig ett arbetstillstånd.

Asylsökande, men utan arbetstillstånd?

Ja, jag fattar inte varför. För det var en tjej som intervjuade mig och hon var på så otroligt dåligt humör. Och jag har tänkt att det är därför jag inte fått arbetstillstånd. Jag har aldrig haft det.

Bad du om ett arbetstillstånd också?

Ja, jag skrev brev, jag bad och sa att jag måste få arbeta för att kunna överleva. Om jag kan arbeta lagligt kan jag också hjälpa till lagligt. För jag kan inte leva här i två år utan att arbeta. För det som du får från Migrationsverket, på det kan du inte leva.

Ja, vad är det? 1800 kronor per månad?

Ja, 1800 kronor och med det ska du betala hyra, mat, månadskort och öl. (Skrattar) Och allt går till öl! (Skratt) Nej, med dom pengarna måste man ju bara jobba. Jag vet inte om Migrationsverket eller regeringen vet om det här? För det är ofattbart hur dom har tänkt sig att man ska överleva, Jag tror ju att dom vet. Så därför, alla som är i samma situation, som vill arbeta. Och vill arbeta lagligt. Vill hjälpa till och betala skatt. För när du är illegal och utan arbetstillstånd så lider du en hel del. Det får konsekvenser. När du är illegal har du inte någon rätt att tala. När man kommer till en arbetsplats så är det första dom frågar om vi har våra papper och vi säger alltid ja, alltid ja. För utan papper så ger dom dig inget arbete. Och det är överhuvudtaget inte lätt att få jobb när du inte pratar svenska, men om du lyckas få tag i något är det första dom frågar efter, dina papper. Då får man bara säga, Okej jag tar med mig dom imorgon. Vad bra säger dom då, ta med dom imorgon. Och så håller du på så länge det går. Dom vet ju så klart också att du inte har.

Frågar dom bara för att fråga då eller?

Exakt, det är ett sätt att gardera sig ifall det händer något. Då kan dom säga, men han sa att han hade papper. Fast dom vet att man inte har papper. Och med tiden kan du visa att du är bra på att arbeta. Om du arbetar bra glömmer dom att du inte har papper, men det innebär också att när det är dags för dom att betala, så gör dom en massa avdrag. Och sanningen är den att pengar väl inte är allt. Jag gillar att jobba och ha ett sammanhang, men samtidigt är det viktigt att man får betalt. Och du ska veta, jag har förlorat ofantliga summor på dom där avräkningarna som dom gör för ditten och datten. Och jag kan inte göra något. Jag är illegal och kan inte göra något. Jag har tillbringat i runda tal två år i den här situationen och jag har skrivit mängder av brev till Migrationsverket. För du är legal, men det är mellan citationstecken legal för du kan inte jobba och försörja dig. Så, jag skrev mängder av brev, och min vän, som jag berättade om och hans fru har hjälpt mig. Jag har skrivit på engelska, svenska och spanska. Men de har sagt att man inte kan få det. Och jag har fortsatt arbeta. Jag har gjort allt. Jag har diskat, byggt och nu så sätter jag tak, jag har städat, vad har jag inte gjort. Jag har verkligen lärt mig.

I mitt hemland kunde jag inte ens bädda sängen själv. Jag hade aldrig behövt. Och nu har jag lärt mig laga mat och jag kan lova att jag lagar mycket god mat. Så jag utvecklas i den här situationen. Många har frågat mig, men Johnny, varför gör du det här. Hur står du ut att leva så här, men sanningen är den att jag vet inte vad jag ska svara. Jag älskar det här landet och jag tror inte att jag skulle kunna återvända till

mitt hemland. Det enda som kan få mig att återvända är mina barn. Samtidigt är det mina barn som får mig att stanna för det är en annan livsstil.

Du som har rest i Latinamerika vet ju. Kanske du kan förstå. Bolivia är ett av dom vackraste länderna på jorden. Det är fantastiskt, helt olikt alla andra latinamerikanska länder. Men, vi behöver... jag vet en journalist som en gång frågade mig: Carlos men hur löser vi detta. Vad är lösningen? Jag tänker och tänker, ett land som är så rikt på naturtillgångar som Bolivia. Jag brukar tänka att det börjar med att man betalar rätt priser för det man köper. Att i-länderna inte bara tar utan att betala det man ska. Det skulle vara början på en ny början. Det råder en dödlig korruption.

Och med Evo Morales?

Jag vet att det är en bra president! Det kommer att förändras nu. För första gången på riktigt.

Får jag fråga vad du gav för skäl till att söka asyl här i Sverige? Vad sa du?

(Skrattar) Sanningen är den att jag skäms lite för detta. Men jag har svårt stoltheten och försöker inte tänka på det. I början när jag fick pengarna från Migrationsverket var det enda sättet att överleva. Jag hade ingenting. Förstår du? Jag var tvungen att söka asyl av andra skäl. Jag hade inga pengar kvar och jag fick inget jobb, så jag var tvungen för pengarnas skull. Innan asylen var jag illegal. Jag sökte asyl för pengarna var nödvändiga och till stor hjälp. Dom där 1800 kronorna.

Vilken historia berättade du? Vad gav du för skäl?

Det är inte så att jag hittade på. Jag har alltid jobbat på landsbygden. I Sverige finns rasism men i mitt land är rasismen mycket värre, man kan inte jämföra. Det var därför jag blev agronom. Människor på landet har varken ljus eller vatten så därför arbetade jag jämt på landet och har alltid tänkt och försökt få dessa människor att organisera sig. Om man organiserar sig har man en möjlighet. På den tiden fanns inte de jordlösa rörelse. Det är en stor organisation i Bolivia som först föddes i Brasilien för människor som inte hade egen mark att odla på. I Santa Cruz finns stora arealer och ett fåtal som äger allt. Och stora grupper som inte har något. Så jag har alltid försökt tala med människor och förklara att enda sättet att få någon att lyssna på sig är om man är många och agerar.

(Han berättar här vidare om var han arbetat och om skogsavverkningen av ädelträ, om indianorganisationer etc. Och om korruptionen).

Jag ägnade mer tid åt att organisera folk än att göra det jag egentligen skulle göra. Så mer och mer av mitt arbete blev organisering, så jag fick sparken från projektet. Jag hade inga problem att få nya jobb för jag har jobbat länge och har mycket kontakter. Men jag ville bara iväg, eftersom jag hade skilt mig. Jag hade en tuff situation. Vad gäller historien, så ljög jag inte, men jag har inte blivit särskilt förföljd. Ingen har försökt döda mig, men jag har skruvat till den sanna historien om mitt liv och mitt arbete, bara litet grann. Jag har sagt till min vän där jag bodde, men han sa att du måste ju för att överleva.

Väntar du på det slutgiltiga svaret nu?

Nej, jag har redan fått det slutgiltiga avslaget. Man skall kunna säga att jag fick det för sex månader sedan. Jag fattar inte att jag fick det för jag hade mängder av bevis

på papper att det jag sa var sant. I det kollektiv jag arbetade så pratade jag med folk som arbetade med mig och de ville hjälpa mig och därför skickade dom massor av papper så jag hade en bra historia, mellan citationstecken. Men det fungerade inte. Och det gick åt fanders och jag fick ett brev där det stod att min historia inte stämde. Så jag är illegal. Jag bor inte i det här landet.

Och hur kan du hjälpa dina barn ekonomiskt där i Bolivia?

Jag arbetar här och jag klarar mig bra på det. Jag skickar pengar varje månad. Och jag behöver inte så mycket här. Jag är inte den typen som måste konsumera en massa. Och det är inte heller så att jag kommer att kunna lägga på hög. Det jag tjänar gör jag av med. Jag kan skicka pengar till mina barn och jag lever bra. Jag lever ganska normalt. Jag har inte mer än 5000 på banken. Så det är inte så att jag kan åka hem och köpa mig en bil. Nej, det fungerar inte så. Jag känner många som kommer hit och arbetar femton timmar per dygn och lever som råttor och bara arbetar och arbetar. Efter två år återvänder dom och startar sina företag hemma sen, men det är inte min grej.

Det finns ju också många som är tvingade att stanna här för att dom inte kan återvända eftersom dom har barn att försörja i sina hemländer och inte kan göra det hemma.

Jo, jag känner ett par. Jag bor i en tvåa och jag kan inte ha den själv så jag bor med en kompis och ett par. Jag och min kompis delar ett av rummen och paret det andra. Det här paret är från Bolivia och dom har två barn och bor här. Det ena barnet bor hos mamman till kvinnan. Det andra barnet hos en syster. De skickar pengar varje månad. Jag försöker säga till dom att det bästa vore ju om barnen kunde leva tillsammans med sina föräldrar. Men jag förstår samtidigt. Jag har ju mina barn som lever med sin mamma. Hon är en fantastisk mamma. Jag vet att dom har det bra hos henne. Jag pratar med dom minst en gång per vecka och dom har det bra. Inte dåligt. Men jag hör alla historier.

Sen jag kom till Sverige har jag flyttat 20 gånger. Och jag har bott med många andra som berättar. Jag är bra på att lyssna. Och dom berättar om sina barn. Hur dom är hos folk där dom inte har det bra. Och dessa människor kan inte återvända. Dom tjänar för lite.

Det finns människor som har betalt sina resor med sina hem. Och först måste man betala till banken. Och det finns många som, ja, det är inte som man trodde.

Jag har ju känt en hel del bolivianer som återvänt och berättat hur det är i Sverige. Att man får allt! Du kan tänka dig, det är ju skillnad om man är fattig. Där tjänar dom 60 bolivianos om dagen och här lika mycket i timmen. Så allt detta berättar dom. Många har kommit hit med falska förhoppningar och fått erfara att dom får jobba hårt för sina 70 kronor om dagen.

En del säger; Johnny, du vet där hade jag tid för allt jag ville göra. Men här bara jobbar jag. Det är inget liv. Jag lever inte. Det är en helt annan rytm. För många blir det ett hårt slag och man tänker att man bara ska jobba så man får ihop till sin hemresa som kostar runt 3000 kronor och så drar jag. För där har jag min fru och mina barn. Tidigare kom det massor av bolivianer, men nu med det här nya systemet

med visum så blir det som en mur för en del. Många har insett att det inte är så fantastiskt här som dom trodde.

Jag har stött ihop med folk som köpt falska pass och dom betalar en hel del för det.

Exakt. Jag har träffat en hel del peruaner här som tidigare köpt bolivianska pass, och eftersom mitt land är korrumperat så har dom fått betala 1000 dollar och fått sitt pass. I slutänden är det många som kommer hit och upptäcker att det inte alls var som dom trodde. Och sen finns det andra som trivs. Det där beror nog lite på hur du själv väljer att ta dig fram. Jag är en person med stor tillit till livet. Det som jag sa till dig att jag skilde mig och sen krockade med min kompis på gatan, för mig är det inte nån tillfällighet. Jag tror inte på slumpen. Jag tror att det finns en anledning att jag är här.

Funderar du på att återvända?

Jo, sista tiden har det varit så. Jag har ju varit här i nästan tre år. Och det jag tjänar här, jag skulle tjäna ungefär det samma där. Men jag kan inte återvända till mitt hemland. Det känns som att det skulle bli svårt att anpassa mig till livet där igen. Jag stannar just nu för mina barn. Jag skulle verkligen önska at dom fick lära känna den här livsstilen. Min son, ganska nyss så träffade jag en doktorand som är god vän med min tidigare fru. Hon sa att jag skulle ta kontakt med honom. Jag gjorde det och han sa att det bästa du kan göra för dina barn är att ta hit dom. Ta hit dom. Så kan du försöka doktorera eller ta en magister här.

Tror du att dom kan göra det här?

Det är inte lätt att få stipendier, men man kan få det, Och man får studiemedel här, tillräckligt för att du ska kunna studera. I mitt land betalar du både universitet och levnadskostnader. Jag har varit på massor av intervjuer. Jag har kontakter och telefonnummer, men jag kan försöka lämna in min sons papper på universitet hemifrån. Han är mycket duktig och det går bra för honom, så kanske skulle det vara möjligt för honom att komma hit och studera.

Och din familj. Du har utbildning, Din familj, vad för bakgrund har du?

Min pappa var ekonom och min mamma var hemmafru. Vi tillhör medelklassen. Vi hade inga problem med ekonomi. Vi har inte det. Som jag sa, jag kunde inte bädda min egen säng när jag kom hit.

Skulle du kunna leva på samma ekonomiska nivå om du återvände nu?

Jag tror att om jag återvänder så skulle jag om jag fick ett jobb ha samma situation som här. Tror jag, jag har ju varit här i tre år och förlorat kontakten med en del gamla kollegor, jag tror inte det skulle vara några problem. Men jag är lite rädd för att återvända. Jag tror det är en annan sak som håller mig kvar. Min tidigare fru är psykolog. Och det går bra för henne också, så det är inga problem. Samtidigt är jag rädd för att om jag återvänder och inte får ett jobb igen så kan jag ju inte bidra med det där lilla extra åt barnen. Vad händer om jag inte får ett jobb med en gång. Då kanske min son måste byta universitet. Så jag är mittemellan allt. Men förhoppningsvis kan min son få ett stipendium hit och får jag hit min dotter också, då behöver jag inget annat.

Men nu, hur har du levt?

Jag bor i en två och den kostar 4500 och vi delar på det så jag betalar runt 1300 i månaden. Vi lever bra.

Så du har ett riktigt kontrakt?

Jo, jag har haft tur. Killen som hade lägenheten fick ett mycket bättre kontrakt så han ringde mig, så det är som mitt eget. Fantastiskt! Det är bara genom kontakter.

Jag har hört exempel där man bott 17 personer i en trea.

Ja, visst. Jag har haft tur. Maximalt har jag delat rum med en. Men jag vet att det finns fall där man går i skift om sängarna, man delar månadskort. Så är det många som lever.

Varför tror du folk "väljer" att leva så där?

Jag ska förklara för dig hur det är på landet i Bolivia. Man har ett stort hus med ett enda rum och där man också lagar mat och en som har fem barn bor med alla sina barn. Så bara det att kunna duscha varje dag och med varmt vatten är en oerhörd lyx. Man kan äta betydligt bättre. I mitt land så är dom som är fattiga mycket fattiga. Man hämtar vatten i floden och så värmer man det, och så har dom fattiga det. När dom kommer hit så är det suveränt för dem! Det är inga problem att bo så många i ett rum, det är man van vid. Och bara det att sängen är varm när man går och lägger sig. (SKRATTAR)

Här är man nöjd och känner att man har det bra. Jag träffade en argentinare häromdagen som får 20 kronor i timmen och han var lycklig! Här om dagen var en annan kompis överlycklig för att han hade blivit bjuden på kaffe på jobbet. Allt sånt där som helt normalt att man kan värma maten i en mikrovågsugn, eller får en kopp kaffe på jobbet. Där är det en lyx. Så man tycker att det är fantastiskt att man får kaffe. När dessa människor kommer hit så får dom det bättre. Bara att ha fickpengar. Det är dom som jobbar mest. Jag vet dom som jobbar sexton timmar och tar allt dom kan få. Dom jobbar, jobbar, jobbar. Och när de bara får femton timmar en dag är dom bekymrade för att dom fått en timma mindre. Dom vet inte vilken veckodag det är för dom jobbar, jobbar, jobbar. Det finns inte att man går ut och dansar eller äter. Nå enstaka gång går man på nå latinofest och då super man. Den här typen av latinamerikaner umgås jag inte så mycket med, vi har inte så mycket gemensamt. För dom är det fantastiskt att komma hit.

Många säger att dom mår dåligt här?

Jo, men det är familjen. Saknaden och oron för familjen. Att inte alltid kunna vara med sina barn. För hur konstigt det än kan låta för dig så föredrar dom här människorna att vara där utan att kunna äta sig mätta, duscha bara dom får vara med sina familjer. Där finns det tid att prata med sin granne, umgås.

Jag studerade och jobbade litet sen gifte jag mig när jag var 21. Och så fortsatte jag att studera och jag arbetade samtidigt, men jag hade ändå tid att gå ut och festa och umgås med människor. Det finns alltid tid att umgås med sina vänner det finns ett socialt liv. Här ses man mycket sporadiskt och bara på helgerna.

För dom som är här så blir det att man festa ibland och då dricker man och då gråter man. Ständigt denna gråt. Det är en helt annan typ av liv. Jag vet till exempel inte

vad min granne heter. Det enda man säger är God morgon. Det är en oerhörd skillnad. Det är det som gör att man frågar sig var man befinner sig. Sen vänjer man sig, eller så åker man hem. Jag hade en kompis som nyss ar här han stod ut i femton dagar, sen åkte han hem igen. Han var förtvivlad. Han hade stora lån. Men han hade sin familj i Bolivia. Det är svårt, det är svårt. Jag lovar dig. Det här livet är svårt. Dom som klarar tre månader kan börja vänja sig, men de första två tre månaderna är deprimerade.

Hur lär man känna folk?

Min kompis här är ju mer svensk nu. Så jag som ville träffa folk fick via Internet tag i en förening för Bolivianer och man träffas på helgerna och så börjar man känna folk. Under de första månaderna var jag där och skapade kontakter. Men man ser varandra och hälsar och pratar.

Och hur har det gått med jobb för dig?

Bra och dåligt. Jag är social och gillar att jobba. Det brukar gå bra och sen kommer det där ögonblicket då man måste skriva på kontrakt. Det har hänt flera gånger. Att min chef sagt att du jobbar jättebra. Men vi måste skriva kontrakt och jag behöver dina uppgifter. Och då är det bara att sluta. Om nån upptäcker att du jobbar här utan papper så skickas du hem och vi får böter, och då förlorar vi båda. Jag kan inte även om jag vill. Så har det hållit på. Det är det stora problemet.

Har du lånat siffror av någon någon gång? Har du funderat på att göra det?

Nej, jag har ju haft mina fyra siffror och jag arbetade och gav mina fyra siffror, men när dom ringde migrationsverket, så... På kortet står det om man får jobba eller inte. Då har jag fått be om ursäkt. Jag har jobbat där dom betalat skatt och jag har jobbat svart. Jag får mellan 65-70 kronor per timme. Ibland har jag fått 80 kronor. Jag har haft tur. Jag har alltid fått betalt. Visst det räknas av på lönen en hel del ibland men jag har alltid fått betalt.

Det är tuffare att vara kvinna. De får en massa erbjudanden från cheferna för att de ska få jobba. Det är tuffare. På ett hotell jag arbetade finns en kvinna som driver ett städföretag. Och hotellet vet säkert om det, men dom tjänar också på detta, så det är bättre för dom att inte veta. För om nån kommer på dom så kan dom låtsas att dom inget vet, verka förfärade och prata om barbari. Men som det är nu, så lönar det sig för dom, för hon som har städföretaget och för oss för vi får jobba. Ingen vill anmäla eftersom man är så glad att man har ett jobb. Och har du inga papper så värre.

Är du rädd för att du inte har papper?

Nej, jag har inte gått in i den där paranoian. Kanske den första tiden då jag inte hade papper, men nu lever jag som vem som helst. Inga problem.

Vad tror du är skillnaden mellan dig och många andra jag pratat med?

Jag vet inte, men jag har ju inga skulder och jag kan få jobb i Bolivia och leva bra. Det är ingen katastrof om jag kastas ut. Jag vill inte att dom kastar ut mig men jag klarar mig ändå. Jag undviker så klart T-centralen och jag håller mig undan när det verkar vara problem, men samtidigt, ja, jag köper ju alltid mitt månadskort, jag stjälar inte. Jag tror inte det är några problem om jag sköter mig.

Och har du haft några problem med facket? Många är ju väldigt rädda för facket.

Nej jag har inte haft några problem. Jag tror inte facket går runt på arbetsplatser och kollar folks papper. Facket ska väl hjälpa till? Det är i alla fall vad jag tror. Men samtidigt så kan dom ju inte hjälpa exploaterade som inte har några papper och det är ett problem, för dom verkligen exploaterade är ju dom utan papper. Så det förstår jag inte riktigt. Men att dom skulle leta upp folk för att kasta ut dig, det tror jag inte.

Har du nån gång behövt uppsöka läkare?

När du söker asyl här skickar dom dig till läkare för att se att du inte har sjukdomar som kan sprida sig till svenskarna (skrattar) Inte för oro för din hälsa men för att du inte ska smitta svenskar. Jag undersöktes och var friskt. Ah! Förresten en gång tappade jag en plomb. Jag tog kontakt med en speciell klinik och jag betalade bara femtio kronor för att få hjälp. Jag fick en tillfällig lagning för att jag skulle klara mig tills jag åkte hem. Efter en månad så var det samma igen och så gick jag till ett annat ställe i en förort och en läkare där hjälpte mig och jag fick hjälp med mina tänder. Jag betalade bara femtio kronor. Superbilligt säger alla. Jag känner mig mycket lycklig!

Vad gör du när du känner att allt är hopplöst?

Det händer hela tiden. Speciellt nu på sista tiden. Jag har inga pengar. Jag har förlorat tre år med mina barn som jag aldrig kan få igen. Och med mitt ex har jag fantastisk kontakt. Och vi skriver till varandra. Hon säger att nu är Bolivia på väg åt rätt håll. Men jag tar en dag i taget. Det är det enda jag kan göra. Kämpa på.

Intervju med Ahmed från Libyen, 29 år av Ingrid Hedman och Jennifer Spratly

Ahmed (fingerat namn) har bott i Sverige i snart sex år. Han kom hit på grund av den politiska situationen i hemlandet. Han hade hört rykten om att Sverige behandlar asylsökande väl. Nyligen fick han uppehållstillstånd. Mellan april och juli 2007 arbetade han med städjobb, bland annat med Tekniska högskolan i Stockholm, KTH, som arbetsgivare. Innan hans kontrakt löpte ut blev han avskedad. Idag söker han nytt arbete.

Hur fick du kontakt med arbetsgivaren?

Via min fru som arbetar med städning på KTH.

Vad hade du för arbetsvillkor?

Jag hade ett kontrakt som vikarie på tre månader. (Ahmed var då asylsökande och hade rätt att arbeta.) Jag fick månadslön, vitt. Jag arbetade varje dag, men inte helger.

Berätta om omständigheterna kring ditt arbete, om det var några konflikter eller om du blev illa behandlad till exempel.

Arbetsgivarna söker asylsökande och utnyttjar möjligheten att anställa någon i sex månader och sedan sparka den. Det är ett sätt att hålla nere lönen. Min arbetsgivare var inte bra. Jag blev lurad på två sätt. För det första, överenskommelsen var att jag skulle jobba i tre månader, med en månads uppsägningstid. Men jag blev uppsagd innan kontraktet gick ut, utan uppsägningstid. De (arbetsgivaren) ville mest ha tjejer från Thailand för de jobbar bra. Jag kan känna vad de vill. Villkoret var också att om det fanns mer jobb efter sommaren skulle de anställa mig. Jag ringde och ringde och frågade, finns det jobb? Men tillslut tog de en annan, av misstag. Jag ville inte gå till facket och klaga. Jag var snäll, och sa, jag kan sluta utan bråk.

Hur fick du ut din lön?

På lönekonto.

Hur mycket tjänade du?

16 500 kr brutto per månad.

Varifrån kom dina arbetskamrater?

Det var mest tanter från Ryssland, Thailand, Irak, vissa som har jobbat i 20 år.

Vilka jobb har du haft tidigare?

Jag har jobbat på restaurang i 2,5 år och tjänade 11 000 kr i månaden. Jag diskade men fick jag inga hjälpmedel som skyddshandskar eller så, och när jag klagade på att huden på mina armar blev irriterad jag fick jag sparken. Då gick jag till facket, Hotell och Restaurang. De tog kontakt med den som anställde mig. Jag fick veta att "han (arbetsgivaren) vill inte ha dig mer".

Vad har du för tankar kring facket? Tror du att de skulle kunna hjälpa dig?

Vem bryr sig? När dagen är slut är den slut. Facket kan inte straffa arbetsgivare. Man betalar och betalar till facket men de kan inte göra något. Jag litar inte på facket, jag har haft problem förut.

Vad tänker du om framtiden?

Jag tänker att jag kanske borde flytta härifrån, de vill inte ge mig chansen. Jag får inga jobb genom arbetsförmedlingen.

Hur vill du att det ska gå till nästa gång du tar ett arbete?

Jag vill ha ett jobb med bra arbetskamrater som man lär känna. Jag vill inte byta arbetsplats hela tiden och jobba med folk jag inte känner. Kanske kan jag hitta något inom ventilation, posten, eller butiksbiträde.

Kan du tänka dig att arbeta med städning igen?

Nej.

Intervju med Karim, 36 år från Libyen

Av Ingrid Hedman och Jennifer Spratly

Även Karim kom till Sverige på grund av den politiska situationen i Libyen och hade hört talas om att Sverige behandlar asylsökande bra. Karim har studerat i 17 år. Först kom han till Karlskoga och var där i 11 månader, sen kom han till Stockholm där han nu delar lägenhet med en kompis i en förort. Kompisen står för kontraktet. Karim har tillfälligt arbetstillstånd och väntar på besked om uppehållstillstånd. Han började jobba med städning i slutet av år 2000 med ISS Food Hygien i Malmö som arbetsgivare. Han har idag fast anställning på en annan arbetsplats.

Hur fick du kontakt med arbetsgivaren?

Genom kompisar.

Vad hade du för arbetsvillkor?

Först hade jag timlön som betalades ut vitt i 7 månader. De lovade mig fast jobb efter 6 månader men det blev inte så. Jag kunde ha fått jobb på Patrullstöd men det kräver att man har körkort, och jag kunde inte svenska då, så det gick inte.

Berätta om omständigheterna kring ditt arbete, om det var några konflikter eller om du blev illa behandlad till exempel.

Språket var ett problem. Först arbetade jag som rengörare i en fabrik i Årsta där det bara var två grader varmt. Jag arbetade varje dag och började 5.45. Det skedde en kontroll av dem som jobbade natt. Det var en dålig chef från Finland som jobbade med hygien i fabriken.

Jag kom till Sverige med en annan mentalitet än den jag har idag. Min hand var längre än min tunga. Jag ville studera svenska, men när jag hamnade i konflikter med chefen utan att kunna språket hände det att jag knuffade honom för att få honom sluta att klaga på mig, sluta förolämpa mig. Han sa, du kan inget, du vet inget. Jag svarade, lämna mig ifred. Jag tror jag fick problem med chefen för att jag nobbade hans erbjudande om att dela bostad och hyra.

Chefen gick till polisen, de stängde av mig från jobbet för att jag uppfattades som ett hot. Då ringde jag alla mina chefer och kunde gå tillbaka efter ett tag. Det varade sex månader, sen var det slut.

Jag gick till facket, Fastighets kontor i Solna, varje företag har egna kontor. Facket kontaktade chefen, det tog en månad. Jag fick till svar, "din chef är inte din chef längre, han har lämnat sitt jobb". Facket ordnade ett möte med min arbetsgivare, som sa, "Karim, skaffa dig en bra sax. På grund av ditt skägg får du sparken". Jag trodde inte att mitt skägg eller min religion kunde bli ett problem i Sverige. Facket såg till att jag fick en skadeståndersättning på 50 000 kronor. Men vad är det? Två månadslöner. Den som anställer dig kan bestämma när du ska sluta. Det handlar om pengar.

Hur fick du ut din lön?

På lönekonto.

Hur mycket tjänade du?

Lönen var okej.

Vad har du lärt dig?

Att man måste ha bra kontakt med sina kunder, man ska vara beredd att jobba extra gratis. Jag ska fixa mitt jobb själv. Det är bättre att få jobb via kontakter. Man har inte tid och energi att förstora en facklig konflikt. "Segla inte i motvind".

Vad har du för tankar kring facket? Vilken typ av hjälp hade du önskat få?

Att tvinga arbetsgivaren att ge mig tillbaka mitt jobb. ISS har betalat mycket för att lära mig göra rent en fabrik.

Har du några råd att dela med dig av till andra asylsökande?

Om man vill skydda sig måste man lära sig svenska språket. Man ska lära sig den svenska samhällskoden. En nybörjare bör skaffa sig kunskap om sina rättigheter, och fackligt stöd. Framförallt ska man se till att skaffa papper på alla överenskommelser. Min religiösa lärare från Jordanien säger, åk tillbaka till ditt hemland. Detta är inte för dig, det är kallt och mörkt, mycket självmord och folk har ingen tro. Bara i Japan har de högre självmordsstatistik. Livet är ingen dans på rosor. Ni har ett fint sätt att isolera andra i Sverige. Man kan läsa det i deras ansikten. Det blir stora missförstånd för små grejer. Små konflikter växer i tysthet. Man går undan och verkar sur.

Ge ett exempel.

När jag tvättade golvet på fabriken i Årsta och någon kom och gick över golvet precis när jag var klar sa jag "fina skor" som underförstådd kritik. Han ska inte gå där jag just har tvättat. En sådan sak kan växa. Jag avbröt direkt efter jag hade sagt det där och gick in till de andra. Om jag inte hade gjort det skulle det kunna börja spridas rykten om mig, skitsnack, det kan leda till att jag uppfattas som ett problem.

Hur löser man konflikter på arbetsplatser i Libyen?

Om jag känner att det finns ett problem går jag direkt fram till den personen och tar i honom så här (visar med handen), och säger, hej du, hur är det fatt? Man löser konflikter direkt. Dessutom, om en utlänning inte får jobb i Libyen kallas det inte för diskriminering. Först ger man jobb åt sina landsmän. Det är bara i Sverige det uppfattas som diskriminering.

Vad har du för jobb nu, och hur går det?

Idag är jag anställd på ett annat städbolag. Jag får beröm när de gör kontroller, jag städar i butiker på stora köpcentrum i Stockholm, och på företag. Men från min nuvarande arbetsgivare saknar jag fortfarande betalning för arbetade timmar på obekvämt arbetstid under 2006, cirka 8000 kronor. I november 2007 betalar de ut lön för timmar som jag har jobbat under 2006. Det är en slarvig chef, en finsk kvinna.

Vilka jobb har du haft tidigare?

Jag har varit lärare på ett gymnasium i tre år. Skillnaden mellan utbildning i Libyen och Sverige är som jorden och månen. Jag har sökt över 200 jobb, som chaufför, att dela ut post, jobb som inte kräver utbildning och erfarenhet.

Hur går det för dina kompisar?

Jag känner en kille, han har 30 kronor i timmen. Han har ett tufft jobb och jobbar varje dag i 30 dagar. Resten av tiden sover han. Han tjänar bara 7000 kronor i

månaden. Det finns många som säljer saker på torget, han här utanför till exempel, han tjänar också bara 7000 kr. Många som jobbar svart blir dåligt behandlade.

Hur har tiden i Sverige påverkat dig?

Jag har förändrats mentalt i relation till min religion, mig själv, allt. Man kan säga att jag har hittat mig själv här. Men jag har få vänner och ingen familj här. Om jag stannar i lägenheten blir jag galen. Därför undervisar jag i svenska för asylsökande på ett ställe i Rinkeby, jag åker dit för att få sällskap.

Kan du tänka dig att fortsätta arbeta med städning?

Nej, städning är skamligt. Om min mamma skulle få reda på att jag är i Europa och städar skulle hon dö. Jag gör det bara för att betala hyra och mat.

Intervju med Ali (fingerat namn), 28 år, från Libyen.

Av Jennifer Spratly

Ali har bott i Sverige i två år och kom hit främst på grund av personliga problem i hemlandet. Han körde taxi och jobbade som stålkonstruktör och hade flera jobb i Libyen för att tjäna pengar till sitt bröllop, för att klara sig och göra något bra av sitt liv.

Ali var med om en olycka där en fotgängare som korsade vägen dödades. "I'm not so lucky". Han sattes i fängelse i sju dagar men släpptes. Den avlidnes familj gjorde det till sin uppgift att hämnas på den som de anser orsakade olyckan. Ali beslöt sig att ge sig av för att skydda sig själv och sin familj och hoppades kunna återvända efter 3-4 år. Han hoppas då att den avlidnes familj kan acceptera det som hänt och ge honom förlåtelse.

Ali kom inte till Sverige direkt utan reste först till Marocko. Tillsammans med några vänner reste han vidare till Spanien med båt, till en avlägsen släkting där. De tog hjälp av en människosmugglare, en farlig resa, och riskerade att bli upptäckta. Väl framme hos släktingen skulle de arbeta på dennes farm. Med en gång fick de klart för sig att de var förbjudna att lämna området. De arbetade i Spanien en tid, men beslöt sig att fortsätta till Sverige. Återigen betalade de pengar till en människosmugglare som förde dem till Sverige gömda på en lastbil.

Människosmugglaren ordnade med visum och spanska pass utan bild som han behöll i en väska. Resan tog nio dagar. Ali reste med män från Ghana, Kamerun, och Marocko. Väl framme i Stockholm lämnades männen på Centralstationen. De hade fått ett telefonnummer till en man från Marocko och uppmanades att ringa honom. Det var fredag kväll. Sedan kom två libyska män och hämtade dem. De fick bo i en lägenhet i Rinkeby i fyra dagar tillsammans med tre andra män, en var från Sudan. Sedan ordnades en annan lägenhet till dem. De flyttade dit och bodde där i en och en halv månad, sedan hittade de en billigare lägenhet i Alby.

Ali fick ett städjobb och efter sex månader i Sverige träffade han en kvinna. Nu är de gifta sedan ett år, hon är svensk medborgare och är född i Sverige. De har flyttat från Alby till Stora Mossen. Saker och ting ser ut att ljusna för Ali, som vill arbeta som mekanisk tekniker och bo i Sverige.

Men Ali har bara ett temporärt arbetstillstånd. Myndigheterna säger att han måste återvända till Libyen för att ansöka om permanent uppehållstillstånd därifrån. I Libyen är man inte säker, säger Ali, personer blir dödade, det är dålig sjukvård, svag ekonomi. Där finns ingen framtid.

Han har sin mor kvar i Libyen som är omgift, fadern är död sedan länge, han har sex systrar, och en bror. Han pratar engelska flytande, och lite svenska. Hans fru lär honom svenska. Han kände några personer från Libyen innan han kom hit men försöker undvika araber. Han vill umgås med svenskar.

Hur fick du kontakt med arbetsgivaren?

Jag bodde i Alby och där bodde också en man från Marocko. Jag hade inget jobb på den tiden, och han undrade om jag ville arbeta med honom. Jag sa ja, och han gav mig tidschema för att gå och städa på två gym. Det här var fjärde eller sjunde juli förra året.

Vad hade du för arbetsvillkor?

Mannen från Marocko hade kontrakt med två gym och var ansvarig för att se till att få dessa städade. Jag var redan anställd för att städa på ett annat gym. Jag jobbade på Rådmansgatan och i Stadshagen. Jag hade ett anställningsbevis med mitt namn, men det stod inte hur många timmar jag skulle jobba eller den lön som vi kom överens om. Det står bara att jag jobbar med dem.

Jag behövde tjäna mer pengar och började jobba även den marockanska mannens timmar. Jag började klockan 22 och slutade klockan 4 på morgonen på ett gym, och fortsatte jobba till 9.30 på det andra. Ingen såg mig. Allt var okej till en början. Han sa, "skriv ned de timmar som du jobbar åt mig". Jag skrev ned alla mina timmar i en rapport på gymmet. Han lovade ge mig fler timmar. I slutet av månaden rapporterade han sina timmar och fick betalt för dem. Sedan betalade han vidare till mig.

Hur mycket tjänade du?

Vi kom överens om 100 kronor i timmen svart. Det var okej. Det var mitt i sommaren och färre människor som tränar inomhus.

Hur fick du ut din lön?

Jag fick lönen på mitt bankkonto. Min arbetsgivare på gymmet hjälpte mig att öppna ett konto.

Berätta om omständigheterna kring ditt arbete, om det var några konflikter eller om du blev illa behandlad till exempel.

Efter ett tag började han att pressa mig, på grund av min utsatta situation. Han ville bara betala 60 kronor per timme och behålla 40 själv, trots att jag hade arbetat alla hans timmar. Jag jobbade sex timmar, han ville bara betala för fyra. Det gym där mannen från Marocko hade kontrakt ville kvar ha mig istället för honom. De såg hur bra jag kan städa och de gillade mig. De gav mig ett kontrakt. Han blev arbetslös och avundsjuk. Han trodde att jag hade gått bakom ryggen på honom. Han sökte upp mig och ville slå mig, han skällde ut mig, inte ens en unge skulle skrika sådana saker om någons annans mamma. Jag har spelat in alla hot som han uttalar på arabiska på min mobil. Nu ligger vi i fejd med varandra, han och jag. Men jag har inte gjort något! Jag har bara sett till att jobba hårt och bra. Han har lämnat mig ifred nu, efter att jag berättat att jag har hans hot inspelade och att jag kommer att gå till polisen och anmäla honom om han kommer efter mig eller min familj. Den marockanska mannen är svensk medborgare, och har svenskt id. Han ville trycka ner mig, "keep me down".

Vad har du för tankar kring facket? Vilken typ av hjälp hade du önskat få?

Om jag får fler problem i städbranschen skulle jag inte tveka att ta kontakt med facket. Jag känner till historien med den nigerianske mannen som städade på

McDonalds, som visades på tv. Jag skulle bli hjälpt av att gå till en mötesplats i Stockholm där jag kan knyta kontakter och lära mig om mina rättigheter via facket. Jag skulle också besöka en hemsida, om det fanns en, som riktade sig till människor i min situation. Jag behöver lära mig allt!

Har du några råd att dela med dig av till andra asylsökande?

Give what you have to this country and this country will give you what you need. You have to think like a human being. Many people came here just to sit. It's my opinion.

Vad jobbar du med nu?

Nu jobbar jag vitt med städning, men bara 2-3 timmar om dagen. Jag har en kompis som ska öppna ett städbolag, jag ska samarbeta med dem.

Vad har du för tankar kring din situation nu?

Varför vill myndigheterna separera mig från min fru? Min jurist säger att jag ska prova att ansöka igen, men jag får hålla mig gömd om jag ska stanna här. Om jag lämnar Sverige kommer det att ta 6-8 månader innan mitt ärende utreds. Det är en lång tid att vara ifrån varandra.

Intervju med Muhammed, 33 år från Libyen

Av Ingrid Hedman och Jennifer Spratly

Muhammed har bott i Sverige i snart fyra år. Kom hit på grund av att han hade politiska problem i sitt hemland. För två år sedan fick han uppehållstillstånd. Under ett år och två månader arbetade han med städjobb, bland annat på NK och på T-Centralen, för ett och samma städbolag. I juni 2006 blev han avskedad. Idag söker han nytt arbete.

Hur fick du kontakt med arbetsgivaren?

Via en kompis. Jag började med två timmar om dagen, sedan blev det flera timmar.

Vad hade du för arbetsvillkor?

Hälften var vitt, hälften svart. Om jag jobbar 120 timmar fick jag papper på att jag jobbat 40 timmar, resten var svart. Ibland fick jag hälften svart.

Hur kunde du arbeta vitt om du inte hade papper?

Tolken: Man kan låna papper från andra. Om man betalar pengar till någon kan man låna den personens personnummer. Men så gjorde inte han, han hade arbetstillstånd.

Fick du något arbetstillstånd när du skulle börja arbeta?

Nej. Jag fick bara papper från Skattemyndigheten.

Berätta om omständigheterna kring ditt arbete, om det var några konflikter eller om du blev illa behandlad till exempel.

Min chef var från Syrien och kan prata arabiska. Men jag sa till honom att jag inte kunde svenska och skulle behöva ett id-kort som bevisar att jag jobbade där. Men jag fick inget id-kort. Så jag jobbade och var rädd, för att om någonting skulle hända skulle jag inte ha något skydd. Min chef berättade inte för mig om mina rättigheter. När jag slutade jobbet kunde jag inte få pengar från a-kassan eller facket eller någonting. I slutet av månaden fick jag bara papper från Skattemyndigheten och svarta pengar i ett kuvert. Ibland när jag jobbade 10 timmar hade jag bara rätt till 10 minuter rast.

Fanns det någon som kontrollerade hur mycket rast du tog?

Ja, chefens syster, som arbetade med oss, skulle anmäla mig direkt om jag tog mer rast. Jag brukade jobba på toaletterna i Gallerian och samla pengarna från automaterna när dagen var slut. Jag fick lov att fråga kompisar om hjälp för att bära pengarna till Posten, ibland kunde det väga 100 kilo. Sedan fick jag stå länge i kön till kassan. Det här kunde ta flera timmar utan att jag fick betalt för det. Men jag vägrade till slut att göra det. Om chefen sa att jag skulle göra någonting var jag tvungen att lyda. Jag pratade med mina arbetskamrater om hur chefen behandlade oss. Det finns slavarbete i Sverige.

En gång ramlade jag ner på spåren i tunnelbanan i Alby och slog mig. Jag låg hemma i åtta dagar. Efter att jag varit på sjukhuset gick jag till Försäkringskassan, för jag hade hört från kompisar att jag kunde få ersättning. Jag trodde att jag jobbade vitt och hade alla rättigheter. Försäkringskassan sa att de ville se mitt anställningsbevis så jag kontaktade min chef och chefen sa att han skulle göra det, men istället för att skicka intyget ringde han och hotade mig med att om jag inte skulle komma till jobbet skulle jag få sparken.

Varken Försäkringskassan eller chefen betalade någonting för de åtta dagar som jag låg sjuk. Jag ringde min chef i fyra månader om det där intyget men jag fick det aldrig.

Ingen av dem som jobbar i det här företaget har fast jobb, de är bara "extra". Om de jobbar åtta eller tio timmar betalar chefen bara två timmar vitt. Han väljer svaga människor – den som börjar fråga efter sina rättigheter, som inte accepterar sin situation eller börjar diskutera med honom, sparkar han och ersätter med någon annan.

Var i Stockholm städer de som jobbar inom företaget?

Det är på sexton platser, Vällingby, NK, Åhléns, Centralstation, Gallerian, osv.

Hur många arbetar inom företaget?

Tio personer ungefär.

Hur fick du ut din lön?

I cash.

Hur mycket tjänade du i timmen?

Vitt 82 kronor, svart 55 kronor.

Varifrån kom dina arbetskamrater?

Palestina, Brasilien, Jemen, Libyen, Jordanien, Syrien, Eritrea. De var mest män.

Var ni som jobbade lojala mot varandra?

Alla som jobbade var rädda och tog avstånd från varandra.

Finns det här företaget fortfarande kvar?

Ja.

Har företagaren haft problem med myndigheter tidigare?

Jag har hört talas om en person som en gång sa till chefen att han skulle åka till facket, att han hade hans namn och att han skulle berätta allt för dem. Chefen köpte den där personen, betalade 15000 kronor för att han skulle vara tyst. De som jobbar för honom är okunniga och papperslösa, de vet ingenting om sina rättigheter och är rädda att gå till facket eller polisen. De tänker att de inte kan åka dit, för vad kan de göra? I bästa fall förlorar man sitt jobb, i värsta fall skickas man tillbaka till Libyen eller Eritrea eller så.

Vad har du för tankar kring facket? Tror du att de skulle kunna hjälpa dig?

Jag har ingen aning om vad facket betyder, jag vet ingenting om dem, men jag hörde från folk att de inte gör någonting.

Skulle du ändå kunna tänka dig att lyssna om du fick information om vad facket kan göra för dig?

Om jag arbetar, visst kan jag tänka mig det.

Hur vill du att det ska gå till nästa gång du tar ett arbete?

Nu studerar jag svenska, jag vill utveckla språket. Sen vill jag inte arbeta med några invandrare igen, jag har fått erbjudanden om flera jobb av invandrare men jag tackade nej. Jag vill inte jobba utan kontrakt, utan att ha rättigheter.

Kan du tänka dig att arbeta med städning igen?

Nej.

Intervju med Hassan, 21 år från Marocko

Av Ingrid Hedman och Jennifer Spratly

Hassan har universitetsexamen i data. Var i Sverige som turist för två år sedan men har kommit tillbaka och vill nu stanna här på grund av att det inte finns några arbeten i Marocko, "man behöver pengar för att få jobb där". Han säger att han inte avskyr sitt land utan har kommit hit för att utvecklas. Nu har han varit här i 6 månader; under de första tre tog han det bara lugnt hemma, sedan började han besöka moskén för att knyta kontakter. Han har huvudsakligen arbetat med att putsa fönster. Under ett av sina jobb som fönsterputsare gick han ifrån arbetet i 20 minuter för att köpa något att äta, vid arbetsdagens slut fick han inga pengar alls på grund av rasten han tog. Detta beror på att han inte har några rättigheter, menar han.

Hur länge har du arbetat med städning?

I två månader.

Hur många arbetsgivare har du haft?

Tre, varav en svensk, som förmedlade de andra jobben.

Har du sökt permanent uppehållstillstånd?

Nej.

Planerar du att stanna i Sverige länge?

Det tror jag inte, men det beror på min situation här. De flesta marockaner åker till Frankrike eller Italien, för efter två-tre år får du ett papper från din chef och då kan du gå till migrationsverket där och så får du ditt uppehållstillstånd. I Sverige måste du gifta dig för att få dina rättigheter. Jag vill fortsätta att studera i Sverige men behöver få mina diplom översatta först.

Vad planerar du att göra då?

Kanske stanna kvar här. Kanske finner myndigheterna någon lösning. Det är för deras skull också; jag betalar inte skatt, jag har inga rättigheter, jag kan inte få sjukvård, jag behandlas som något slags djur.

Hur mycket tjänar du?

Jag jobbar för 50-60 kronor, men vissa jag känner tjänar bara för 30-40. Jag kan inte kräva någonting för jag har inga papper. Man jobbar i en månad och får betalt månaden efter. Jag har haft problem med min chefs fru för hon gillar inte muslimer, hon är rasist, för att jag fastar under ramadan.

Nu har jag inget jobb, nu tar jag det bara lugnt hemma. Jag väntar fortfarande på mina pengar från ett jobb i oktober. Jag hade ingen rast för att kunna äta, man får bara äta snabbt och sen fortsätta. Om man jobbar ute i Solna till exempel får man inte betalt för tiden det tar att resa dit.

Skriver du upp vilka timmar du har arbetat?

Ja, men om man säger att man jobbat 180 timmar får man bara betalt för 160.

Hur får du lönen?

I handen.

Kan du berätta lite om dina arbetsgivare? Hur många anställda har de och från

vilka länder är de?

Om du är från Marocko kan du inte få jobb här i Sverige. Om jag åker till Frankrike kan jag lätt få jobb, för de flesta människor från mitt land bor där.

Har du varit i kontakt med facket någon gång?

Nej.

Vad tänker du om facket? Om någon skulle gå till facket och be om hjälp med en arbetsgivare, till exempel?

De kan aldrig göra något. Min chef vet att det finns många som är utan papper och letar efter jobb. Han frågade om en kompis kunde städa i en stor villa med två våningar för 500 kronor. "Det kanske tar dig 10 timmar eller mer, det är inte mitt problem, det är ditt". I mitt land tror vi att Sverige är demokratiskt, men eftersom jag inte har några papper tycker jag inte att det är demokratiskt för mig. Men för svenskar är det okej.

Varför åkte du inte till Frankrike istället?

Jag har min bror här, han är ingenjör på Peugeot.

Letar du efter jobb just nu?

Jag har pratat med några kompisar, kanske kan jag få jobb på restaurang. Om du kommer från något land som är i krig och där det inte finns demokrati, till exempel Irak, så kan du lätt få uppehållstillstånd. Men alla har en uppfattning om mitt land som demokratiskt, du vet, "det är ett härligt land, det är varmt, det finns turister där, det är ok". I mitt land fick jag 5000 kronor för jag hade en affär, sen var jag galen och kom hit och jobbade och fick ingenting.

Ångrar du ibland att du lämnade Marocko?

Jo, det kanske skulle vara bättre för mig att åka tillbaka. Europa är inte som mitt land, där har vi starkare relationer, i mitt land är allt billigare. Om du kommer hit och hälsar på en släkting så måste du betala, det behöver du inte göra hemma. Man kan äta för 20 kronor, här får jag bara kaffe eller något för de pengarna. Jag känner många marockaner här som funderar på att återvända. Men jag kan jobba här i 10 år och få alla papper och sen återvända. Om du har papperna har du frihet, får du det rätta passet kan du åka vart som helst, det är inte som mitt pass. Om jag ska gå på något disco räknas inte mitt pass, jag får inte komma in. Om du har ett europeiskt pass är du välkommen, annars får du gå.

Har du kontakt med Migrationsverket?

Nej. Om jag pratar med dem så får jag problem, då kastar de ut mig ur landet.

Hur bor du?

Ibland bor jag hos min bror, ibland hos kompisar.

Kan du få läkarvård om du skulle behöva det?

Någon berättade för mig om nåt ställe, jag kommer inte ihåg vad det hette, men det finns något sjukhus för sådana som inte har papper och de pratar inte med polisen. Jag kan också låna någons id, någon som är född samma år som jag. Man kan låna ett id av någon som är ungefär lika gammal men om du lånar ett id från någon som är 30 förstår de att man luras.

Hur tänker du lösa din situation?

Jag kanske får hitta någon svensk tjej att gifta mig med, sen får jag åka tillbaka till Marocko och söka om uppehållstillstånd. Det kanske tar sex månader nu, förut var man tvungen att vänta i ett år.

Hur ser du på din framtid?

Jag kanske stannar här i ett år till, om min situation är okej då kommer jag kanske resa till något annat land.

Men hur skulle du vilja att ett bra liv här såg ut?

Jag skulle kanske studera någonting, fortsätta min utbildning. Kanske skulle jag be myndigheterna om hjälp att åka till Frankrike, för jag skulle kunna avsluta mina studier där, eller i Sverige. Jag är bara 21 år. Jag hörde talas om en marockansk kvinna som är 46, hon arbetar fortfarande svart och har ingenting.

Har du några vänner här?

Ja, och jag har många vänner som emigrerat från Marocko till Italien och Frankrike. Jag håller kontakt med dem och min familj via Internet.

Fastighets, de papperslösa och städbranschen

RITA-projektet började i kölvattnet på ett annat EU-projekt Fastighets bedrev i städbranschen under 2006-2007. Det heter MUST - mångfald och utveckling i städbranschen – och har inriktning på mångfaldsfrågor och jämställdhet.

Det är fler kvinnor än män i städbranschen, bland fastighetsskötarna är de flesta män. I hela förbundet är det ungefär lika många kvinnor som män. När det gäller mångfalden bland medlemmarna i Fastighets är det 43 procent som har utländsk bakgrund. Då är man själv född utomlands eller en förälder född utomlands. Bland LO-förbunden är det Fastighets som har flest medlemmar med utländsk bakgrund. Hotell och Restaurang är näst störst.

MUST handlar om att utveckla den fackliga organisationen inom Fastighets. När MUST startat kom de papperslösa upp i projektet.

- Det talades om att det fanns illegala invandrare och dokumentlösa i städbranschen. Då startade vi RITA som ett separat projekt om papperslösa i branschen, säger Sten Erik Johansson, som är ombudsman på Fastighets och projektledare för RITA.
- Vårt syfte med RITA-projektet är att skaffa oss kunskaper och erfarenheter, för att sedan eventuellt kunna ändra arbetssätt, organisationsformer och stadgar.

Förbundets syfte med RITA-projektet är att de kunskaper och kontakter projektet ger ska spridas inom Fastighets och i LO-familjen.

- Jag tror att det kommer att behövas ändringar i vår organisation om vi ska kunna stötta de papperslösa och vara med i deras verklighet, säger Sten Erik Johansson.

Han beskriver städbranschen som en svårgripbar bransch med många oseriösa arbetsgivare. I städbranschen har Fastighets cirka 12 500 medlemmar. Avtalet i städbranschen heter Almega Serviceentreprenadavtal och är Fastighets största kollektivavtal.

- Där finns en gemensam synsätt från arbetsgivarna med Fastighets – en läpparnas bekännelse från företag i städbranschen att de tycker mycket illa om svartjobb och att det förekommer papperslösa som utför jobbet, säger Sten Erik Johansson.

- De papperslösa ska bort tycker arbetsgivarna för att de förstör någon prisbild eller vad det ska vara. En redan virrig bransch skulle bli nästan kaos om det inte fanns något att följa. Det är många företag som är med i Almega som tycker att det är en stor fördel att ha ordning och att det sluts avtal och att det finns allmänna villkor och regler för hur stor lönen ska vara och hur löneutbetalningar ska ske.

Organisationsgraden i städbranschen är ganska låg, bara runt femtio procent av de cirka 24 000 sysselsatta. Det är många arbetsgivare som inte har tecknat kollektivavtal. Det finns också arbetsgivare som har tecknat kollektivavtal, men som inte har några medlemmar i Fastighets bland sina anställda.

- Då har vi inte koll på dem, för vi som facklig organisation finns inte där. Vi finns bara där vi har medlemmar, säger Sten - Erik Johansson.

Det är svårt att veta hur mycket svart arbete och hur många papperslösa som är verksamma i branschen.

- Vi vet att det pågår mycket svart arbete i städbranschen, eftersom vi har fackligt folk ute på arbetsplatserna. De hör och ser en hel del, men det är ofta saker vi inte kommer åt.

De papperslösa i städbranschen är i samma situation som de papperslösa på den övriga arbetsmarknaden. Det är personer som sökt asyl, personer som inte fått asyl och som söker igen, och personer som kommit till Sverige på turistvisum eller studerandervisum och stannat kvar, eller personer som jobbar i branschen som har arbetstillstånd som gått ut.

De papperslösa befinner sig längst ner på klasstrappan. LO brukar göra rapporter om klasstrappan och jämföra villkoren för LO, TCO och SACO - medlemmar.

- I den klasstrappan brukar LO-förbundens medlemmar hamna lågt. Men de papperslösa är flera våningar längre ner, säger Sten- Erik Johansson.

- Ingen stöttar de papperslösa, folk är knappt intresserade av dem, utom de papperslösas organisationer och syndikalisterna i viss mån. De försöker faktiskt. Det finns en humanistisk tankegång i det syndikalisterna gör, även om vi tycker att det slår fel ibland. Men vi inom LO gör ju inte ens det - ännu, säger han.

Antalet papperslösa i städbranschen uppskattas av Fastighets till drygt ett par tusen, minst tio procent i förhållande till de 24 000 personer som är verksamma i branschen.

- Det finns många papperslösa i städbranschen, fler och fler. Det håller inte i längden. Antingen tar man i det eller också kan det bli fullständigt kaos i branschen, säger Sten-Erik Johansson.

Fastighets arbete mot ekonomisk brottslighet

I ett välstädat rum med många röda och svarta pärmar i bokhyllan huserar ombudsman Gesa Markusson på Fastighets avdelning 1 i Stockholm. De svarta pärmar innehåller Gesas dokument om ekonomisk brottslighet och svart arbete som hon dokumenterat sedan 1993. Här skymtar de papperslösa städarna i olika rättsfall om ekonomisk brottslighet, att de finns de framgår i domarna och de finns i vittnesförhör. Papperslösa finns i de flesta svartföretagen, men vittnar inte själva, för myndigheterna får inte tag i dem.

- De papperslösa drar när det blir konkurs, de är livrädda, säger Gesa.

Hon konstaterar att de papperslösa är rädda också för facket och att de har svårt se skillnaden mellan facket och en myndighet. Och de papperslösa har all anledning att vara rädda. Inte bara för myndigheterna utan också för sina arbetsgivare.

Gesa berättar om ett särskilt grymt exempel, en arbetsgivare som hon stötte på när företaget fifflade med skatten. När han blev upptäckt satte han sitt företag i konkurs och flyttade alla sina anställda till ett annat företag där han fortsatte i samma stil.

- Jag fortsatte jaga honom och när jag fick ut en del pengar åt två thailändare som hade arbetstillstånd fick jag in en fot i den thailändska kolonin.

Nu började det dyka upp fler papperslösa. Förtroendet växte bland thailändarna och de började berätta om sina villkor.

- De papperslösa städarna hade ändå sämre villkor än de med arbetstillstånd. I de fall arbetsgivaren inte hade lust betala lön hotade han bara med polisen om de protesterade. När han slog dem kunde de inte heller gå till polisen för då skulle de bli utvisade. En gång slog arbetsgivaren av en flaska och skar en av de papperslösa städarna i halsen. Men så misshandlade han en annan man som råkade var här legalt, och blev dömd till fängelse.

- Till sist hade jag drivit alla företag han startat i konkurs, säger Gesa.

- Han gick under jorden och blev till sist dömd till mord när det visade sig att hans baklucka i bilen var fylld med blod som kunde kopplas till en thailändsk kvinna som mördats.

Arbetsgivaren fick åtta års fängelse, och åklagaren lade ner åtalet för ekonomisk brottslighet.

- Men han avtjänar inte straffet, jag tror han flydde till Thailand, han hade en del hotell där, säger Gesa.

Ett fackligt dilemma

Varje år upplöses minst en stor härva av ekonomisk brottslighet i städbranschen och varje gång hittar Fastighets kanske 150 papperslösa som arbetar i det bolaget. Till detta kommer 15-20 mindre bolag som går i konkurs varje år.

- Det finns en flora av avtalslösa bolag i städbranschen där papperslösa arbetar, säger Gesa Markusson.

Enbart i Stockholms län uppskattar hon antalet till ett tusen papperslösa i städbranschen och kanske två tusen totalt i länet.

De papperslösa arbetar illegalt med väldigt låg lön. Det gör det möjligt för deras arbetsgivare att konkurrera ut de seriösa städbolagen med oerhört låga priser.

-Det är vi absolut emot. De bolag som arbetar så försöker vi få i konkurs och cheferna försöker vi få in i finkan, säger Gesa.

De papperslösa jobbar ibland i sällskap med dem som är fuskare som går på akassa och jobbar svart, men Gesa bedömer att de flesta som jobbar svart inom städ är papperslösa.

Hon tycker det är ett dilemma för facket hur man ska hjälpa de papperslösa. - I Sverige får du inte arbeta utan arbetstillstånd, du har inga rättigheter på arbetsmarknaden utan arbetstillstånd. De ska ut ur Sverige, det är beslutet, säger Gesa.

Och hon förstår inte hur det ska gå till för facket att hjälpa de papperslösa till exempel i samband med konkurser. Det går inte att få lönebidrag om man jobbar svart.

-Ska vi kanske fixa nytt svartjobb till dem när deras företag går i konkurs, undrar hon.

Fastighets talar själva om en rättvis ingång i arbetet för de papperslösa. - Hur ska vi fixa det för den som inte får arbeta? Vi kan inte ordna en halvlegal rättvis ingång. Om de papperslösa får asyl då kan vi driva tvister, men då måste först asylreglerna ändras, säger hon.

Gesa lägger ner mycket tid och arbete på att hitta de brottsliga arbetsgivarna i städbranschen. Men det är inte lätt, eftersom kunder, arbetsgivare och personal är i maskopi – av olika skäl. Arbetsgivarna vill tjäna maximalt med pengar, kunderna vill ha billig städning och de papperslösa måste försörja sig svart, oavsett vilken lön de får.

Gesa berättar om ett exempel, en skola i Södertälje. Där arbetade en finsk städerska vitt varje dag åtta timmar. Kunden, rektorn i skolan ville gärna tro att den finska städerskan skötte all städning med 48 klassrum motsvarande fyra städområden. Ingen av dem hade klart för sig att på nätterna kom tre papperslösa sydamerikaner och städade många timmar.

När städfirman sedan gick i konkurs visade det sig att den bara hade en enda person registrerad för städningen i skolan, den finska städerskan. De tre sydamerikanerna var papperslösa och jobbade svart.

- Men det var svårt för Fastighets att bevisa något utan vittnen. Den finska städerskan hade ingen uppfattning. Hon gick på ett rullande schema och tyckte skolan var lättstädat. Om hon undrade sade städfirman att de satt in extra folk. Jättebra, tyckte städerskan, hon kunde inte veta att de andra städarna var illegala. De kunde inte heller prata med varandra om de träffades. De papperslösa pratade bara spanska och städerskan pratade bara svenska och finska, berättar Gesa.

När städfirman gick i konkurs visade det sig att några av arbetsledarna betalat ut svarta löner. När chefen blev häktad försvann arbetsledarna och det blev oreda i alla papper. I en städskrubb hittades tre pärmar med bokföringen.

- Längst fram fanns den vita bokföringen med svenska och finska städerskor, på sidan efter kom den svarta bokföringen med 250 svart anställda, med andra namn och helt andra mycket lägre löner.

När företaget gick i konkurs stod kommunen utan städning.

- Så vad gör de då, den förtjusande skitkommunen, när de måste ha tag i ett nytt städbolag, säger Gesa.

- Jo, de anlitar en annan oseriös firma, "för de har ett så bra pris", sade kommunen!

- När vi kritiserade kommunen svarade de bara att de var styrda av lagen om offentlig upphandling, säger Gesa.

Den nya städfirman var Lokalvårdarna Hernandez. Denna stora städfirma har cirkulerat i pressen för att de anställt papperslösa och låtit dem städa offentliga byggnader, bland annat regeringskansliet.

Lokalvårdarna Hernandez har numera också gått i konkurs. Rättsfallet finns dokumenterat i en av de svarta pärmarna på Gesas kontor.

- Företaget hade stora massor med offentliga kontrakt. Liksom många andra oseriösa företag rörde de sig i den offentliga sektorn, eftersom inköparna där bara går på lägsta pris, säger Gesa Markusson.

Utstuderat fusk

Det finns inga gränser för uppfinningsrikedomen när det gäller att lura de anställda på löner och staten på skatt. Det fuskas inte bara med papperslösas arbete utan också med svart arbete bland dem som har arbetstillstånd.

En ombudsman på Fastighets hörde till exempel en arbetsgivare ringa en anställd som var sjukskriven och uppmana denne att gå med på att bli uppsagd på grund av arbetsbrist och sedan söka a-kassa och jobba vidare på firman med svarta pengar.

Metoderna hos de svarta städfirmorna är utstuderade och inte så lätta att upptäcka för en lekman. Fastighets avdelningsordförande i Växjö hörde av sig till Gesa och berättade om krångliga konkursförhandlingar och bolag som tappat kontrakt.

Fallet visade alla tecken på att vara en härva med planerade konkurser, även om alla anställda fått sina löner och pappren såg bra ut.

- Det som hänt var att arbetsgivaren uppger tjugo vita anställda som får 15000 i månaden och enligt lönespecen betalar de 5000 i skatt. Men företaget betalar inte in pengarna till staten i slutet av året, säger Gesa.

Skatteverket konstaterar att allt är grönt hos enskilde anställda så de jagar företaget för att få in skatten, men det finns inte kvar någon bokföring.

- Den anställda ser inte detta han jobbar glatt vidare. Med tjugo anställdas innehållen skatt, obetald moms och arbetsgivaravgifter blir det snabbt mycket pengar. Men på lönespecifikationen ser det fint ut. Och det finns ingen bokföring när skattemyndigheten kommer med listor över de anställda. Och dessa flyttas från bolag till bolag utan att de själva vet om det.

Företagen går i konkurs och nya bildas med nya styrelser bemannade med försupna uteliggare, som inte vet om att de sitter i någon styrelse. Och ruljangsen går vidare med nya konkurser och nya målvakter.

- Om man inte känner igen mönstren så ser man det inte, säger Gesa.

- Myndigheterna ser inget samband mellan företagen när de anställda flyttas runt.

Att samköra alla det gör inte myndigheten. De kan samköra, men det kräver resurser

- De enda som har koll i dag, det är vi i facket när vi börjar granska de här människorna, säger Gesa och konstaterar att ordföranden i Växjö nu sitter i en jättehärva med ekonomisk brottslighet som han försöker reda ut.

- Man måste lära sig känna igen ekobrottsmönstren för att hitta dem.

Gesa har gjort ett jätteschema med skumma städbolag.

- Schemat är så stort att jag limmat ihop det med tejp.

För att stävja den ekonomiska brottsligheten i branschen har Fastighets startat en samarbetsgrupp tillsammans med arbetsgivarna i städbranschen.

- Lokalvårdarna Hernandez var uppe i samarbetsgruppen.

De uppfyllde alla våra kriterier för en noggrannare kontroll av kunder och priser, säger Gesa Markusson.

På regeringskansliet hade en laglydig firma blivit utkonkurrerad av Hernandez städfirma. VD:n för det laglydiga städföretaget tog kontakt med regeringskansliet och informerade dem om att Hernandez jobbade med svart arbetskraft. Till exempel hade Hernandez bara 36 procent arbetskraftskostnader i sin redovisning, vilket berodde på att de använde svart arbete. Svaret från regeringskansliet var chockerande.

- Jag vet att Hernandez jobbar svart, sade uppköparen på regeringskansliet, men de har lovat mig att inte jobba svart här på regeringskansliet.

När Fastighets misstänker att företagen jobbar svart så gör de en anmälan till ekobrottsmyndigheten och till skatteverket, mer sällan till polisen och migrationsverket.

- Polisen har inte resurser och migrationsverket gör inget, säger Gesa Markusson.

- Skattemyndigheten är mest effektiv om de blir intresserade. Ekobrottsmyndigheten har haft prioritet på byggbranschen och hotell och restaurangbranschen, de har inte resurser till städbranschen.

- Om de ska göra något måste vi först ta fram bevis på att det fuskas, som vi gjorde med Hernandez.

Till samarbetsgruppen kommer mängder av uppgifter om ekobrott in från de företag som blivit utkonkurrerade med omöjliga priser. Gruppen samlar uppgifterna och lägger pussel tills den ser ett klart mönster. Då kan den gå vidare.

- När vi sätter igång, till exempel som med Hernandez är det viktigt för oss som facklig organisation att skydda våra medlemmar. Vi informerar dem om att de måste spara sina lönespecifikationer, särskilt när det är tveksamt om företaget betalar skatt. De måste också vara noga med att de får ut hela sin lön.

När Hernandez gick i konkurs fick Fastighets mycket skäll av sina medlemmar. Många hade bekanta och släktingar som jobbat svart på företaget och nu stod helt utan försörjning.

- Vi hade infomöte för medlemmarna och många var jättearga för de hade en kusin som jobbade svart. Hur ska vi försörja honom om ni sätter företaget i konkurs, sade de. De var förbannade och tyckte att konkursen var vårt fel.

Hernandez hade anställt folk som bara talade spanska. Många hade släktingar som jobbade helt svart som bodde hemma hos dem.

- Jag kan förstå dem, om jag hade en kusin från Irak skulle det vara jobbigt för mig att ta hand om honom. Om han kan jobba och betala sin mat går vi runt hemma. Jag kan förstå att de gör så, men i fackföreningen måste vi bestämma oss vilket ben vi ska stå på, säger Gesa Markusson.

En ohelig allians

Ett annat exempel på samarbetsgruppens arbete är när ISS, ett av de största städföretagen i branschen, vände sig till samarbetsgruppen. ISS hade förlorat en av sina storkunder, ett varuhus mitt i Stockholm, till en konkurrent och misstänkte svarta affärer, men visste inte vad de skulle göra.

- ISS hade blivit utkonkurrerade med fruktansvärt låga priser. Då ringde de till oss och ville ha hjälp. De berättade att de visste att den nya personalen jobbade svart med lånade eller stulna personnummer.

Fastighets gjorde då en "ohelig allians" med ISS och bokade in en skyddsronad med det regionala skyddsombudet hos ISS på varuhuset en morgon innan allmänheten har tillträde. Skyddsombudet från Fastighets passade då på att prata med den nya firmans spanstalande personal som han "råkade" gå förbi. (Den här krångliga vägen användes eftersom regionala skyddsombud inte har rätt att göra oanmälda besök)

Då kom det fram att den nya personalen fick 60 kronor svart i handen, att de också diskade på arbetsgivarens restaurang och att de var papperslösa med lånade personnummer. Ingen av dem talade svenska, det talades antingen kurdiska, arabiska eller spanska.

- Vi har anmält allt vad vi har fått veta i detta fall till ekobrottsmyndigheten och till skatteverket, säger Gesa.

Om det blir förundersökningssekretess så vet man att myndigheten arbetar med företaget, annars får man besked om att de lägger ned ärendet.

- Där är något på gång, eftersom vi vet att folk blivit kallade till förhör till Ekobrottsmyndigheten.

- Skatteverket kanske också gör något, de kan bli insläppta av det stora städföretaget och sedan kan de avkräva varje anställd id-kort och personnummer och se om de är illegala vilket de förmodligen är.

Skattemyndigheten kan också kontakta kunderna som är affärsidkare i varuhuset och fråga dem vem de betalar och hur mycket. En tidigare städfirma som

jobbade vitt i varuhuset hade 400 000 kronor i intäkter, den nya svarta firman har halverat det priset till 200 000 kronor.

- Vi har lista på alla deras kunder i varuhuset och det går att begära in exakta siffror, säger Gesa, och konstaterar att det här en typisk anmälan där myndigheten säkert hittar något om de gör något åt det.

Jurister bland soporna

Arbetet mot den ekonomiska brottsligheten är ofta frustrerande. Gesa berättar om exemplet med Centralstädning, det företag som var underleverantör till Connex och hade 200 papperslösa anställda för att städa i tunnelbanan.

Fallet började med att ägarna hade ett annat företag med ett annat namn, vi kan kalla det företag Ett i Solna. De blev åtalade för skattefusking ihop med sina underentreprenörer. Då flyttade ägarna verksamheten till ett annat företag, Företag Två, med ny styrelse och svensk VD.

- När vi kommit ikapp dem och även företag Två gått i konkurs flyttar de verksamheten till Företag Tre, där de har svenskar som är kända ekobrottslingar i ledningen. När vi begär företag Tre i konkurs för obetalda löner, då dyker företag Fyra upp.

- Jag och kronofogden jagar Företag Tre, de vill ha in skatter och vi vill ha in löner.

Men tingsrätten ger trots fackets protester företag Tre en frist på en vecka att få fram pengarna. Under den tiden försvann alla tillgångar.

- När konkursförvaltaren kom till företagets kontor fanns icke en pinal kvar, och på gården gick juristerna i sina fina kostymer runt och letade bevis bland soppåsarna, säger Gesa.

Hon hade gått dit någon vecka tidigare när kontoret fortfarande var bemannat när ingen från ledningen var där och fått kopior på lönespecifikationerna av personalen.

- Medlemmarna vet vad det handlar om, även kontoristerna. Och det var tur att jag var där för pärmen med lönespecifikationer var sedan det enda som visade rätten vilka som var anställda i bolaget.

Samma ägare startade sedan Centralstädning i Solna.

- Redan när de var nystartade gör jag en ekobrottsanmälan. På kontoret fanns alla möblerna och datorer från konkursföretaget Tre. Men VD:n sade bara - jag har ingen aning om var de datorerna är, berättar Gesa.

Hon kunde ta fram 50 personer som vittnade, men:

- Det hände inte ett skit. Företaget fortsatte att förse invandrade städare med bensinkort som de kunde handla mat på.

- De fick 15000 i lön och hade handlat för 7000 och kvar blir 8000 kronor som man betalar skatt för

- Det är en olaglig metod. Jag kopierade lönespecarna och gjorde en ny anmälan, inget hände, jag pratade med åklagaren, men inget hände.

- Sedan hade Centralstäd plötsligt 200 papperslösa städare anställda i tunnelbanan. När det uppdagades gick företaget i konkurs och alla pengarna var borta, de var placerade på Cypern eller i Syrien.

Arbetsgivarna i städbranschen och de papperslösa

Tord Unevik har varit VD för Stockholms Städsystem AB i många år. Unevik har lång erfarenhet av branschen, och sitter i SSEF:s auktorisationsnämnd. SSEF, Sveriges serviceentreprenörers förbund, är sedan år 2000 en del av arbetsgivareorganisationen Almega.

Unevik berättar att största delen av städningen i Sverige i dag utförs av de stora auktoriserade bolagen. Auktorisation sker genom att företaget kan bli medlem i Almega. Av 1000 städbolag i Sverige är det 70 som är auktoriserade.

- De är mest de stora, seriösa företagen, som är med i SSEF, säger han och tillägger att det finns också många små bolag som är seriösa som inte är auktoriserade.
- De små bryr sig kanske inte om att söka auktorisation. De tycker kanske inte att det tillför så mycket.

Det är många företag som vill bli auktoriserade, men av tio ansökningar blir bara tre godkända.

- För att få auktorisation ska företagen ha schysta bokslut att visa upp och det får inte ha konflikter med facket, som är med och godkänner ansökningarna, så de svarta företagen har börjat lära sig att det är ingen idé att ansöka, säger Tord Unevik.

Både stora och små företag kan vara med i SSEF. Storleken har ingen betydelse, alla får vara med som har schysta nyckeltal i sina bokslut och som betalar de anställda vita löner enligt kollektivavtalen. Auktorisationen gäller bara ett år i taget och SSEF kontrollerar löpande att företagen sköter sig.

Enligt Tord Unevik omsätter hela städmarknaden i Sverige 15 miljarder kronor per år. Då ingår all städning som bedrivs i egen regi av den offentlig sektor runt om i landets kommuner. De auktoriserade städföretagen i SSEF har en omsättning på cirka 6 miljarder och det är cirka 75 procent av marknaden utanför offentliga sektorn. Sedan finns ett mörkertal som gäller den städning som betalas svart.

För att uppskatta storleken på de svarta affärerna i städbranschen drar Tord Unevik en parallell med antalet måltider i restaurangbranschen. Den stora mängden måltider serveras av de stora restaurangkedjorna, i personalmatsalar, av McDonald's, SAS, SJ och liknande storföretag. Återstår de små kvarterskrogarna utanför de etablerade företagen.

- De står kanske bara för tjugo procent av måltiderna. Och många av de små är seriösa, inte alla jobbar svart. Det är samma inom städ. Städning är en stor industri där det mesta är vitt. Jag påstår att nittio procent av städningen är vitt, inklusive hemtjänster. Det är vad vi kan överblicka med parallellen med antal måltider.

Tord Unevik uppskattar det totala antalet papperslösa i Storstockholm till mellan fem och sju tusen.

- I hela landet är de betydligt fler men de är koncentrerade till storstäderna. Stockholm har kanske mest, totalt i landet kanske det rör sig om 10 000 papperslösa som arbetar, främst som diskare och restaurangfolk och städare.

Tord Unevik kan mest om upphandlingar och konkurser i städbranschen och de är koncentrerade till storstäderna.

- Det finns säkert spritt i landet, men vår erfarenhet är att när man går in med låga priser och svart arbetskraft då är storstäderna dominerande.

Han påpekar att det är också andra än fiffelföretag som går i konkurs.

- I en fri ekonomi kommer aktörer och går, men de fiffelare som kommit till städbranschen har kommit och gasat på och haft mycket muskler och god ekonomi att satsa och har haft låga priser som vapen och blivit mycket stora, sedan är de borta efter fem sex år med mycket stora skatteskulder.

Några exempel han nämner på företag som blivit fällda i domstol för sådan verksamhet är Swedeservice, Hygienstäd och Hernandez, som hade städningen på åklagarämbetet och regeringskansliet.

Utanförskap

De papperslösa städarna kommer från olika länder beroende på situationen där.

- Sydamerika är de flesta från, särskilt från Peru, Bolivia och Chile. Därifrån kom det förut många flyktingar förut.

Det är många chilensare och även peruaner som arbetar i Stockholms Städsystem AB som heltidsanställda lokalvårdare, men de är inte papperslösa. De senaste tio åren är det många som fått flyktingstatus, till exempel bosnier, kurder, iranier och irakier.

De papperslösa hamnar i olika yrken.

- Taxi blivit en stor bransch för kurder till exempel, säger Tord Unevik.

Han har en viss förståelse för att papperslösa jobbar svart om de inte har mat för dagen och tackar ja när får ett erbjudande om jobb.

- Jag tycker synd om dem som kommer från krig och svårigheter, det är inte det, men lilla Sverige kan inte lösa hela världens problem, säger han.

- De papperslösa är i ett utanförskap och de får jobba för en skitsumma, säger han.

Många papperslösa har kommit på vinst och förlust och har fått tips om jobb genom en kompis och så betalar de mat och husrum där. Då kan de försörja sig utan att blir helt kriminella.

- Det handlar ibland om okunnighet också. I många delar i världen är det inget konstigt att man får kontanta pengar. Lönekonton vet många inte vad det är.

- De papperslösa kan inte försvara sig mot sina arbetsgivare. De kan inte anklaga någon eller vittna. De är rättslösa, säger Tord Unevik.

Många arbetsgivare som utnyttjar papperslösa tycker att de gör en samhällsnytta när de anställer dem.

- Dessa arbetsgivare säger att då får de papperslösa i alla fall något så de har till mat, säger Unevik.

Men hela hanteringen av svart arbete bygger på att företagen har tillgång till svarta pengar för att kunna betala de papperslösa. Det finns olika tekniker för detta.

- Det finns till exempel vanliga löntagare som har hyfsade jobb med lön enligt avtal som låter någon annan göra jobbet. En vanlig anställd kan ha ett eller två sådana extra heltidsjobb.

Med 100 kronor i timmen får de betala 30 procent skatt då får de 70 kvar och låter någon annan göra jobben för 30 kronor i timmen. Själva gör de ingenting och får jobbet utfört ändå.

- Då går det att leva gott utan att arbeta, säger Unevik.

Alla lurar alla

När det är svarta pengar uppifrån blir det svart i alla led, om dessutom uppdragsgivaren inte heller betalar med vita pengar. På en svart firma är det svart personal.

- Alla lurar alla, säger Tord Unevik och berättar om ett städföretag i Stockholm som lät papperslösa jobba med städning.

- Först och främst fick de papperslösa dubbelt så mycket att göra som en vanligt lokalvårdare. De fick alltså större städомråden och arbetsgivarna var stenhårda. Allt skulle vara tiptop och det var knutpiskan som gällde.

- De papperslösa fick bara symbolisk summa i lön, kanske 30 kronor i timmen. Efter ett par månader när de inte fått någon lön alls, bara "en symbolisk summa" till mat, då gick de papperslösa till arbetsgivarens kontor och sade ifrån att de måste få betalt.

- När de papperslösa kom tillbaka nästa dag på utsatt tid hade arbetsgivaren ringt till migrationspolisen som var där, häktade och utvisade dem. Då hade de fått jobba två månader helt gratis.

Ett annat exempel på fifflet utspelades i Göteborg där invandrade kvinnor utan att förstå det utnyttjades som "målvakter" för fiffelbolag. När skattemyndigheten kom ikapp företagen lämnade de hela skatteskulden till kvinnorna.

- Det var en kvinna som fått åtta miljoner i skatteskuld utan att hon visste hur det gått till. Så det är inte bara de papperslösa som är problemet, det är hela bilden runt omkring dem.

Tord Unevik nämner Bilia som ett exempel på att det kan vara svårt att konkurrera när priserna dumpas i branschen.

- Fastighets hade gjort påpekande till Bilia för att de hade orimligt låga kostnader för sin städning, som utfördes av aktörer med tre fyra konkurser bakom sig, säger han.

Stockholms Städsystem AB fick en förfrågan om de ville lämna anbud på städningen på Bilia.

- Vi struntade i det för Bilia jobbar med oseriösa aktörer, och de tycker att det är inte deras bekymmer att det är ekobrottslingar, bara det är billig städning.

Men Bilia gör inget formellt fel. Tord Unevik citerar Ulf Adelsson som ledde en statlig utredning om ekobrott:

"Det är för jäkligt att de seriösa företagen blir utslagna för att de svarta tar över."

Samarbete mot fifflare

Tord Unevik sitter som representant för städföretagen inom SSEF tillsammans med Fastighets, Kommunal och Almega i en informell samarbetsgrupp mot ekonomisk brottslighet.

Till samarbetsgruppens kännedom kommer en rad exempel på fuskande arbetsgivare, till exempel det som beskrivs ovan.

- Andra exempel på hur det går till att anställa papperslösa är när de åker hit och jobbar på falska papper. Jag har förstått att de skaffar lite fejkade papper, och de kan vara flera på samma identitet.

Tord Unevik bekräftar att det för några år sedan var ett annat städföretag som använde papperslösa att städa på migrationsverket och på regeringskansliet. Det var hans eget företag som blev utkonkurrerat av de låga lönerna.

- Regeringskansliet skulle spara pengar och tog det billigaste anbudet. När vi fick sluta städa regeringskansliet sade jag till dem att vara försiktiga med den nya leverantören, den är på ekobrottsutredning, så inte ni råkar i blåsväder.

- Vi vet om detta, säger regeringskansliets inköpare, men det här städbolaget har lovat att inte ha svartjobb hos oss

Efter några veckor ringde anställda på Stockholms Städsystem AB till Tord Unevik och sade att den nya firman som börjat städa regeringskansliet ville anställa dem.

- Men det var lite konstigt, sade mina anställda, för de skulle få fyra timmar vitt betalt och fyra svart om de städade på finansdepartementet åt den nya firman.

Tord Unevik konstaterar att det är svårt att konkurrera i branschen när en stor kund som regeringskansliet vet om att det är svart arbetskraft på det bolag de ger uppdrag.

Offentliga organisationer kan sätta andra kriterier än lägsta pris vid upphandlingar. Men det kräver bevisning och ger merarbete för den offentliga inköparen, som kan vara en rektor med pressad budget.

- När rektorn får olika anbud på mellan 200 till 400 tusen kronor för städningen, då vill han hellre lägga pengar på annat än städning. Då frestar det lägsta priset och det ser snyggt ut i offerten från de icke seriösa aktörerna.

Kommunerna runt Stockholm har i tio år ofta visat sig vara kunder till dessa fuskbolag när det varit stora konkurser och skandaler.

- Regering och kommuner vill fortfarande inte använda auktoriserade städbolag. De tycker de är så duktiga i kommunerna och att de gör kontroller, men de gömmer sig bakom lagen om offentlig upphandling.

- Vi är många auktoriserade bolag som tagit nästan som ett principbeslut att vi är väldigt tveksamma till offentliga upphandlingar. Det är bara skuttar som får de jobben, det går inte att få dem att gå ihop, säger Tord Unevik.

Han påpekar att det finns undantag. Några offentliga organisationer använder auktoriserade städbolag, till exempel Stockholm Vatten, kärnkraftverken och Systembolaget.

”Äpplen och päron”

Tillsammans med Gesa Markusson på Fastighets håller Tord Unevik kurser för kommunala och andra upphandlare hur de ska bära sig åt för att upptäcka fifflare. De kallar sin kurs för ”Äpplen och päron”.

Städcheferna i kommunerna träffar Gesa Markusson och Tord Unevik, som lär dem känna skillnaden på ett seriöst och ett oseriöst företag - skillnaden på äpplen och päron.

- Vi lär ut hur man hittar fifflare. I ett fall hade vi stått och pratat en hel dag om detta, cheferna tyckte det var jätteintressant. Tio månader senare går en stor städleverantör i konkurs med jätteskatteskuld.

Trots att de kommunala cheferna gått kursen hade de köpt tjänster av den fifflande städfirman.

- När de blev intervjuade i TV sade cheferna, det hade vi ingen aaaaaaaning om att det var svarta pengar. Och det var samma chefer som gått på vår kurs, berättar Tord Unevik.

Metoden för att hitta fifflarna är enkel och lätt att tillämpa. Det går ut på att titta på firmans nyckeltal, till exempel arbetskraftskostnad per timme.

- Vår branschorganisation SSEF som kräver självsanering i branschen. När vi började för tio år sedan då visste vi att städ kostade 105 kronor i timmen. Samtidigt var det en kommun som skrivit ramavtal för 90 kronor i timmen. Då måste man reagera på kommunen. Om självkostnaden för en vit timme är 105 kronor då måste priset för städningen vara lite högre än 105 kronor!

Så här går det till att skilja äpplen och päron när man köper (städ)tjänster:
De flesta kommuner kollar de här fem faktorerna ovanför linjen:

F-skattesedel

Ingen betalningsanmärkning

Skatter inbetalda

God ekonomi

Goda referenser.

Men det räcker inte, alla, även fifflföretag klarar detta prov. Alla fifflbolag har F-skattesedel, de har inte betalningsanmärkning, de ser bra ut i en offentlig upphandling. Ekonomin i företagen är bra, de har bra referenser och de gör bra jobb med många städtimmar. För att hitta fifflarna måste man kolla också följande faktorer och nyckeltal. Fiffelfirmorna hamnar närmare den högra kolumnen i de flesta faktorerna.

Auktoriseras av SSEF	ja	nej
Arbetskraftskostnad	70 – 80 %	10 – 30%
Omsättning per anställd	320 tkr per år	0,5 – 3 milj
Lönekostnad per anställd och år	220 tkr	20 – 30 tkr

Underleverantör	3-5%/år	upp till 100% / år
<u>Timpris 2007</u>	<u>195 kr/tim</u>	<u>120 kr/tim</u>

- Så här hittar vi mönstren för fiffelbolag, säger Tord Unevik. De har ingen auktorisation hos oss i SSEF, som ser på en gång om de fiffelar. Vi ser till exempel på deras arbetskraftskostnader.

Vita företag har cirka 70 procent arbetskraftskostnader av hela sin kostnad. De svarta företagen har mycket lägre procent. Till exempel de som fick anbudet på att städa regeringskansliet hade bara 19 procent arbetskraftskostnad. Stockholms Städsystem AB har cirka 320 000 kronor i omsättning per anställd, fiffelare kan ha miljoner per anställd i omsättning. Och de tar ut kontanter ur firman för att betala lön. Lönekostnad per anställd är mycket högre på vita företag, cirka 220 000 kronor per anställd - jämfört med 20 000 – 30 000 kronor per anställd och år.

Kostnaden för underleverantörer skiljer också mycket. Den är kanske 3 procent av priset hos en vit och 90 procent hos de svarta. Slutresultatet blir ett timpris på kanske 195 kronor för de vita jämfört med 120 kronor för de svarta.

Momsen för fiffelföretagen får de bort genom att de använder underleverantörer.

- Det är 25 procent på priset som försvinner genom att de har fakturor på alla kostnader och kvittar bort moms, säger Tord Unevik.

- Fiffelföretagen får in 155 kronor i timmen för sina uppdrag och de anställer för 30 kronor i timmen och tjänar bra med pengar på detta.

I sin utbildning "Äpplen och päron" ger han och Gesa Markusson tips och råd till köparna av städtjänster, de kommunala cheferna:

Kräv egen personal

Kräv personnummer

Gör skattekontroll regelbundet

Kolla nyckeltalen

Anlita auktoriserade bolag

- De svarta företagen kan omöjligt betala avtalsenliga löner, säger Tord Unevik.

De använder två vägar. Det ena är att anlita människor som lever på bidrag (akassa/socialbidrag) och som jobbar svart samtidigt för kanske 50 kronor i timmen. De som jobbar svart får kontant i handen nästan lika mycket som en vanlig löntagare får vitt efter skatt.

Den andra vägen är att anställa papperslösa

- Det är billigast, det kostar hälften. Jag har hört talas om priser kring 30 kronor i timmen och de får jobba 10 - 12 timmar per dag, säger Tord Unevik.

Han tycker att lagen om offentlig upphandling är för stelbent

- Det är som polisen säger "buset ligger före". De lär sig teknikerna, stoppar pengarna i fickan och skickar utomlands. Men effekten är större än så. Till sist har det kostat det svenska samhället mycket pengar.

Därför vill han lära kommunerna att skilja äpplen från päron.

- Det är det här med nyckeltalen äpplen och päron, myggor och kameler. Men som de tillämpar lagen så gäller bara lägsta pris, men då kostar det tio gånger mer för samhället i slutändan.

- Det är det vi har att kämpa emot hela tiden, säger Tord Unevik.

Gemensamt intresse

Den slutsats Stockholms Städsystem AB har dragit av situationen i städbranschen är att bara arbeta åt större företag som till exempel Telia, Skanska, Coop, Manpower, Systembolaget, Bonniers och ICAs huvudkontor.

- Många köpare av städtjänster är rädda att det ska komma in skumma företag - även om fakturan ser billig ut så kan de få andra kostnader.

Stockholms Städsystem AB har få uppdrag åt kommuner och offentlig sektor.

- Vi har inga skolor bland våra kunder. Det är svårt att konkurrera och tjäna pengar där, även om några av våra auktoriserade bolag jobbar mycket med kommunerna. Vi har valt större privata kunder, säger Tord Unevik, Stockholms Städsystem AB.

Det är gemensamt intresse i städbranschen att motarbeta svarta affärer.

Stockholms Städsystem AB har 150 kollektivanställda, som jobbar heltid på dagen, har sin lön och lever på den.

- De blir utkonkurrerade om det kommer bolag med illegala invandrare och svartjobbare. Våra anställda förlorar jobbet, och facket tappar medlemmar.

Avskaffa människohandeln – analys och slutsatser

Papperslösa arbetare är inte något nytt problem i Sverige. Det finns sedan länge en svart marknad för arbete och en efterfrågan på svart arbetskraft med och utan papper. I takt med globaliseringen kommer allt fler papperslösa från andra världsdelar. Innan Sverige gick med i EU, och före östutvidgningen kom de flesta papperslösa från Östeuropa. I dag när Polen och många andra länder med låga löner gått med i EU kommer de flesta papperslösa från länder i Asien, Afrika och Latinamerika.

- De papperslösa har inte kommit som en blixtnedslag från blå himmel som uppstått bara för att länderna i Östeuropa kommit med i EU. Nu är det bara en annan grupp som är papperslös. Men egentligen är det samma sak, säger Sten Erik Johansson.

Det handlar om ekonomisk brottslighet och en låglönekonkurrens på arbetsmarknaden, en konkurrens som fackföreningarna har till uppgift att stoppa. Löner ska sättas utifrån arbetets innehåll, lika lön för lika arbete, och inte utifrån en marknadssituation där utbud och efterfrågan bestämmer priset. På den svarta arbetsmarknaden är det enbart marknaden som råder. På den vita arbetsmarknaden är det både marknad och avtal som reglerar lönerna.

Lönerna är olika höga för olika grupper i samhället. Det bygger upp en hierarki som ofta beskrivits av LO i rapporter om klasstrappan. Där finns SACO:s medlemmar i toppen och LO-förbundens medlemmar längst ner. Nedanför denna lag- och avtalsenliga trappa fortsätter en undre svart lönehierarki med oorganiserade papperslösa och svartarbetande personer. I den hierarkin befinner sig de papperslösa längst ner i källaren.

Illustration från LO:s kollektivavtalskampanj 2006 av Ulf Lundkvist

- Utomeuropeiska papperslösa, till exempel en städare från Thailand tjänar 30 – 50 kronor i timmen (eller inget alls om arbetsgivaren inte har lust att betala.)
- Östeuropeisk arbetskraft med papper som jobbar svart, till exempel städare en skola får 50 – 70 kronor i timmen.
- Svenska/nordiska medborgare som jobbar svart får 70 – 90 kronor i timmen

Ett ordentligt kliv uppåt är det till nästa nivå som är vitt.

- Där finns utomeuropeiska och östeuropeiska EU - medborgare som jobbar vitt. De börjar på den vita lönetrappans nedersta steg som är kollektivavtalens minimilöner.

I Fastighets år 2007 är den lägsta avtalade lönen 96:66 kronor i timmen eller 16 240 kronor i månaden. Månadsbeloppen höjs med 800 kronor i månaden år 2008 då lägstalönen blir 17 040 kronor i månaden.

Den totala lägsta lönekostnaden i timmen inklusive sociala avgifter, försäkringar mm ligger på cirka 160 kronor. Utgående lönernas totala kostnad ligger på ett snitt på cirka 175 kronor i timmen.

Kollektivavtalets lägsta lön är betydligt högre än den högsta svarta, cirka dubbelt så mycket, om man räknar in hela lönekostnaden med sociala avgifter och försäkringar.

- Fackföreningen och arbetsgivarna är överens om vad som ska gälla i branschen, säger Sten-Erik Johansson.

- Men verkligheten är en annan och knepigare. Det är knepigt att ta ställning till några som man knappt ser, vi ser ju inte de papperslösa.

De gömmer sig både för polisen och för facket och deras arbetsgivare hjälper till att gömma undan dem. Även om arbetsgivarna inte vet exakt vilka de papperslösa är eller vad de heter, så vet arbetsgivarna att de har sådan arbetskraft.

- Vi i Fastighets kan ana att de finns, men skulle några förtroendevalda från oss komma i närheten av de papperslösa så flyr de, kanske med rätta också. De uppfattar facket som ett hot och flyr när de ser oss.

- Det finns risk för att vi i vår nitiskhet att jaga de kriminella arbetsgivarna går polisens och statsapparatus ärenden. Men det här är svårt för det är ju rätt samtidigt att stoppa de kriminella arbetsgivarna. De papperslösas arbetsgivare ägnar sig alltid åt ekonomisk brottslighet. Det Fastighets gjort hittills har varit att försöka komma åt den ekonomiska brottsligheten, men vi har inte arbetat med att stödja de papperslösa.

Att låta en stor grupp människor försvinna bort och krypa in i sina hålor det skulle jag ha svårt med, att inte försöka komma till tals med de människor som är anställda av den arbetsgivaren, säger han.

De som jobbar svart, de enskilda de har svårt att få hjälp och stöd till exempel vid en arbetsskada.

- Vi i facket missar en hel del när vi inte tilltalar de papperslösa och inte försöker närma oss dem till exempel när en kriminell arbetsgivare går i konkurs eller sätts i fängelse. Det vi gör blir då bara en juridisk sak, inte en mänsklig, och vi riktar oss bara mot arbetsgivarna.

- Jag tycker fackföreningen skulle ta kontakt och prata med dem när man ändå kommer så nära. Då kunde vi få en bra bild som skulle stärka Fastighets i städbranschen. Då skulle vi få en helhetsbild av vad som pågår.

Vision om lika villkor

Sten Erik Johansson har en vision att alla som arbetar i de branscher Fastighets organiserar ska jobba under lika villkor.

- Jag önskar att de papperslösa om de vill ska få vara med i Fastighets och i en a-kassa. Det är min vision, det är målet med det jag gör här, säger han.

Det ska vara kollektivavtalen som gäller, och alla ska ha möjlighet att vara organiserade i facket. Alla ska ha rätt till en bra arbetsmiljö. Med kollektivavtal följer avtalsförsäkringarna. Arbetsgivaren har då också ett lagstadgat ansvar för arbetsmiljön om någon skadar sig, och har ansvar för att den skadade får vård och rehabilitering.

- Fastighets borde också verka för att de företag som ägnar sig åt skumma affärer får näringsförbud och arbetsgivarna fängelse för den människohandel de bedriver med de papperslösa.

Det finns en hel del fackföreningen kan göra för de papperslösa redan i dag.

- Vi kan faktiskt söka upp de papperslösa, prata med dem, göra något åt missförhållandena på deras jobb, kräva betalning och se till att de får sina pengar. Vi kan göra en rad saker ända fram till att organisera dem.

- Det borde vi också göra och kunna göra. Jag tycker vi borde kunna lösa organisationsfrågan.

Det finns många svåra frågor för fackföreningen kring de papperslösa, men det viktiga är, anser Sten Erik Johansson, att om det finns någon som jobbar på städföretag som är Fastighets arbetsmarknad, då ska de vara organiserade i fackföreningen.

- Det är dåligt att vi inte kan det eller inte gör det. Sedan finns det mycket tekniskt och praktiskt i vägen. Rent juridisk kan vi organisera dem, men det hänger kanske på viljan.

Och det handlar också om att hänga ihop med de andra fjorton LO förbunden. I vissa förbunds branscher finns det inte många papperslösa. Flest papperslösa finns i servicebranscher som organiseras av Transport, Hotell och Restaurangfacket, Handels, Fastighets och kanske också Kommunal.

- Huvudfrågan för fackföreningen är: Hur ska vi företräda människor som inte finns? Det är det stora problemet, säger Sten Erik Johansson.

Han är optimist och tror att det går att lösa problemen.

- Om Fastighets sade vi ställer upp i det här arbetet i kampen mot människohandeln, så skulle det sprida sig som en löpeld. Då skulle många företag sluta med att använda papperslösa i städbranschen.

- Var och en får hålla sitt område i fackföreningsrörelsen. Det är det vi kan göra.

Kanske skulle vi kunna få igenom det inom Fastighets att organisera de papperslösa, men om inte övriga LO-förbund hänger med skulle det bli ihåligt, säger han.

Arbetet går vidare. Fastighets förbundsstyrelse antog i november 2007 en motion till LO-kongressen 2008 där förbundet tar klar ställning för att organisera de papperslösa. I sin motion skriver förbundsstyrelsen så här:

Motion för de papperslösa rättigheter från Fastighets till LO-kongressen 2008.

Fastighetsanställdas Förbund menar att ingen lever frivilligt utan papper i ett land sedan må regeringen och dess integrationsminister tycka vad de vill. Papperslösa var de än befinner sig drabbas mycket hårt både mänskligt och ekonomiskt av sin situation. De tvingas för sin överlevnads skull gå med på fullständigt horribla löner och arbetsvillkor. Denna situation är mycket illa för de papperslösa men också för alla som arbetar på samma marknad.

Det stora och avgörande problemet är de kriminella och profithungriga arbetsgivare som dumpar både löner och andra arbetsvillkor. Det är dessa arbetsgivare som skall fram i ljuset, få sitt straff, betala kollektivaotalsenliga löner och skadestånd både till den papperslöse och fackförbundet.

Ingen människa är illegal och det är inte de papperslösa som är problemet. Det finns all anledning att stödja de papperslösa arbetarna. Ett stöd som innebär ett hävdande av kollektivaavtalen är också ett stöd för alla som arbetar i branschen och ett nej till lönedumpning. Fastighetsanställdas Förbund vill att straffet för den som arbetar illegalt avskaffas. Det verkliga problemet är alla de kriminella arbetsgivare som profiterar på människors utsatthet. Det är ovärdigt ett civiliserat samhälle. Det är dessa profitörer som skall straffas i form av näringsförbud och fängelse.

Vi har kollektivaavtal som skall gälla oavsett vem det handlar om, svensk eller utlänning, kvinna eller man, ung eller gammal, med eller utan papper. I denna kamp kan vi mycket väl samarbeta med seriösa arbetsgivare och dess organisationer. De företagen har allt att vinna på att de kriminella och oseriösa försvinner.

Handläggningstiderna för asylansökan och överklaganden måste kortas markant. Det är mänskligt orimligt att det får gå år utan beslut i uppehållstillståndsfrågan. I detta sammanhang vill vi i humanismens namn också påpeka att barnen till papperslösa enligt barnkonventionen skall ha rätt till skolgång, vilket inte är givet i Sverige och att full sjukvård skall kunna ges till papperslösa.

Ingen annan än fackföreningsrörelsen själv tillsammans med de papperslösa bestämmer om och hur vi ska organisera och företräda de papperslösa. Denna fråga måste lösas snabbt. Ju längre tid som går utan att vi har kontroll över löner och arbetsvillkor minskar värdet för våra kollektivaavtal och i motsvarande grad ökar möjligheterna för de kriminella arbetsgivarna att fortsätta sitt profiterande.

Fastighetsanställdas Förbund föreslår

att vi gemensamt inom LO utvecklar former för att organisera papperslösa och hävda deras rättigheter på arbetsmarknaden,

att verka för hårdare straff för de kriminella arbetsgivarna,

att verka för att de papperslösas arbete avkriminaliseras,

att verka för att tiderna för asylansökan kortas markant,

att verka för lagstadgad rätt till skolgång för barn till papperslösa och

att verka för fullvärdig sjukvård till papperslösa

Projekt RITA

- rättvis ingång till arbete

Projekt Kunskap

Mitt liv i Sverige

Röster från de papperslösa

Delrapport

2007-12-20

Fastighetsanställdas
Förbund

REGERINGSKANSLIET

Näringsdepartementet

Arbetslust & Utveckling i Sverige AB

Sammanfattning

Projektets mål är att få tag i kunskap om de ”papperslösa” situation och förväntningar, attityder, drivkrafter mm. Kunskaper som lär oss att bättre förstå deras situation.

Resultaten av undersökningen kan sammanfattas på följande sätt:

- Gruppen rapporterar starka positiva känslor för Sverige som land där en relativt hygglig bostadssituation samtidigt blandas med starka negativa känslor och erfarenheter av diskriminering och en migrationspolitik som man antar är okänd för svensken i gemen.
- Oron för ekonomi och hälsa är stor. Pengar som inte räcker till. Låga löner och oväntat höga levnadskostnader för vistelsen i landet. Vad gör man t.ex. när man plågas av tandvärk eller sjukdom och man inte har några pengar?
- Språkbarriären uppfattas som det största hindret för att kunna utnyttja de möjligheter som man så tydligt tycker sig kunna se. Svenska är en nyckel som man inte har tillgång till och som man inte heller tror sig om att kunna erövra.
- Erfarenheter av att livet i Sverige, landet med sin frihet och stora möjligheter, blev mycket tuffare än man väntat. Det har påverkat framtidstron som sviktar, framför allt när det gäller ekonomin. Svårigheter att få arbete, löner långt under kollektivavtal och jobb som inte motsvarar de egna kvalifikationerna.
- Gruppen papperslösa har enligt undersökningen ett bättre välbefinnande och större handlingskraft än jämförelsegrupperna av asylsökande och de som fått permanent uppehållstillstånd.
- En slående iakttagelse i undersökningen är att gruppen i jämförelse med en svensk tradition fäster så litet avseende vid att se sina egna föreningar och samfund som resurs. Trots att nästan samtliga som deltagit i undersökningen har gjort det tack vare initiativ och medverkan från sina egna föreningar och samfund. Att organisera sig framstår inte som någon självklar tanke.

Innehållsförteckning

	Sida
1. Bakgrund	4
2. Lågt HRI och stor spridning	5
3. Faktorer som påverkar "Mitt liv i Sverige"	7
4. Särredovisning av urvalsgrupperna	9
6. Urvalsanalys	11
7. Faktoranalys	12
7.1 Ekonomi	12
7.2 Förmåga	13
7.3 Hälsa	14
7.4 Familj	15
7.5 Gemenskap	16
7.6 Arbetsgivare/myndigheter	17
7.7 Boende	18
7.7 Arbeta	19
7.9 Kyrka/förening	20
7.10 Annat	21
Bilaga Metodredovisning	23

1. Bakgrund

Fastighets vill genom RITA-projektet bättre förstå de papperslösas situation och att utveckla metoder, för att stärka integrationen, motverka diskriminering och ekonomiskt utnyttjande av dessa grupper. Kunskap som också kan komma att påverka arbetsmarknadens partners förhållande till de papperslösa, som en önskvärd och nödvändig resurs.

I denna rapport redovisas delprojektet Kunskap.

Delprojektets mål är att få tag i kunskap om de ”papperslösas” situation och förväntningar, attityder, drivkrafter mm. Kunskaper som lär oss att bättre förstå deras situation.

Den utredningsmetod som används i projektet bygger på en öppen frågeställning, som är kulturellt och språkligt oberoende. Härigenom undviker man enkätundersökningarnas problem med att ”väcka björnen” och styra intervjupersonen. Den öppna frågan, utan värderingar, är det första steget i metoden där individerna svarar på sitt eget sätt och på sitt eget språk. Resultatet blir en lista med olika utsagor som de svarande sedan skall ta ställning till enligt en bestämd struktur. På så sätt får man information bland annat om individernas välbefinnande och vilka faktorer som har betydelse. Den insamlade informationen sammanställs och bearbetas i ett datasystem och presenteras i form av bilder, diagram och olika nyckeltal. För ytterligare information om metoden se bilaga.

Den öppna frågan som besvarats i denna undersökning lyder:
Vad får du för tankar om "**Ditt liv i Sverige**".

Vi har avgränsat urvalet till tre jämförbara grupper:

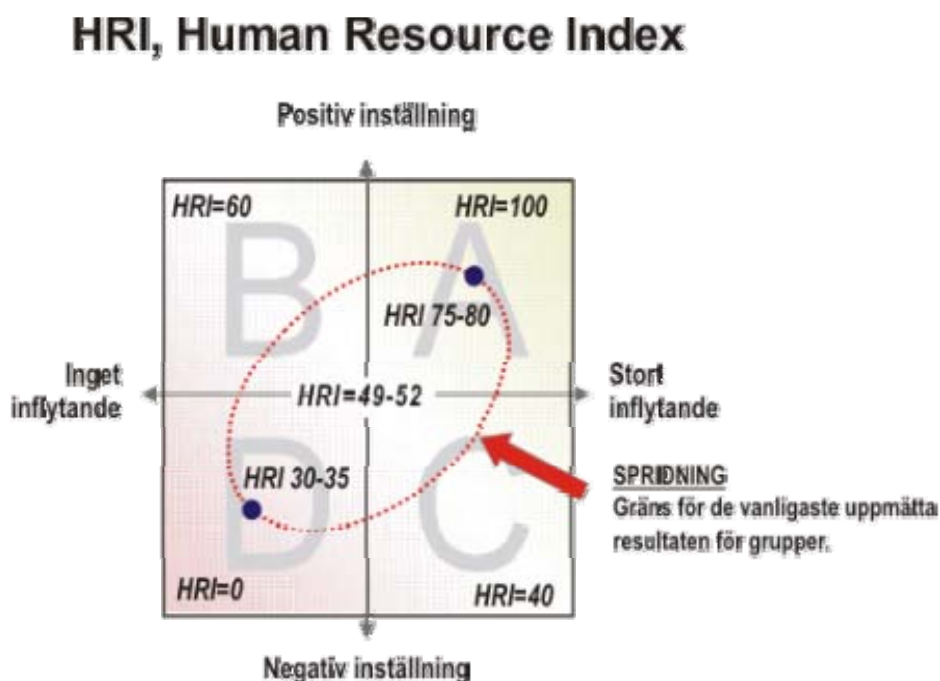
- Personer som saknar tillstånd att vara i landet, de så kallade papperslösa, 36 stycken.
- Personer som har tillfälligt arbetstillstånd, asylsökande, 42 stycken.
- Personer som har uppehållstillstånd och personnummer, 39 stycken.

Tack vare stor hjälp från invandrarföreningar, skolor och enskilda eldsjälar har vi kunnat samla mindre grupper med relevanta personer för tester. Deltagandet har skett under anonymitet. Alla deltagare kommer från Stockholmsområdet.

Projektet har genomförts av Arbetslust och Utveckling i Stockholm AB. Projektledare har varit Åke Modée.

2. Lågt HRI och stor spridning

Den använda metoden genererar ett jämförelseindex, HRI (Human Resource Index), som är ett mått på individernas välbefinnande, handlingskraft och totala upplevelser av en situation. Svensk arbetslivsforskning har visat på positiva samband mellan höga HRI-värden och god hälsa/höga prestationer. Normeringen av HRI bygger på 200 000 individer. Ett HRI under 50 anses som lågt och normalvärdet i Sverige är 49 – 52. Den normala spridningen ligger inom de områden som anges i figur 1.

Figuren beskriver måttet HRI, som en funktion av individers/gruppers tolkning och upplevelse av en bestämd situation. Ett stort inflytande i kombination med en positiv inställning ger höga HRI-värden. Det "normala" spridningsområdet för registrerade HRI-värden på grupp nivå är markerade i figuren.

Figur 1.

I figur 2 redovisas de i undersökningen ingående individerna i form av punkter. Ju längre ut mot hörnorna individerna återfinns desto starkare känslor. För att underlätta läsningen har fyra begrepp införts Delaktig, Nöjd, Arg och Uppgiven, som förklaras i figuren.

I jämförelse med det stora svenska jämförelsematerialet är det sammantagna HRI-värdet i denna undersökning lågt, men inte extremt lågt. En undersökning med ca 50 000 lärare resulterade t.ex. i nästan samma värde (45,9). En annan skillnad är den stora spridningen och den stora förekomsten av "extremvärden" hos individerna. I figuren framgår det av att många individer är positionerade längs ytterlinjer och hörn. Detta kan tolkas som att individerna har många starka känslor av såväl positivt som negativt slag. Detta indikerar att många individer befinner sig i ett labilt känsloläge med starka ytterlighetskänslor och stort engagemang.

Erfarenhetsmässigt vet man att låga HRI-värden sänker individernas förmåga att hantera påfrestningar med dramatiskt ökad risk för ohälsa. På motsvarande sätt betyder höga värden ökad motståndskraft och större handlingskraft. Längre fram särredovisas de olika grupperna (papperslösa, asylsökande och de med permanent uppehållstillstånd) med avseende på deras HRI och psykologiska handlingspositioner.

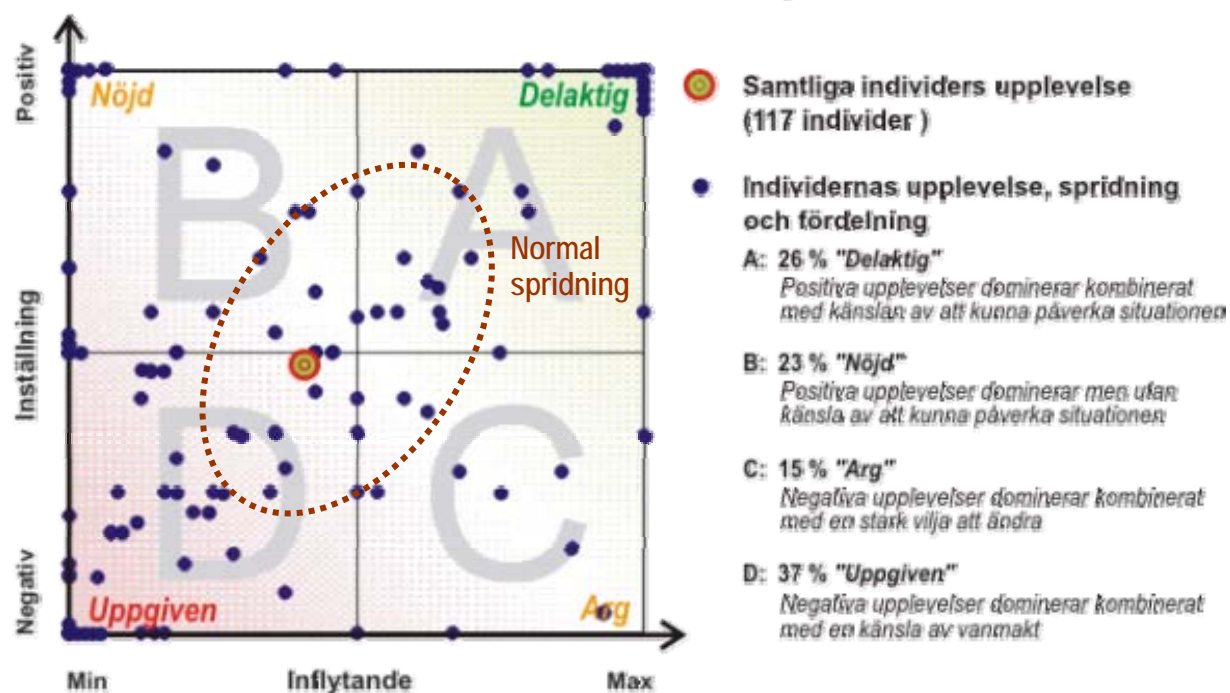
HRI, Human Resource Index

Inställning och inflytande

HRI 45,4

Inställning 48,5

Inflytande 40,7

Figuren visar hur individerna upplever situationen "Mitt liv i Sverige" som ett resultat av deras upplevda inflytande och inställning till situationen.

Figur 2.

3. Faktorer som påverkar "Mitt liv i Sverige"

Genom metoden kan vi redovisa vilka faktorer, som påverkar individernas upplevelse. Se figur 3. Dessa faktorer kan ha olika fokus. Ett starkt fokus innebär att många individer haft uppfattning om den aktuella faktorn, vilket innebär att den har en stark inverkan på totalupplevelsen.

Individernas inställning till aktuella faktorer markeras genom stapelns längd och färg. Grön stapel betyder positiv inställning, gult neutralt och rött en negativ inställning. På motsvarande sätt beskrivs individernas känsla att kunna påverka faktorn. Grönt betyder påverkbart, gult neutralt och rött ej påverkbart.

FAKTORER	Fokus		Inställning			Påverkan		
	Svagt	Starkt	Positiv	Neutral	Negativ	Minimal	Neutral	Maximal
1. Ekonomi	[Bar chart showing focus]		[Stacked bar chart showing attitude]			[Stacked bar chart showing impact]		
2. Förmåga	[Bar chart showing focus]		[Stacked bar chart showing attitude]			[Stacked bar chart showing impact]		
3. Hälsa	[Bar chart showing focus]		[Stacked bar chart showing attitude]			[Stacked bar chart showing impact]		
4. Familj	[Bar chart showing focus]		[Stacked bar chart showing attitude]			[Stacked bar chart showing impact]		
5. Gemenskap	[Bar chart showing focus]		[Stacked bar chart showing attitude]			[Stacked bar chart showing impact]		
6. Arbetsgivare/myndigheter	[Bar chart showing focus]		[Stacked bar chart showing attitude]			[Stacked bar chart showing impact]		
7. Boende	[Bar chart showing focus]		[Stacked bar chart showing attitude]			[Stacked bar chart showing impact]		
8. Arbete	[Bar chart showing focus]		[Stacked bar chart showing attitude]			[Stacked bar chart showing impact]		
9. Kyrka/förening	[Bar chart showing focus]		[Stacked bar chart showing attitude]			[Stacked bar chart showing impact]		
10. Annat	[Bar chart showing focus]		[Stacked bar chart showing attitude]			[Stacked bar chart showing impact]		

Figuren visar de undersökta faktorens inverkan på individernas upplevelse. Ju starkare fokus desto större inverkan på den undersökta gruppens (117 individer) upplevelse.

Figur 3.

Nedan följer en kort redovisning, som fördjupas under avsnittet Faktoranalys.

Den faktor som innehåller flest uppfattningar är nr 10, Annat. Det handlar huvudsakligen om tankar om Sverige och olika upplevelser, som inte hänförs till andra faktorer. Det finns mycket positiva känslor om Sverige, människor, kultur, natur, etc. Negativt är bland annat diskriminering.

Arbete är den faktor som väger tyngst. Det är ett återkommande problem, men inte för alla. De papperslösa signalerar störst otillfredsställelse.

Myndigheter och till del arbetsgivare, är en viktig faktor, som vanligen är förknippad med negativa upplevelser.

Boendesituationen är i huvudsak förknippad med positiva upplevelser.

Att kunna svenska är den absolut viktigaste förmågan och den faktor som samtliga framhåller för att få ett bra liv. Viljan att lära sig svenska är stor.

Ekonomifaktorn kopplas ofta samman med språkkunskaper och möjligheter till anständigt betalt arbete.

Tillgång till hälsovård är ett stort problem, särskilt för de papperslösa. Tandvård och ängslan för hur hälsan skall utvecklas är ett återkommande problem med negativa känslor.

Faktorerna familj och gemenskap har en positiv grundton. Det som framhålls är vänner och tvåsamhet/familj. Det finns ofta en saknad av den större familjen.

Det är slående i en svensk kontext att föreningar/samfund/kyrka får så liten uppmärksamhet. Detta trots att nästan samtliga som deltagit i undersökningen har gjort det tack vare initiativ och medverkan från sina egna föreningar och samfund. Att organisera sig framstår inte som någon självklar tanke.

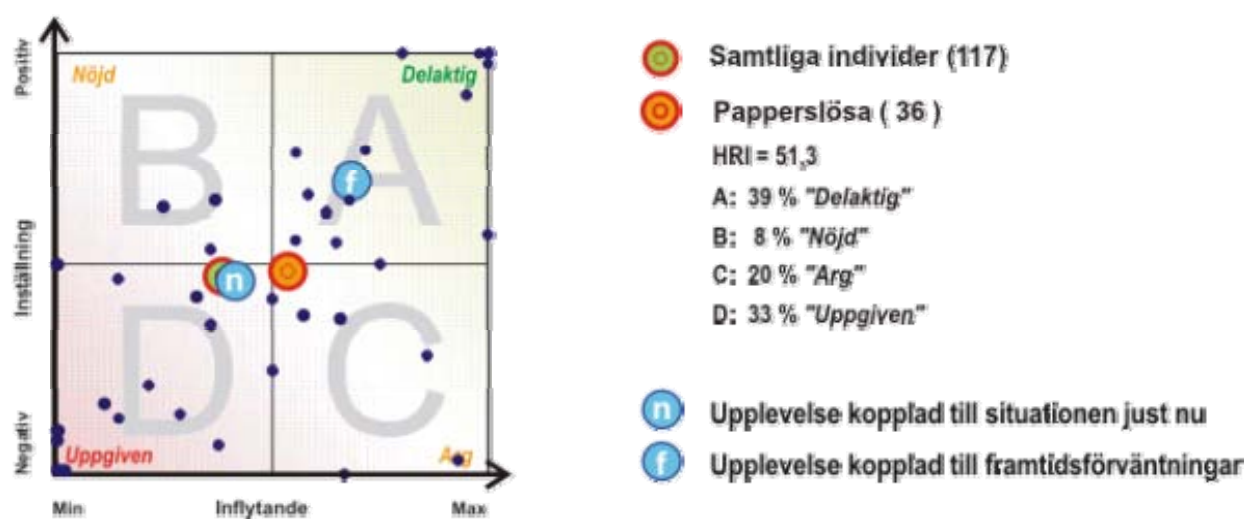
4. Särredovisning av urvalsgrupperna

För att få en bättre helhetsbild av invandrares tankar om sitt liv i Sverige har tre jämförbara grupper studerats:

- Personer som saknar tillstånd att vara i landet, de så kallade papperslösa, 36 stycken.
- Personer som har tillfälligt arbetstillstånd, asylsökande, 42 stycken.
- Personer som relativt nyligen har uppehållstillstånd och personnummer, 39 stycken.

Med utgångspunkt i tidigare presenterade analys av HRI genererar grupperna var sin figur, figur 4 – 6. I figurerna har också införts i vilken grad upplevelserna är relaterade tidsmässigt. Där "f" står för framtidsförväntningar, "n" för nusituationen och "e" för tidigare erfarenheter.

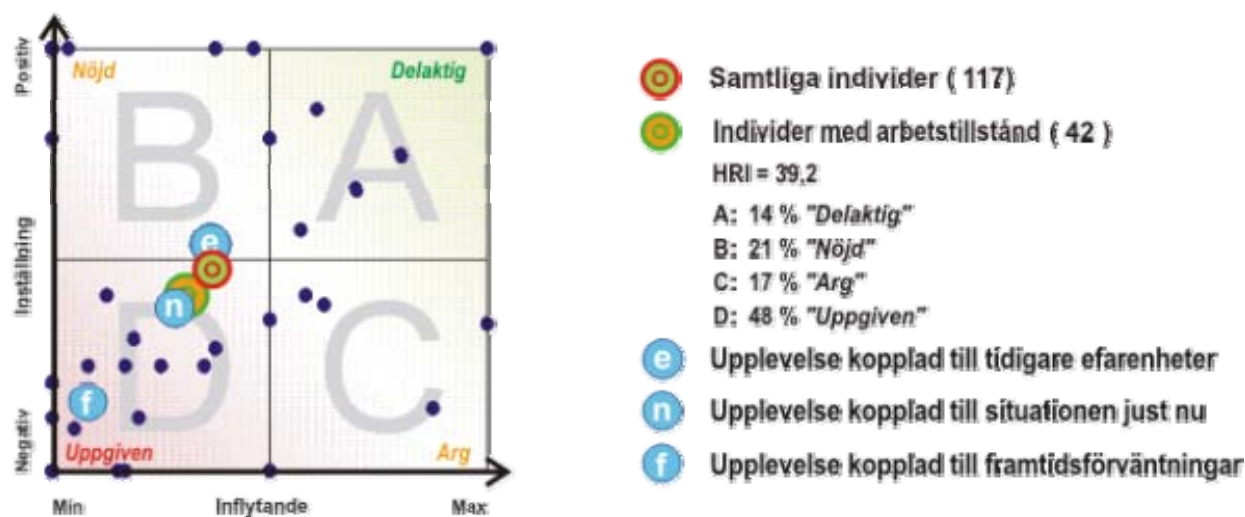
Papperslösa individer

Figur 4.

Gruppen papperslösa har ett betydligt högre HRI än de andra grupperna. Genomsnittet av gruppen hamnar i fältet "arg". Andelen individer med extremvärden, både positiva och negativa är stort. Framtidsförväntningarna är positiva och upplevs påverkbara.

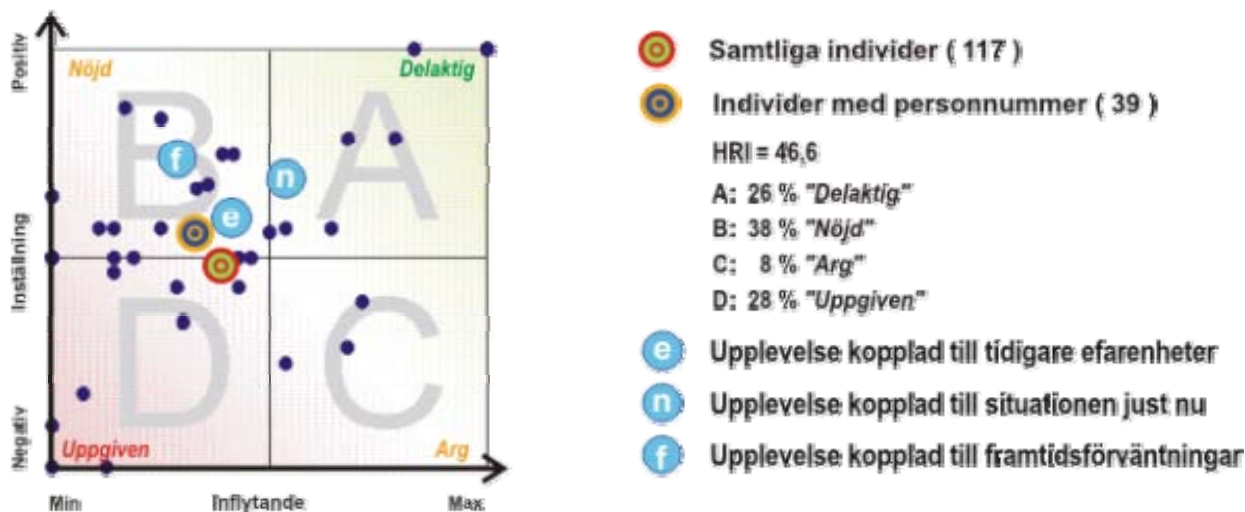
Individer med tillfälligt arbetstillstånd (Asylsökande)

Figur 5.

Gruppen asylsökande har ett lägre HRI än de andra grupperna. Genomsnittet av gruppen hamnar i fältet ”uppgiven”. Framtidsförväntningarna är negativa och lite påverkbara.

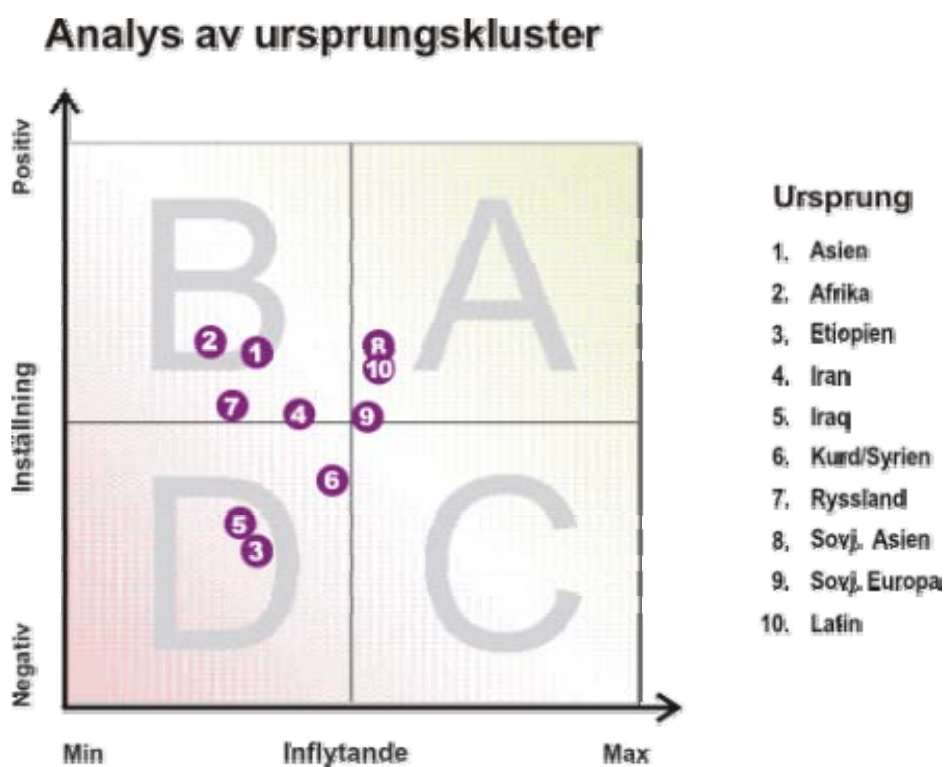
Individer med personnummer (permanent uppehållstillstånd)

Figur 6.

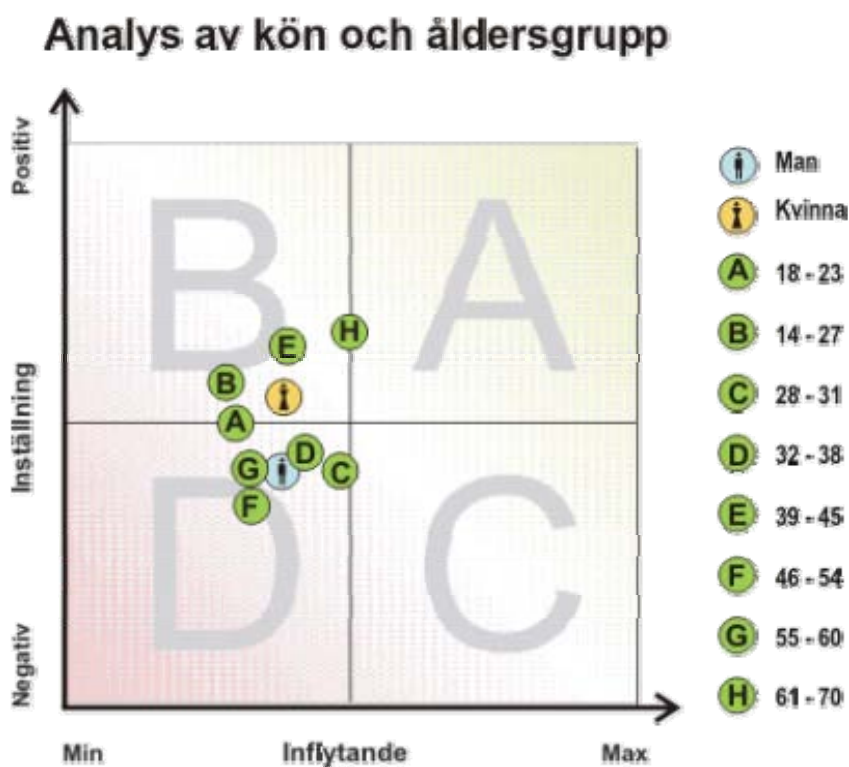
Genomsnittet av gruppen med permanent uppehållstillstånd hamnar i fältet ”nöjd”. Framtidsförväntningarna är positiva och lite påverkbara. De med uppehållstillstånd verkar nöjdare och i nuläget ha större delaktighet än de andra grupperna.

6. Urvalsanalys

Figur 7.

Det finns betydande skillnader mellan personernas geografiska hemland och känslan av inflytande och inställning.

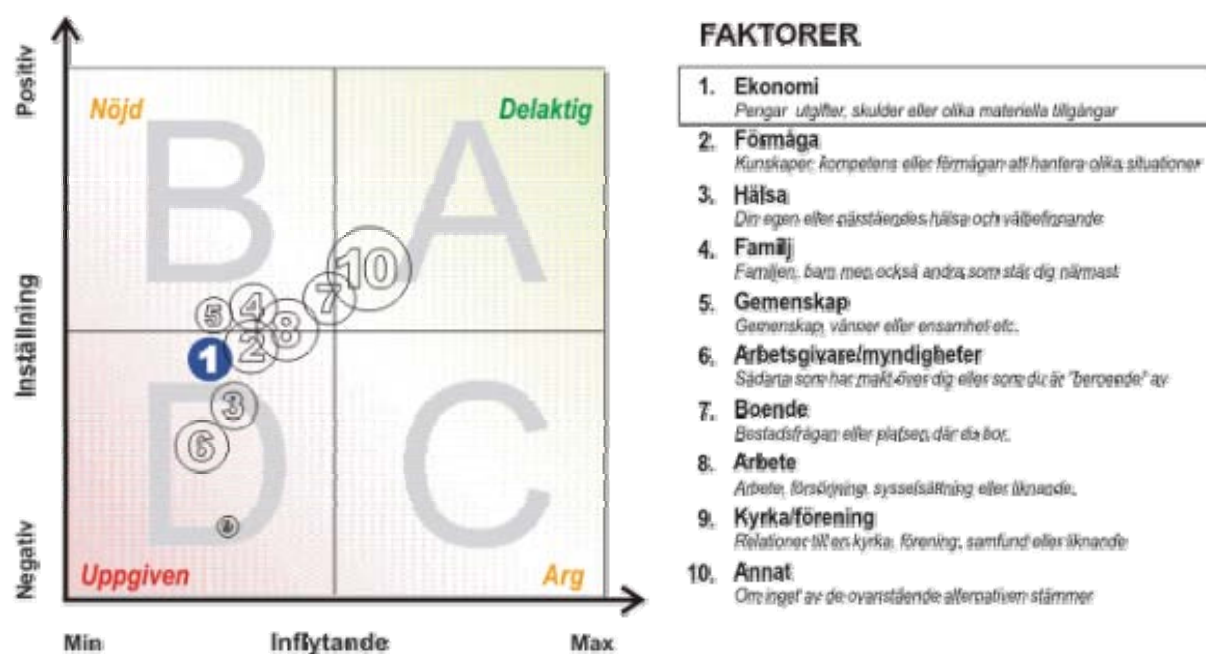
Figur 8.

7. Faktoranalys

Här redovisas de faktorer som testpersonerna har tänkt på när det gäller ”Ditt liv i Sverige”. Storleken på den blå markerade cirkeln i figurerna, figur 11 – 18, anger hur många som tagit upp det aktuella temat. Man kan t.ex. se att faktorer som Annat och Boende har en positiv inverkan. Faktorer som Myndigheter, Hälsa och Ekonomi inverkar negativt. Av tankar/känslor som testpersonerna skrivit ner för respektive faktor, frisvaren, framgår det att det för nämnda faktorer handlar om problem som t.ex. misstro mot myndigheter, tandvård, brist på pengar eller att man inte kan språket. Representativa frisvar redovisas.

7.1 Ekonomi

Faktoranalys

Figuren visar de undersökta faktoremas inverkan på individernas upplevda situation - "Mitt liv i Sverige". Ju större cirkel desto starkare inverkan.

Figur 9.

Ekonomi är ofta dålig. Detta gäller i synnerhet de papperslösa.

Frisvar

Positiva upplevelser:

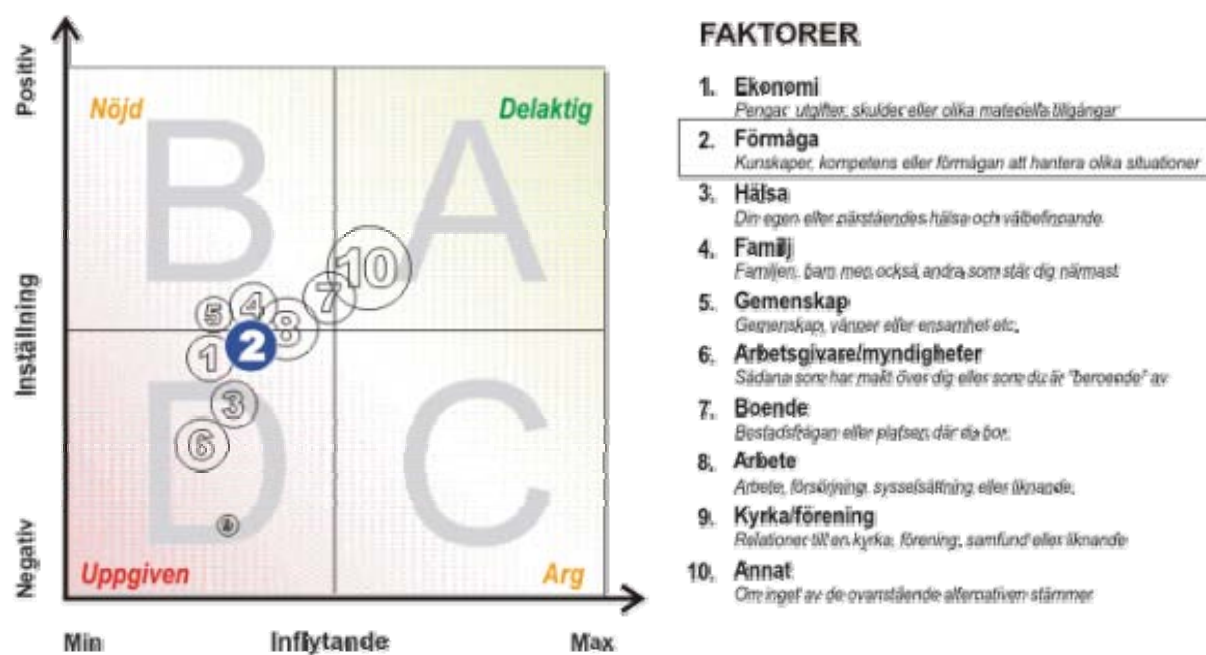
- Jag tror att Sverige är ett land som kan hjälpa människor när de inte har det bra.
- Jag hoppas få ett bra jobb i Sverige.
- Det allra demokratiska landet enligt min åsikt.
- Livet har blivit bättre.
- Ibland vill jag handla dyra kläder och mat.
- Har pension, som räcker till alla utgifter.

Negativa upplevelser:

- Finansiella stödet räcker inte till.
- Högt pris för andrahands bostad.
- Jobbigt från början.
- Som städare har jag för liten lön.
- Mina önskemål är billigare tjänster, särskilt medicinska – proteser.
- Jag har inte råd med SL-kort.
- Jag är arbetslös hela tiden.
- Jag måste arbeta varje dag för att tjäna en normal lön.
- Tycker inte om de höga skatterna.
- Har inte en rättvis lön och kan därför inte vara tillsammans med min familj.
- Behov av pengar och bostad då Migrationsverket slutade att hjälpa.
- Arbetar för 50 kr i timman bara därför man är illegal.
- Jag tycker inte om att betyg från före detta Sovjet inte erkänns.
- Slaverijobb, lära mig svenska, dansa salsa.

7.2 Förmåga

Faktoranalys

Figuren visar de undersökta faktoremas inverkan på individernas upplevda situation - "Mitt liv i Sverige".
Ju större cirkel desto starkare inverkan.

Figur 10.

Att inte kunna språket är för de flesta problematiskt. Viljan till att lära sig svenska är stor.

Frisvar

Positiva upplevelser:

- Jag lever mittemellan, kanske därför att jag inte kan svenska.
- I skolan är jag glad att få lära mig. Det är verkligen en bra tid.
- Kan jag börja på universitetet?
- Vi behöver lära oss svenska språket.
- Jag har bråttom att skaffa arbete, men jag behöver svenskkursen.

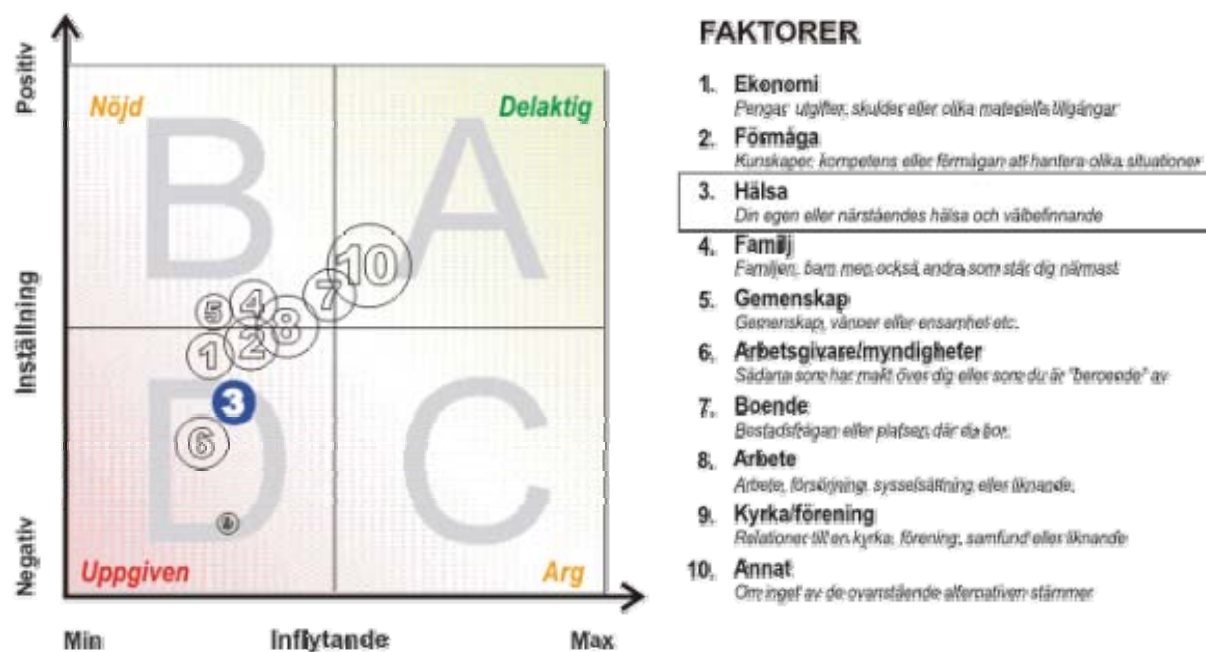
- Idag börjar jag ny skola. Jag vill studera svenska. Jag tycker om Sverige.
- Brist på respekt för arbetslösa utan arbetserbjudanden.
- Mer facklig orientering. Det finns många utan kunskaper.

Negativa upplevelser:

- Jag har juridisk utbildning men jobbar som städare, tungt och smutsigt.
- Svensk språkskola, bra pris, dålig service.
- Eftersom jag inte kan svenska får jag inget arbete, annat än med minsta möjliga lön.
- Mina problem är att få jobb och skriva svenska.
- Problem att förstå och tala svenska.
- Tiden går och oron växer, när man inte har några papper och inte vet vad som skall hända.
- Man behöver mer information om hur man kan lösa sina problem.
- Hård konkurrens, språk.
- Problem med språket. Du är perfekt på svenska. Jag har inget att säga.
- Att vara papperslös är som att vara bakbunden till händer och fötter.
- Kunna lära mig svenska språket. Om inte får jag känslan att inte kunna prata.

7.3 Hälsa

Faktoranalys

Figuren visar de undersökta faktoremas inverkan på individernas upplevda situation - "Mitt liv i Sverige".
Ju större cirkel desto starkare inverkan.

Figur11.

Begränsningarna till sjukvård och inte ha pengar är ett problem, som somliga har och andra ser med oro framför sig.

Frisvar

Positiva upplevelser:

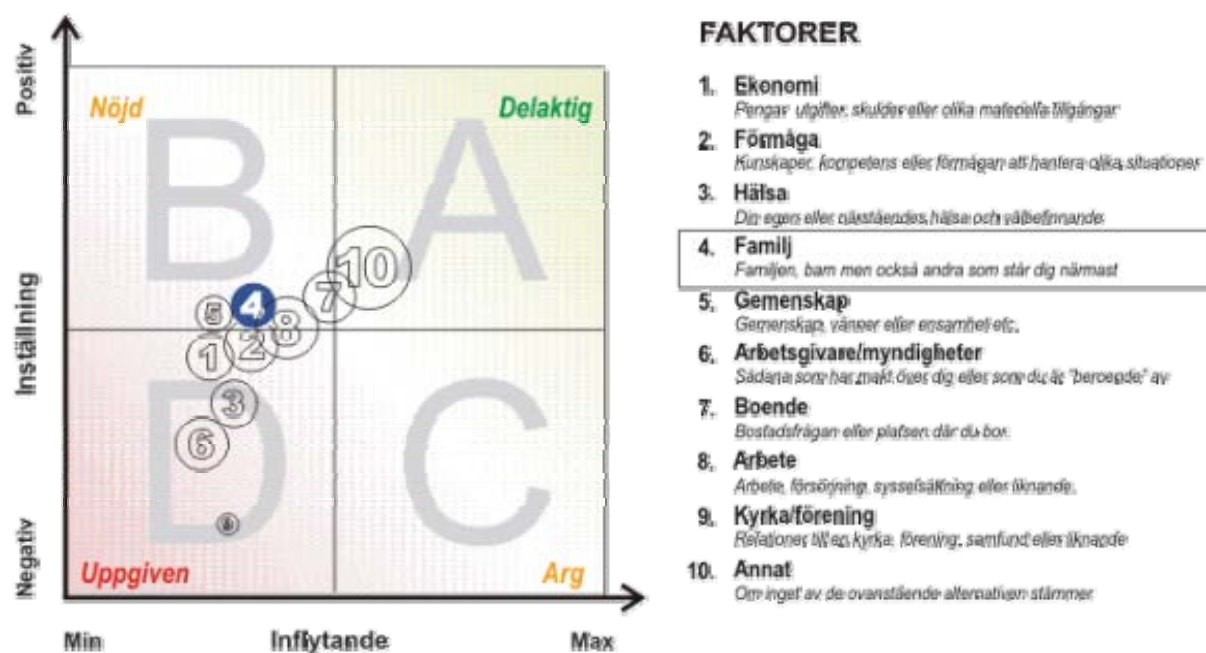
- Hälsa.
- Bra. Sjukvård.
- De som är utan papper måste kunna få medicinsk vård.
- Jag vill träffa mina kompisar. Vi förstår och hjälper varandra.
- Medicinsk vård.
- Jag tycker om frihet.

Negativa upplevelser:

- Tandvärk.
- Svårt få behandling på sjukhus utan svenskt personnummer.
- Har problem, ingen medicinsk hjälp.
- Ingen tandvård.
- Hamnade på sjukhus och tänkte begå självmord.
- Jag märkte att läkare inte vill behandla mig bara därför jag är invandrare.
- Trevligt och vackert land, men diskriminerande.
- Läkarvården är inte bra.
- Angående sjukvård. Vi har svårigheter med medicin och vård. Vi får ingen hjälp.
- Om du är sjuk kan det ta en månad att träffa en doktor, afrikan.
- Vi kan inte gå till läkare.
- All oro påverkar min hälsa och orsakar ökat blodtryck.
- Jag kan inte besöka läkare så snart jag behöver.
- Man blir gammal fortare i en värld utan papper.

7.4 Familj

Faktoranalys

Figuren visar de undersökta faktorens inverkan på individernas upplevda situation - "Mitt liv i Sverige". Ju större cirkel desto starkare inverkan.

Figur 12.

Familjefaktorn har en positiv grundton. Det finns ofta en saknad av den större familjen, men även medlemmar i kärnfamiljen.

Frisvar

Positiva upplevelser:

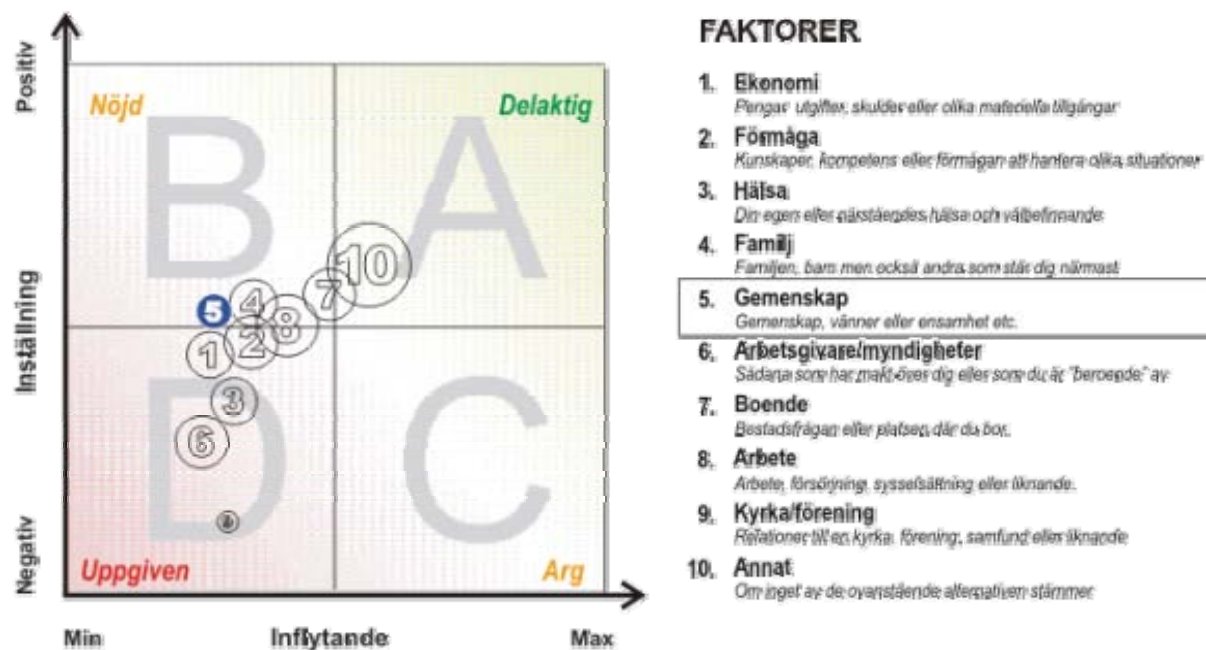
- Jag har en svensk pojkvän sedan två veckor.
- Jag vill studera, arbeta och ha familj i Sverige.
- Jag har familj här.
- Min vuxna son bor också här.
- Jag saknar min familj, men min man ger så mycket kärlek så det blir lättare.
- Tisdag och torsdag är jag ledig, går på bio. Jag tycker om bio.
- Jag kommer från Libanon och bott i Sverige 4 år.
- Jag tycker mycket om kulturen och den socioekonomiska situationen i Sverige.
- Jag har bott i Sverige i 6 år, gift med en svenska, trivs med henne.

Negativa upplevelser:

- Saknar familjen, vet inte när jag får se dom igen.
- Problemet är att inte få vara mede familjen.
- Jag kan inte studera på universitet. Jag vill, men kan inte, se min mamma och pappa.
- Orolig för min familj, då de snart saknar pengar.
- Svårt få jobb, diskrimineringen radikal för färgade.
- Att ha familjen samlad måste vara rätt.
- Jag har problem med min familj/arbete, de begränsar mig.
- Jag kan inte vara fri eftersom jag är 25 år
- Känner mig ensam då jag saknar min familj.

7.5 Gemenskap

Faktoranalys

Figuren visar de undersökta faktorernas inverkan på individernas upplevda situation - "Mitt liv i Sverige". Ju större cirkel desto starkare inverkan.

Figur 13.

Frisvar

Positiva upplevelser:

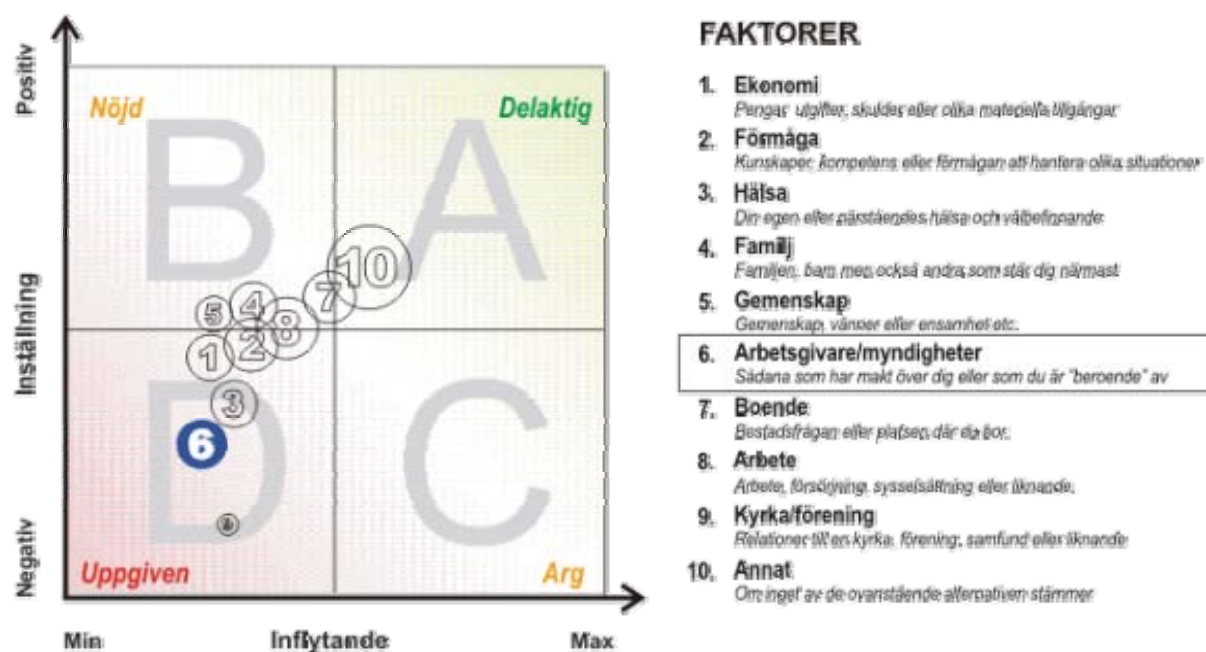
- Svenskarna är snälla, men immigrationspolicy är inget viktigt för dem.
- Smart och konservativt samhälle, fritt att tala och röra sig.
- Vi är alla lika inför gud. Ingen diskriminering.
- Bra land stora möjligheter.
- Positivt med den respekt som svenskarna har till naturen och samhället.
- Jag tycker mycket om att vara i Sverige. Mycket mer sociala relationer.
- Vill kunna hjälpa andra för jag blir arg.

Negativa upplevelser:

- Rasism.
- Människor är kolla och fredliga, men gömmer hatet.
- Vi bor här legalt, men får inte leva med våra familjer.
- Familjeföreningsprocessen tar lång tid.
- Barnens uppfostran.
- Svenskarna är hycklare men också latinos, som exploaterar latinos.
- Svenskarna vet vad som försiggår, men blundar för exploateringen och tänker bara på sitt eget bästa.

7.6 Arbetsgivare/myndigheter

Faktoranalys

Figuren visar de undersökta faktoremas inverkan på individernas upplevda situation - "Mitt liv i Sverige". Ju större cirkel desto starkare inverkan.

Figur 14.

Mycket negativa känslor för myndigheter.

Det finns en återkommande kritik av myndigheternas handläggning, men också av många arbetsgivares sätt att utnyttja de svagaste på arbetsmarknaden. De få som ändå lyckats få arbete.

Frisvar

Positiva upplevelser:

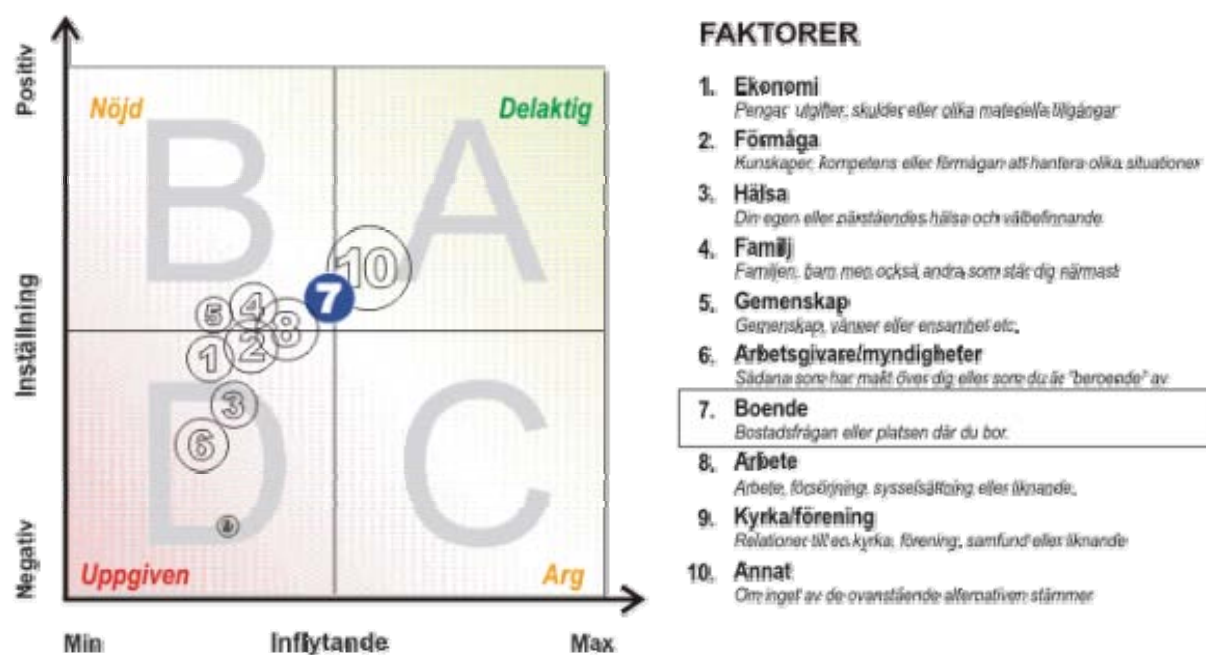
- Har arbetstillstånd, så jag söker jobb.
- Man kan studera, arbeta och resa.
- Ekonomi i Sverige bättre än i Ryssland.
- Får uppehållstillstånd.

Negativa upplevelser:

- Vet inte hur det går med mitt "fall". Det dödar mig..
- Svårighet att få arbetstillstånd om du inte är EU-medborgare.
- För att bekräfta sin utbildning behöver man översätta massor av intyg och papper.
- Jag är orolig för exploateringen av papperslösa arbetare.
- Svårigheter att få bankkort.
- Olagligt sparkad från jobbet.
- Invandrare betalas fyra gånger mindre än andra.
- Migrationsverket och regeringen - stoppa den nya diskrimineringen!
- Rädd att avvisas då mitt liv i hemlandet är riskfyllt.
- Snart kommer ett dåligt beslut på min asylansökan, därför känner jag mig inte så bra.
- Inget uppehållstillstånd.
- Varit i Sverige mer än fyra månader och ännu inte fått uppehållstillstånd.
- Utan uppehållstillstånd inget jobb inom mitt yrke.
- Svårt att få jobb utan att kunna svenska.
- Jag tycker inte om den långa handläggningstiden.

7.7 Boende

Faktoranalys

Figuren visar de undersökta faktoremas inverkan på individernas upplevda situation - "Mitt liv i Sverige". Ju större cirkel desto starkare inverkan.

Figur 15.

Frisvar

Positiva upplevelser:

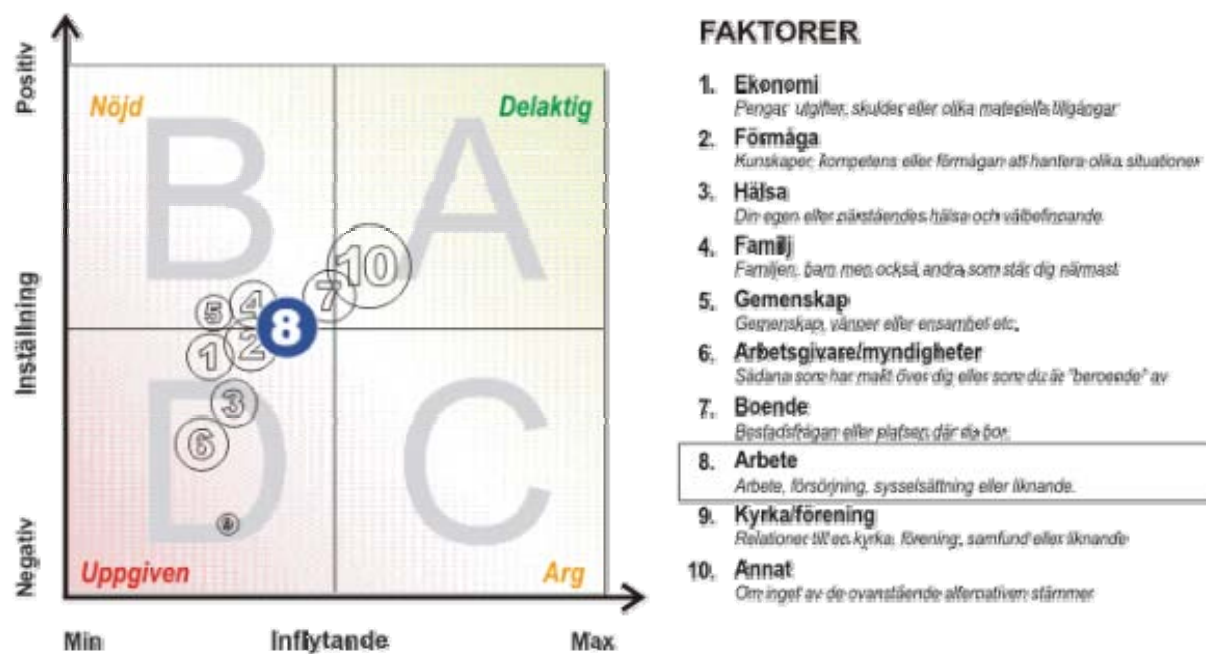
- Jag tycker om allt som finns i Sverige.
- Jag kan få en lägenhet i Stockholm.
- Bo i Stockholm.
- Lägenhet uthyres.
- Helgdagar kan jag stanna hemma, läsa bok, se på TV.
- Första hand bostad.
- Min familj.
- Bor i kusinens hus med föräldrar.

Negativa upplevelser:

- Ingen bostad eller arbetstillstånd.
- Tänker på bostad och bättre betalt för arbetet.
- Behöver lägenhet.
- Rädsla.
- Dåligt väder.
- Lång tid för att få lägenhet.
- Behöver ett kreditkort för enkelt liv.

6.8 Arbete

Faktoranalys

Figuren visar de undersökta faktoremas inverkan på individernas upplevda situation - "Mitt liv i Sverige".
Ju större cirkel desto starkare inverkan.

Figur 16.

Möjligheten till arbete är a till o för de flesta. Framtidstron är låg. Bristen på svensk kunskaper är ett avgörande problem. Utan arbete inga pengar för de papperslösa.

Frisvar

Positiva upplevelser:

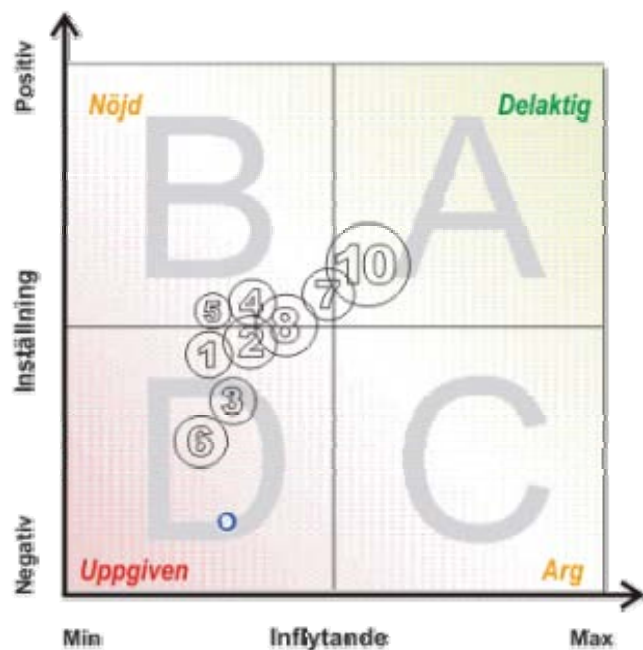
- Jobbar på ett konditori, jätte intressant jobb.
- Jag är produktionsingenjör och vill bli uppskattad för mitt arbete.
- Jag har jobbkontrakt för var dag.
- Jag önskar att arbeta och bli bättre i svenska språket.
- Bra. Just betalning.
- Bra. Arbetsmiljö.

Negativa upplevelser:

- Utan papper i Sverige.
- Jag arbetar som städare och med låg lön.
- Känner att jag arbetar mycket för lite pengar.
- Svårt få jobb och mycket låg inkomst.
- Jag var tvungen att ringa varje kväll för arbete, men de svarade inte.
- Varför får några arbete och inte andra.
- Det är svårt att leva utan jobb.
- Inget passande jobb för min karriär.
- Inget arbete, behöver lära mig svenska.
- Tjänar 3500 kr per månad. Det räcker inte för att leva.
- Jag arbetar utan papper och det oroar mig då jag inte har några rättigheter.
- Ser ingen bättre framtid utan papper.

7.9 Kyrka/förening

Faktoranalys

FAKTORER

- Ekonomi**
Pengar, utgifter, skulder eller olika materiella tillgångar.
- Förmåga**
Kunskaper, kompetens eller förmågan att hantera olika situationer.
- Hälsa**
Din egen eller närståendes hälsa och välbefinnande.
- Familj**
Familjen, barn med, också andra som står dig närmast.
- Gemenskap**
Gemenskap, vänner eller ensamhet etc.
- Arbetsgivare/myndigheter**
Sådana som har makt över dig eller som du är "beroende" av.
- Boende**
Bostadsfrågan eller platsen där du bor.
- Arbete**
Arbete, försörjning, sysselsättning eller liknande.
- Kyrka/förening**
Relationer till en kyrka, förening, samfund eller liknande.
- Annat**
Om inget av de ovanstående alternativen stämmer.

Figuren visar de undersökta faktorernas inverkan på individernas upplevda situation - "Mitt liv i Sverige". Ju större cirkel desto starkare inverkan.

Figur 17.

Föreningar/samfund/kyrka får liten uppmärksamhet och huvudsakligen negativ.

Frisvar

Positiva upplevelser:

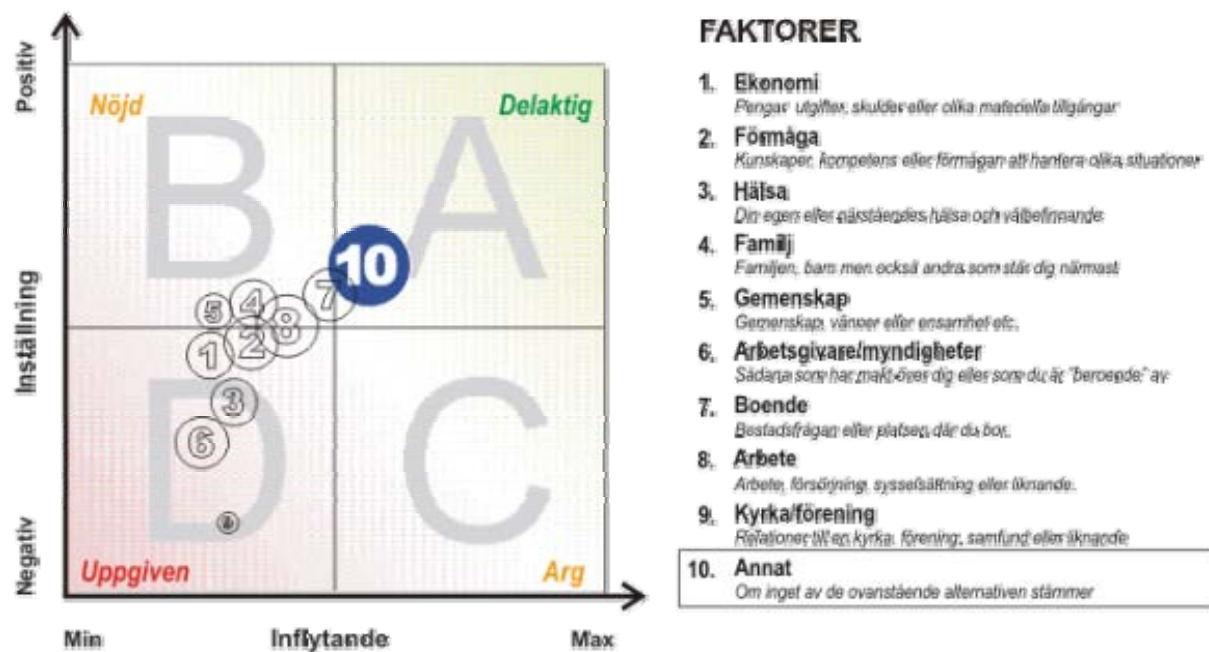
- Jag vill tacka svenska folket och Gud att jag bor i frilandet.
- Optimism.

Negativa upplevelser:

- Religiös uppfattning.
- Jag vill resa till mitt land men kan inte.
- Hopplöshet.
- Det finns mycket exploatering av de som inte har pengar.

7.10 Annat

Faktoranalys

Figuren visar de undersökta faktorernas inverkan på individernas upplevda situation - "Mitt liv i Sverige". Ju större cirkel desto starkare inverkan.

Figur 18.

Den faktor som innehåller flest uppfattningar är nr 10, Annat. Det handlar huvudsakligen om tankar om Sverige och olika upplevelser, som inte hänförs till andra faktorer. Det finns mycket positiva känslor om Sverige, människor, kultur, natur, etc. Negativt är bland annat osäkerhet och diskriminering.

Frisvar

Positiva upplevelser:

- Särskilt tycker jag om relationerna mellan människorna, hövliga och bra.
- Har bott i Sverige i 3 år, vill möta min 100-årsdag här.
- Jag känner mig lugn över att min son är här i Sverige och jag är inte rädd för framtiden
- Det är bra lokaltrafik.

- Tack till RITA att man får säga sina tankar. Det är det bästa som kan hända.
- Sveriges sommar är utmärkt vacker och skön.
- Jag glömde många problem i hemlandet.
- Varit i Sverige i två månader. Jag tycker om allt. Jag är galen i Stockholm.
- Jag tycker om att det är så tyst här.

Negativa upplevelser:

- Jag tycker inte om invandrare, som inte vill följa svenska regler, smutsar, bråkar.
- När flyktingar för negativa beslut från Migrationsverket gömmer dom sig.
- Jag vill ha ett kreditkort.
- Migrationsverket gömmer sin policy för svenskar.
- Texten är en berättelse och skrik om hjälp.
- Somliga svenskar tycker inte om invandrare.
- Svårigheter att få uppehållstillstånd tvingar en till att jobba svart.
- Klimatet blir sämre, alla måste göra något.
- Osäkerhet och rädsla att vara illegal. Utan papper är alla dörrar stängda.
- Jag är rädd att gå ut på morgonen och att inte komma tillbaka, då polisen tagit mig. Detta har hänt flera vänner.
- Somliga svenskar tycker inte om invandrare.
- Svenskar hjälper inte flyktingar och illegala invandrare, som bor i Sverige.
- Jag har varit 7 år i Sverige och min partner 9 år, bägge utan papper.

Bilaga

Metod redovisning

I samarbete med Arbetslust och Utveckling AB har en undersökningsmetod använts som förenar djupintervjuns kvalitet med enkätens enkelhet. Metoden bygger på en form av psykologiskt test som ursprungligen utvecklades av FOA i syfte att ta reda på hur en individ förhåller sig till en situation och hennes förmåga att hantera det som uppkommer (copingstrategier). Metoden har sedan slutet på 80-talet utvecklats för en civil tillämpning och används bl.a. för att kartlägga psykosociala arbetsmiljöfaktorer och individuella upplevelser hos individen av olika slag.

Metodiken bygger på att den tillfrågade själv skapar innehållet i undersökningen (ITEM-testets metodik) efter att ha fått en s.k. generativ fråga, dvs. en öppen frågeställning som är fri från värderingar och som stimulerar de tillfrågades fria associationer utan att de blir styrda.

Därmed speglar undersökningen det som den tillfrågade själv ser som viktigt och därmed blir resultatet mer relevant. Den speglar på ett tydligare och mer korrekt vis varje enskild individs åsikt och spontana uppfattning om ett specifikt ämne eller företag utan påverkan "utifrån".

Varje fråga sätter i gång en process hos den tillfrågade. Om frågan är en "enkätfråga" eller ett ställningstagande till ett färdigt påstående, riskerar man att svaret styrs bort från individens egna fokus. Frågans utformning kan signalera förväntningar som påverkar och ge en felaktig bild av hur de tillfrågade verkligen tänker och känner.

Genom att i stället utgå från en öppen och upplevelsebaserad frågeställning minskas risken för detta. Kvar blir de grundläggande subjektiva sanningarna. Den öppna frågan, utan värderingar, är det första steget i metoden där individerna svarar på sitt eget sätt och på sitt eget språk och utifrån sin kultur. Resultatet blir en lista med olika utsagor som de svarande sedan skall ta ställning till genom ett antal följdfrågor enligt en bestämd struktur. På så sätt får man fram ett resultat som blir bearbetningsbart genom att det samlas in enligt en viss standard. Den insamlade informationen sammanställs och bearbetas i ett datasystem och presenteras i form av bilder, diagram och olika nyckeltal.

Eftersom individerna i stället för traditionella enkätfrågor tar ställning till en enda fråga som därefter besvaras på det egna språket har metoden visat sig vara "kulturoberoende", dvs de fungerar oberoende av etnicitet, språk och kunskapsnivå. Metodiken har bl.a. används i samband med undersökningar i Afrika, Latinamerika och Asien. I vissa fall har de svarande varit analfabeter men ändå kunnat delta fullt ut genom att besvara frågan och göra sin lista med hjälp av symboler eller bilder.

Principen kan illustreras med nedanstående figur:

Grundfrågan som besvarats i denna undersökning lyder: Vad får du för tankar om **"Ditt liv i Sverige"**? Skriv ner det du kommer att tänka på och som kännetecknar din tillvaro här i Sverige. Skriv alltså ner det du kommer att tänka på, det kan handla om positiva såväl som negativa saker.

Därefter kommer ett antal följdfrågor: Titta på det du skrivit. Vad är viktigast – markera det! Gå sedan vidare och markera om det är positivt eller negativt, om det är saker som du tror dig kunna påverka eller inte osv. De svarande får därefter ytterligare några följdfrågor som att ange om det som dom har skrivit har att göra med deras tidigare erfarenheter, situationen just nu eller med deras framtidsförväntningar. Sedan får de själva sortera in varje sak som står på deras lista under någon av de tio kategorier (kluster/faktorer) som föreslagits och som läses upp av undersökningsledaren på ett språk som alla förstår. Kategorierna/klustren handlar om Ekonomi, Egen förmåga, Hälsa, Familj, Gemenskap; Arbetsgivare och myndigheter, Boende, Arbete, Kyrka/förening och Annat. Till sist finns en möjlighet att på olika sätt kommentera det man skrivit som en ytterligare förklaring.

Undersökningen har ägt rum under sista kvartalet 2007 med hjälp av undersökningsledare som varit väl insatta i metoden. Undersökningsledarna har samlat olika grupper och med hjälp av tolk givit deltagarna grundfrågan och de olika följdfrågorna. Deltagarna har besvarat frågorna på ett formulär som inte innehåller någon text utan bara består av symboler, skalor och fält där man skriver på sitt eget språk. Alla svar har lämnats in anonymt och därefter matats in i datasystemet där det sedan bearbetas.

Ur det insamlade materialet får man en rad uppgifter och värden som kan jämföras med olika kontrollgrupper i databasen som i dag uppgår till ca 200 000 individer i Sverige och internationellt. Bland nyckeltalen kan nämnas HRI som är ett mått på individens välbefinnande/hälsa och psykologiska handlingspositioner som kan beskrivas med de fyra begreppen: Delaktig, Nöjd, Arg och Uppgiven.

Resultatet sammanställs och beskrivs som nyckeltal och i diagram med följande parametrar:

- Kognitiv struktur – förmåga att kunna särskilja faktorer och se mönster i tillvaron,
- Engagemang – den psykiska drivkraft, både positiva och negativa upplevelser, som riktas mot omvärlden,
- Känsломässig balans – styrs drivkrafterna i positiva eller negativa riktningar? Ser den testade möjligheter eller hinder?
- Kontroll – behov av kontroll och uppfattningen om möjligheterna att påverka omvärlden.

Den nu redovisade sammanställningen ger en god inblick i tillvaron för det hundratal individer som deltagit i undersökningen.

Innan undersökningen kunde påbörjas gjordes en förstudie för att formulera den öppna frågan på ett sätt som är tydligt och klart och som inte innehåller värderingar eller något som styr de tillfrågade. Som underlag till val av grundfråga och kluster/faktorer genomfördes tio interjuver med personer från målgruppen. Dessa ingår inte i det slutliga urvalet.

Roger Hansson

Finns på mobil: 0739-81 82 70

Åke Modée

0707569592
ake.modee@gmail.com